

समाचारपत्र

राष्ट्रिय दैनिक

शुक्रवार, वैशाख ११, २०८३

Friday, April 24, 2026

नेस ११४६, बखलाध्व ८

वर्ष ३१, अंक ९१

पृष्ठ ८

मूल्य रु

जटिल हुन सक्ने सकेत पनि समाधान निस्केको थिएन।

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय

गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्लाको पोखरा महानगरपालिका वडा ६ लेकसाईटमा १० शय्याबाट १३० शय्यामा स्तरोन्नतीका लागि प्रस्तावित स्वर्णिम होटल पोखरा आयोजनाको मस्यौदा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन प्रतिवेदनमा राय सुझावको लागि सार्वजनिक सूचना आह्वान गरिएको सम्बन्धमा ।

सार्वजनिक सूचना प्रकाशित मिति:- २०८३०१११

श्री स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि. बाट गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्लाको पोखरा महानगरपालिका वडा ६ लेकसाईटमा १० शय्याबाट १३० शय्यामा स्तरोन्नतीका लागि प्रस्तावित स्वर्णिम होटल पोखराले आफ्नै स्वामित्वको जग्गामा देहाय बमोजिमको होटलको स्तरोन्नतीको प्रस्ताव गरेको छ । आयोजनाका तुलनात्मक विवरण

अवयवहरू	स्वीकृत प्रा.वा.प. बमोजिम विवरण	प्रस्तावित प्रा.प.मूका लागि प्रस्तावित विवरण	कैफियत
प्रस्तावकको नाम	स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि.		
होटलको स्टाण्डर्ड	तीन तारे	चार तारे	
भौगोलिक स्थान			
आक्षांश/देशान्तर	२८°१२'४०.२८"उत्तर/८३°५७'३४.३५" पूर्व		
वेसमेन्ट कार पार्किङ	८५८.३८ वर्गमिटर	१,५६३.१४ वर्गमिटर	सेमिवेसमेन्ट सहित
भवन संख्या	१ वटा	परिवर्तन नभएको	
कोठा संख्या	७२	९०	
शय्या संख्या	१०	१३०	
पार्किङ गर्न सकिने कारको संख्या	२२	३०	अधिकतम गाडीहरू पार्किङ गर्न गरी भवनको Basement निर्माण गरिएको
पार्किङ गर्न सकिने मोटरसाइकलको संख्या	५५	६०	आकलित तथा सख्या पर्याप्त रहने भएता पनि थप वैकल्पिक व्यवस्था गरिएको छ ।
स्वीमिङ पूल	१ वटा	परिवर्तन नभएको	
दैनिक उपभोगका लागि पानी आवश्यकता	४०,००० लिटर प्रति दिन भूमिगत पानी (१५,००० लिटर प्रति दिन) ट्याङ्करको पानी (२२,०० लिटर प्रति दिन)	५४,००० लिटर प्रति दिन (४१,००० लि. मुख्य उपयोग १३,००० लि. पौडी पोखरी लगायतको उपयोग) तथा १५,००० फुसिङ एवं गाडीनिङ्का लागि STP द्वारा प्रशोधित पानी प्रति दिन)	Design Estimate अनुसार
कूल प्रशोधन प्लान्टको क्षमता (STP-Sewage Treatment Plant)	२७००० लि.	६०,००० लि.	Design Report, 2022
कामदार संख्या	निर्माण चरण- २५ दक्ष कामदार, ३० अदक्ष कामदार सञ्चालन चरण- ५० दक्ष तथा अदक्ष कामदार	कूल जनशक्तिहरू निर्माण चरण- ३० दक्ष कामदार, ३८ अदक्ष कामदार सञ्चालन चरण- ६० दक्ष तथा अदक्ष कामदार	थप जनशक्तिहरू निर्माण चरण- ५ दक्ष कामदार, ८ अदक्ष कामदार, सञ्चालन चरण- १० दक्ष तथा अदक्ष कामदार
प्रस्तावित आयोजनाका लागि कूल अनुमानित लागत			
कूल अनुमानित लागत	रु. १ अर्ब १० करोड	रु. १ अर्ब ३२ करोड	
वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ९ को उपनियम (६) बमोजिम यस प्रतिवेदनमा राय सुझाव दिनका लागि सर्वसाधारणले प्रतिवेदन पढ्न वा उतार गरी लैजान पाउने व्यवस्था रहेकोले श्री स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि.बाट गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्लाको पोखरा महानगरपालिका वडा ६ लेकसाईटमा १० शय्याबाट १३० शय्यामा स्तरोन्नतीका लागि प्रस्तावित स्वर्णिम होटल पोखरा आयोजनाको मस्यौदा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन देहाय बमोजिमका स्थानहरूमा र वन तथा वातावरण मन्त्रालयको Web Site: www.mofe.gov.np र संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको वेबसाइट www.tourism.gov.np मा समेत सार्वजनिक गरेको छ । प्रतिवेदनमा राय सुझाव प्राप्त भएमा यस मन्त्रालयले मस्यौदा प्रतिवेदनमा समावेश गर्न लगाउनेछ । अतः सार्वजनिक गरिएको प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण व्यक्ति वा संस्थाको कुनै राय-सुझाव भए यो सूचना प्रथम पटक प्रकाशन भएको मितिले सात (७) दिनभित्र आफ्नो राय सुझाव निम्न ठेगानामा पठाई दिनु हुन यसै सूचनाद्वारा आह्वान गरिन्छ । प्रतिवेदन अध्ययन वा उतार गर्न सकिने स्थानहरू:			

श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं ।
 श्री नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय, हरिहर भवन, ललितपुर । हाल:- मुकाम सानोठिमी भक्तपुर ।
 श्री पुस्तकालय, सङ्घीय संसद सचिवालय, सिंहदरवार, काठमाडौं ।
 श्री वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रको पुस्तकालय, बबरमहल, काठमाडौं ।
 श्री त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय, कीर्तिपुर, काठमाडौं ।
 श्री जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, पोखरा, कास्की ।
 श्री पोखरा महानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, पोखरा, कास्की

राय सुझाव पठाउने ठेगाना:
 श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वातावरण प्रभाव अध्ययन शाखा, सिंहदरवार, काठमाडौं ।
 फोन नं. ०१-४२११५६७, ४२११६३८ फ्याक्स नं. ०१-४२११८६८ Email: - info@mofe.gov.np

सुदु
नस
टा
यस
स्वी
पट
गरे
प्रक
तफ
जम
अव
बो
धि
स
स
ग
गरे
यरे
वे
सा
नि
लि
स
अ
हु
ना
बै
यो

स्वर्णिम होटल पोखराको स्तरोन्नति
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन
पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६, गण्डकी प्रदेश, नेपाल

प्रतिवेदन पेश गरिने निकाय:

वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं.: ०१-४२११८४६

मार्फत:

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन
मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

पर्यटन विभाग
भृकुटीमण्डप, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं.: ०१-४२११८४

प्रस्तावक:

स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि.
पोखरा महानगरपालिका, कास्की, नेपाल
ईमेल: swornimpokhara@gmail.com

वैशाख, २०८२

कार्यकारी सारांश

प्रस्तावको उद्देश्य

प्रस्तावको मुख्य उद्देश्य भनेको गण्डकी प्रदेश कास्की जिल्ला पोखरा महानगरपालिका, वडा न. ६, लेकसाइडमा अवस्थित यस निर्माणाधीन होटललाई सम्पन्न गरी उच्चस्तरीय, वातावरणमैत्री र दिगो पर्यटन व्यवसायको रूपमा सञ्चालन गर्नु हो। यसअघि यस परियोजनाका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) सम्पन्न भइसकेको छ र सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त गरिसकेपछि निर्माण कार्य सुरु गरिएको हो। आधुनिक सुविधा, सुरक्षित बसोबास, तालिमयुक्त जनशक्ति र हरित प्रविधिको प्रयोगमार्फत यो होटलले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको पर्यटक गन्तव्यको माग पूरा गर्ने लक्ष्य लिएको छ। यस होटलको सञ्चालनले पोखरा महानगरलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको पर्यटन गन्तव्यका रूपमा स्थापित गर्ने, विदेशी मुद्रा आर्जन बढाउने र नेपाल सरकारलाई कर तथा शुल्कमार्फत उल्लेखनीय राजस्व उपलब्ध गराउने अपेक्षा समेत गरिएको छ।

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको औचित्य

यस होटल परियोजनाको लागि मिति २०७९/०१/०४ को पर्यटन विभागको निर्णय (महानिर्देशकस्तर) अनुसार प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) स्वीकृत प्राप्त भइसकेको छ। यद्यपी, यस होटलमा थप शय्या विस्तार गर्ने प्रस्ताव भएकोले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) आवश्यक भएको हो। नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७ अनुसार वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) गर्नुपर्ने कानुनी आवश्यकता हुन्छ। यस नियमावलीको नियम ३ एवं अनुसूची ३ (घ)-(१) को पर्यटन क्षेत्रमा रहेको प्रावधान अनुसार १०० शय्या भन्दा बढीको होटल/रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। निर्माणाधीन यो आयोजना यस अगावै ९० शय्याको स्तरमा निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको र सोही भवनमा कोठाहरू तथा शय्या थप गर्न आवश्यक देखिएको हुनाले थप ४० शय्या सहित १३० शय्या सञ्चालनमा लैजानका निम्ति वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको हो। त्यसैगरी अनुसूची ३ (ज)-(६) बमोजिम दैनिक २०,००० लि. भन्दा बढी भूमिगत पानी प्रयोग गर्नुपर्ने कुनै भवन निर्माण एवं सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। यस आयोजनाको पानी आपूर्तिका लागि ५४,००० लि. प्रतिदिन भूमिगत पानी प्रयोग हुने आँकलन गरिएकाले पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन आकर्षित हुन्छ।

अध्ययन विधि

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि आयोजना तथा आयोजना क्षेत्रसँग सम्बन्धित प्रतिवेदन, अनुसन्धानमूलक लेखरचना, नक्सा, पालिका तथा जिल्ला पाश्चवित्र तथा आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनसँग सम्बन्धित विभिन्न कानूनी दस्तावेजहरूको अध्ययन तथा समीक्षा गरिएको थियो। आयोजना क्षेत्रका भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणीय आधार तथ्याङ्कहरू सङ्कलनका लागि स्थलगत अवलोकन, नापजोख, नमुना सङ्कलन तथा स्थानीय परामर्श तथा सोधपुछ गरिएको थियो। प्रस्तावित क्षेत्रको स्थलगत अध्ययनपछि भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा संकलित तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिएको थियो। प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० अनुसार गरिएको थियो। सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम २०८२/०४/१८ मा प्रस्तावित होटल नजिक रहेको फ्रेस एलिमेन्ट्स रेस्टुरेन्टको परिसरमा गरिएको थियो। मिति २०८२/०५/१७ गते नेपाल समाचारपत्र राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सम्बन्धित व्यक्ति तथा संस्थाहरूबाट लिखित विचारहरू खोज्दै वातावरणीय संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची ९ अनुसारको सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरिएको थियो। साथै सम्बन्धित स्थानीय निकायबाट आवश्यक सिफारिस समेत सङ्कलन गरिएको थियो। अन्ततः वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची १२ अनुसार तयार पारिएको छ।

आयोजना स्थलको विद्यमान वातावरणीय अवस्था

भौतिक वातावरण

प्रस्तावित होटल आयोजना पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६, लेकसाइड क्षेत्रमा अवस्थित छ, जुन नेपालकै प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरूमध्ये एक हो। पोखरा महानगरपालिकालको कुल ४६४.२४ वर्ग कि. मि मध्ये कृषि क्षेत्र, वन क्षेत्र र सहरी क्षेत्रले क्रमशः ४६.०७%, ४१.२१% र ८.०४% क्षेत्रफल भू-उपयोग ओगटेको छ। यो महानगरपालिकाको पश्चिमी भाग ८२७ मिटरदेखि दक्षिणी भाग १७४० मिटरसम्म फैलिएको छ। पोखरा उप-उष्ण जलवायु क्षेत्रअन्तर्गत पर्दछ। गर्मी महिनामा तापक्रम २०-३५ °C सम्म पुग्छ भने जाडो महिनामा ५-१५ °C को दायरामा रहन्छ। वार्षिक औसत वर्षा करिब ३,५०० मि.मि. हुने हुँदा यो नेपालकै सर्वाधिक वर्षा हुने क्षेत्रहरूमध्ये पर्दछ। पोखरा उपत्यका सिमसार र हरियालीले ढाकिएको हुँदा वायुमण्डलीय गुणस्तर सामान्यतया राम्रो छ। तर, लेकसाइड क्षेत्र पर्यटन र शहरीकरणले तीव्र बनेको हुँदा कहिलेकाहीँ वायु प्रदूषणको समस्या देखिन्छ। वायुको गुणस्तर औसत अवस्थामा वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ भित्र रहेका छन्। पानीको गुणस्तरमा पनि

मापदण्ड भित्र रहेको देखिन्छ भने ध्वनि प्रदूषण मापन पनि स्वीकृत सीमाभित्रै रहेको पाइएको छ।

जैविक वातावरण

आयोजना स्थल शहरी क्षेत्रभित्र पर्छ, जहाँ प्राकृतिक वन क्षेत्रको घनत्व न्यून छ। तर वरपरका हरियाली पार्क, सडकछेउका रुख तथा बगैँचामा सामान्यतया सिमसार क्षेत्रसँग सम्बन्धित र सामान्य शहरी वनस्पति पाइन्छन्। यहाँ अम्बा, पीपल, बर, सजावटका बोटबिरुवा, र घाँसे प्रजातिहरू बढी पाइन्छन्। चराचुरुङ्गीमा काग, चिल, परेवा, भंगेरा र बकुल्ला जस्ता प्रजाति नियमित देखिन्छन्। पोखरा क्षेत्र सिमसार र फेवा ताल नजिक भएकाले विभिन्न प्रवासी चराहरू समेत मौसम अनुसार देखा पर्छन्। सरीसृपमा छेपारो, मुसा र साना सर्पहरू पाइने भए पनि जैविक संवेदनशीलता कम छ। यस क्षेत्र संरक्षित वन क्षेत्र नभएकोले CITES वा IUCN सूचीमा पर्ने महत्त्वपूर्ण प्रजातिहरू प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित हुने सम्भावना कम छ। पारिस्थितिकी दृष्टिले पोखरा महानगरपालिका तथा आयोजना क्षेत्र Schima-Castanopsis वन क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ, जुन उपत्यकामा पाइने प्रमुख वनको प्रकारमध्ये एक हो।

सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

प्रस्तावित आयोजना स्थल पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६, लेकसाइड क्षेत्रमा अवस्थित छ, जुन नेपालको प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र हो। यस क्षेत्रमा होटल, रेस्टुरेन्ट, ट्राभल एजेन्सी, पसल, ट्याक्सी सेवा, सांस्कृतिक गतिविधि तथा मनोरञ्जन स्थलहरू प्रशस्त छन्। स्थानीय बासिन्दाको मुख्य आम्दानी पर्यटन, व्यवसाय, सेवाक्षेत्र र कृषि सहायक आय स्रोतमा आधारित छ। यहाँको जनसंख्या विभिन्न जातजाति (गुरुङ, नेवार, ब्राह्मण, क्षेत्री, तामाङ आदि) को मिश्रणमा रहेको छ, जसले विविध सांस्कृतिक अभ्यासलाई प्रतिबिम्बित गरेको छ। स्थानीय समुदायमा शिक्षा र स्वास्थ्य सेवाको पहुँच राम्रो छ भने पूर्वाधारमा सडक, बिजुली, खानेपानी र सञ्चार सहज रूपमा उपलब्ध छन्। सांस्कृतिक हिसाबले पोखरा क्षेत्र धार्मिक र ऐतिहासिक दृष्टिले पनि महत्त्वपूर्ण छ। यस क्षेत्रमा ताल बाराही मन्दिर, बिन्ध्याबासिनी मन्दिर, गुप्तेश्वर गुफा, विश्वशान्ति स्तूप जस्ता स्थलहरू छन्, जसले धार्मिक पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गरेको छ। सामाजिक दृष्टिले यो क्षेत्र आपसी सहकार्य, व्यवसायिक प्रतिस्पर्धा र पर्यटनमैत्री वातावरण रहेको छ।

वैकल्पिक विश्लेषण

प्रस्तावित होटल निर्माणका लागि दुइ विकल्पहरूको अध्ययन गरिएको छ। पहिलो विकल्पमा, होटललाई हालको स्थानमै भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अपनाई उच्च गुणस्तरका सेवासहित सञ्चालन

गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। यसमा स्थानीय समुदाय, पर्यटन व्यवसाय र रोजगार सृजनामा प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने देखिन्छ। दोस्रो विकल्प, अर्थात् “आयोजना कार्यान्वयन नगर्ने” अवस्थामा, यसले वातावरणीय प्रभाव न्यून राख्ने भए पनि होटलका कारण सिर्जना हुने रोजगारी, पर्यटन प्रवर्द्धन, स्थानीय व्यवसाय प्रवर्द्धन र राजस्व सङ्कलन जस्ता सकारात्मक असरहरू गुम्ने सम्भावना रहन्छ। यी विकल्पहरूको विश्लेषण गर्दा हालको स्थानमै वातावरणमैत्री प्रविधि अपनाएर होटल निर्माण र सञ्चालन गर्ने पहिलो विकल्प नै व्यवहारिक, दिगो र लाभदायी ठहरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

होटल निर्माण र सञ्चालनले विभिन्न प्रकारका वातावरणीय प्रभाव पार्ने सम्भावना हुन्छ। निर्माण चरणमा वायु प्रदूषण, ध्वनि प्रदूषण, धुलो उत्सर्जन, निर्माण अवशेष व्यवस्थापन र सडक चापमा वृद्धि हुने देखिन्छ। यसले अस्थायी रूपमा स्थानीय बासिन्दा, व्यवसाय र पर्यटकको अनुभवमा असर पार्न सक्छ। जैविक दृष्टिले, निर्माण स्थल नजिक रहेका परेवा, चील, भंगेरा, छेपारो जस्ता साना जीव अस्थायी रूपमा विस्थापित हुन सक्छन्। सामाजिक—आर्थिक पक्षमा भने ध्वनि, धुलो, सडक चाप तथा पर्यटन गतिविधिमा अस्थायी गिरावट आउन सक्छ। सञ्चालन चरणमा वायु प्रदूषण (किचन, जनरेटर), पानीको अत्यधिक खपत, फोहोर पानी व्यवस्थापन, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, ध्वनि प्रदूषण (पार्टी, कार्यक्रम) र प्रकाश प्रदूषण जस्ता असरहरू देखिनेछन्। त्यस्तै, सामाजिक—आर्थिक र सांस्कृतिक दृष्टिले, पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा चुनौती, खाद्यान्नको गुणस्तर, अपराध तथा अवैध गतिविधि, सांस्कृतिक प्रभाव तथा स्थानीय समुदायसँगको समन्वयमा कठिनाइ उत्पन्न हुन सक्छ। यद्यपि, यस होटलले दिगो पर्यटन प्रवर्द्धन, रोजगार सिर्जना, राजस्व सङ्कलन, स्थानीय व्यवसाय प्रवर्द्धन, सीप विकास, तालिम र इन्टर्नसिप, वातावरणमैत्री प्रविधि प्रवर्द्धन तथा सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रममार्फत वातावरणीय तथा सामाजिक पक्षमा दीर्घकालीन लाभ पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

अनुकूल प्रभाव अधिकतम फोहोर गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपाय

आयोजनाबाट सिर्जित अनुकूल प्रभावलाई अधिकतम बनाउन होटलले दिगो पर्यटन र वातावरणमैत्री अभ्यासलाई प्रोत्साहन गर्नेछ। स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिँदै रोजगारी सिर्जना गर्ने, प्राविधिक तालिम र इन्टर्नसिप उपलब्ध गराउने, होटलमा प्रयोग हुने खाद्य सामग्री स्थानीय किसान र व्यवसायीबाट खरिद गर्ने तथा स्थानीय सांस्कृतिक कार्यक्रमलाई प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता अभ्यासले समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याउनेछ। सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गत

शिक्षा, स्वास्थ्य, वृक्षारोपण र पूर्वाधारमा लगानी गर्ने प्रतिबद्धता गर्नेछ। प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणका लागि वायु प्रदूषण नियन्त्रण गर्न वातावरणमैत्री इन्धन, सौर्य सामग्री र हरित प्रविधिको प्रयोग गर्नेछ। ध्वनि प्रदूषणलाई कम गर्न ध्वनि—रोधक भवन डिजाइन, समय सीमा पालना र कम ध्वनिका उपकरण प्रयोग गर्नेछ। पानी खपत कम गर्न वर्षा पानी सङ्कलन, ग्रे—वाटर रिसाइकलिङ र दक्ष उपकरण प्रयोग गरिनेछ। फोहोर व्यवस्थापनका लागि स्रोतमै वर्गीकरण, कम्पोस्टिङ, रिसाइकलिङ र STP प्रणाली विकास गरिनेछ। सामाजिक दृष्टिले, पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा नीतिहरू (PPE, नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, सुरक्षा तालिम) लागू गरिनेछ। खाद्यान्नको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न नियमित निरीक्षण, खाद्य आपूर्ति श्रृंखला अनुगमन, ISO २२००० मानक पालना गरिनेछ। सांस्कृतिक प्रभाव न्यून गर्न स्थानीय संस्कृतिको प्रवर्द्धन र विदेशी संस्कृतिको असन्तुलित प्रभाव रोक्न समुदायसँग सहकार्य गरिनेछ। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाअनुसार अनुमानित लागत अन्तर्गत एक पटकको खर्च रु. ८,००,००० र वार्षिक खर्च रु. ८,५०,००० रहनेछ। यी लागतहरूले परियोजनाको दिगो विकास सुनिश्चित गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ। यी उपायहरू नीतिगत, प्रविधि तथा संस्थागत संयोजनका माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिनेछन्, जसले परियोजनाको दिगो र सामाजिक रूपमा स्वीकार्य सञ्चालन सुनिश्चित गर्नेछ।

वातावरणीय अनुगमन

स्वर्णिम होटल स्तरोन्नति प्रस्तावका लागि वातावरणीय अनुगमनले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने सम्भावित प्रभावहरूको पहिचान, मूल्याङ्कन तथा नियन्त्रणको सुनिश्चितता गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। यस अन्तर्गत प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन गरी वायु, ध्वनि, पानीको गुणस्तर, ठोस तथा फोहोरपानी व्यवस्थापन, हरियाली, ट्राफिक, पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा, विपद् व्यवस्थापन, खाद्य सुरक्षालगायतका पक्षहरूको नियमित अनुगमन गरिनेछ। अनुगमन कार्यहरू होटल सञ्चालन र निर्माणको विभिन्न चरणमा वर्षमा दुई पटक वा आवश्यकता अनुसार गरिनेछ र यसमा जनशक्ति, उपकरण तथा प्रक्रियागत खर्चहरू पनि छुट्याइएको छ। अनुगमन कार्यको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पर्यटन विभाग, पोखरा महानगरपालिका र स्वयं प्रस्तावक जिम्मेवार रहनेछन्। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका सूचकहरू अनुसार अनुगमन विधि, स्थान, समयतालिका र अनुगमनका लागत विवरणसहित म्याट्रिक्स रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। वातावरणीय अनुगमन कार्यको लागि आवश्यक जनशक्ति (वातावरणविद्, सामाजिक-आर्थिक विज्ञ र होटल व्यवस्थापन विज्ञ), उपकरण परीक्षण र अन्य प्रशासनिक खर्च गरी कुल अनुमानित लागत रु. ५,३०,००० तोकिएको छ,

जसको व्यहोरा प्रस्तावकले गर्नुपर्नेछ। यस अनुगमन प्रणालीले वातावरणीय सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्दै प्रस्तावको दिगोपन र समाज—पर्यावरणसँगको सन्तुलनमा मद्दत पुऱ्याउनेछ।

वातावरणीय परीक्षण

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ अनुसार मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले आयोजना सञ्चालन भएको दुई वर्षपछि छ महिना भित्र वातावरणीय परीक्षण गर्ने प्रावधान उल्लेख रहेको छ। त्यसबाहेक मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनीकरण हुन नसकेको वा आंकलन नै नभएको प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएकोमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्नेछ। परीक्षण समूहमा वातावरण, होटल व्यवस्थापन, सामाजिक—आर्थिक र सांस्कृतिक पक्षका विज्ञहरू अनिवार्य रूपमा संलग्न हुने व्यवस्था गरिएको छ। यस प्रक्रियाले प्रस्तावको दिगोपन सुनिश्चित गर्दै वातावरणीय उत्तरदायित्व पूरा गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ। परीक्षण होटल व्यवस्थापनको पहलमा वातावरणीय प्रयोगशाला, प्राविधिक निकाय तथा नियामक संस्थासँग सहकार्य गरेर गर्नुपर्छ। वार्षिक रूपमा अनिवार्य परीक्षण गर्ने र विशेष परिस्थितिमा (गुनासो बढेमा वा प्रदूषण बढ्ने देखिएमा) अतिरिक्त परीक्षण गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।

निष्कर्ष

प्रस्तावित होटल आयोजना पोखराको पर्यटन प्रवर्द्धन, रोजगारी सिर्जना, स्थानीय व्यवसायमा वृद्धि, सामाजिक—सांस्कृतिक संरक्षण र राजस्व सङ्कलनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउनेछ। यसले उच्चस्तरीय पूर्वाधार, अन्तर्राष्ट्रिय सेवा, मापदण्ड र वातावरणमैत्री अभ्यासमार्फत पोखरालाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा अझ सुदृढ गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनले यस आयोजनाबाट भौतिक, जैविक, सामाजिक—आर्थिक क्षेत्रमा सकारात्मक र नकारात्मक दुवै प्रभाव देखिने जनाएको छ। प्रस्तावकले सबै वातावरणीय कानुनको पालना गर्दै नियमित वातावरणीय अनुगमन र परीक्षणमार्फत पारदर्शिता कायम गर्ने पूर्ण प्रतिबद्धता जनाएको छ।

Executive Summary

Purpose of the Proposal

The main objective of the proposal is to complete the construction of the under-construction hotel located at Lakeside, Ward No. 6, Pokhara Metropolitan City, Kaski District, Gandaki Province, and operate it as a high-standard, eco-friendly, and sustainable tourism business. An Initial Environmental Examination (IEE) for this project has already been completed, and construction works began after obtaining approval from the government. With modern facilities, safe accommodation, trained manpower, and the use of green technologies, the hotel aims to meet the demand of an international-level tourist destination. The operation of this hotel is also expected to establish Pokhara Metropolitan City as an international tourist destination, increase foreign currency earnings, and provide significant revenue to the Government of Nepal through taxes and fees.

Rationality of environmental impact assessment study

An Initial Environmental Examination (IEE) has already been approved in accordance with the decision of the Department of Tourism (Director General level) dated 2079/01/04. However, since an additional expansion of hotel capacity has been proposed, an Environmental Impact Assessment (EIA) is required. As per the Environmental Protection Act, 2019 (2076 BS) and Environmental Protection Regulations, 2020 (2077 BS), conducting an EIA is a legal requirement. Specifically, Rule 3 and Schedule 3 (D-1) of the Regulations stipulate that hotels/resorts with more than 100 beds require an EIA. The current project was under construction for a 90-bed capacity; however, the need for an additional 40 beds, making a total of 130 beds, necessitates this assessment. Similarly, Schedule 3 (J-6) requires an EIA for any building construction and operation that consumes more than 20,000 liters of groundwater per day. As the hotel's estimated daily groundwater requirement is 54,000 liters, the EIA is mandatory for this project.

Study methodology

For this Environmental Impact Assessment, various relevant reports, research articles, maps, municipal and district profiles, and legal documents related to project construction and operation were reviewed. To collect baseline data on the project's physical, biological, socio-economic, and cultural environment, site visits, measurements, sampling, local consultations, and interviews were conducted. After the field study, the collected data was analyzed across the physical, biological, socio-economic, and cultural aspects of the environment. The impact assessment was conducted following the National EIA Guidelines, 2050. A public hearing was held on 2082/04/18 (BS) at the premises of Fresh Elements Restaurant, nearby the project area. Additionally, a public notice was published in a national daily newspaper on 2082/05/17 (BS) in accordance with Schedule 9 of the Environment Protection Regulations, 2077, requesting written opinions from concerned individuals and institutions. Necessary recommendations were also obtained from the relevant local authorities. Ultimately, the EIA report was prepared in accordance with Schedule 12 of the Environment Protection Regulations, 2077.

Existing environmental condition of the project site***Physical environment***

The proposed hotel is located in Lakeside, Ward No. 6, Pokhara Metropolitan City, one of the major tourist hubs of Nepal. Out of the total area of 464.24 sq. km of the metropolitan city, agriculture covers 46.07%, forest 41.21%, and urban area 8.04%. The elevation ranges from 827 m in the west to 1,740 m in the south. Pokhara falls under the sub-tropical climatic zone, with summer temperatures between 20–35°C and winter temperatures between 5–15°C. Annual average rainfall is about 3,500 mm, making it one of the wettest regions of Nepal. Due to wetlands and greenery, air quality is generally good, although Lakeside sometimes faces air pollution problems due to tourism and urbanization. Overall, air, water, and noise quality are within national standards.

Biological environment

The project area lies within an urban setting with limited natural forest cover, though nearby green parks, roadside trees, and gardens provide typical wetland-related and urban vegetation. Common plants include guava, peepal, ashoka, ornamental shrubs, and grasses. Birds such as crows, eagle, pigeons, sparrows and crane are frequently observed. Migratory birds also appear seasonally due to the nearby wetland and Phewa Lake. Reptiles such as lizards, rats, and small snakes are present but not of high ecological concern. The area is not within a protected forest, and therefore CITES or IUCN-listed species are unlikely to be directly affected. Ecologically, the area belongs to the Schima-Castanopsis forest type common in the valley.

Socio-economic and cultural environment

The proposed site lies in Lakeside, the core tourism center of Pokhara. The area hosts numerous hotels, restaurants, travel agencies, shops, taxi services, cultural and entertainment venues. The local economy is driven by tourism, trade, services, and supplementary agriculture. The population is ethnically diverse (Gurung, Newar, Brahmin, Chhetri, Tamang, etc.), reflecting cultural diversity. Education and health facilities are well accessible, and infrastructure like roads, electricity, drinking water, and communication are widely available. Culturally, Pokhara is significant, with landmarks such as Tal Barahi Temple, Bindhyabasini Temple, Gupteshwor Cave, and World Peace Stupa, which enhance religious tourism. Socially, the area demonstrates cooperation, business competition, and a tourism-friendly environment.

Alternative analysis

Two alternatives were assessed. The first involves implementing the hotel project at the current site with earthquake-resistant technology and high-quality services. This option offers direct benefits in terms of community development, tourism promotion, and employment generation. The second “no-project” alternative would minimize environmental impacts but forgo opportunities such as job creation, local business promotion, revenue generation, and tourism development. Comparative analysis suggests

that the first option—constructing and operating the hotel at the current site with eco-friendly technologies—is more feasible, sustainable, and beneficial.

Identification and evaluation of impacts:

The project may exert environmental impacts during both construction and operation phases. During construction, impacts include air and noise pollution, dust emissions, waste generation, and increased traffic, which may temporarily affect residents, businesses, and tourists. Wildlife such as pigeons, kites, sparrows, and lizards may be temporarily displaced. Socio-economic impacts could include temporary disruption in tourism activities. During operation, potential impacts include air pollution (from kitchens and generators), high water consumption, wastewater and solid waste management challenges, noise (from parties and events), and light pollution. Socio-cultural impacts may include occupational health and safety concerns, food quality risks, crime and illegal activities, cultural disruptions, and community coordination challenges. However, long-term benefits are expected, including sustainable tourism promotion, employment generation, revenue growth, local business support, skill development, training and internships, eco-technology adoption, and implementation of corporate social responsibility (CSR) programs.

Positive impact enhancement and negative impact mitigation measures

To maximize positive impacts, the hotel will promote sustainable tourism and eco-friendly practices, prioritize local employment, provide technical training and internships, procure food materials from local farmers, and support cultural events. CSR initiatives will focus on education, healthcare, tree plantation, and infrastructure development. Mitigation measures include use of clean energy, solar power, and green technologies to control air pollution; soundproofing and compliance with noise limits; water-saving through rainwater harvesting, greywater recycling, and efficient fixtures; solid waste management through segregation, composting, recycling, and sewage treatment (STP). Occupational health and safety will be ensured through PPE use, regular health check-ups, and safety training. Food safety will be maintained through inspections, supply chain monitoring, and adherence to ISO 22000 standards. Cultural impacts will be minimized by promoting local culture and preventing negative foreign influences through community collaboration. The Environmental Management Plan allocates NPR 800,000 as a one-time investment and NPR 850,000 as annual costs to ensure sustainable project implementation.

Environmental monitoring Plan

Environmental monitoring for the Swarnim Hotel upgradation will play a crucial role in identifying, assessing, and controlling potential impacts. This includes baseline, impact, and compliance monitoring of air, noise, water, solid and wastewater management, greenery, traffic, occupational safety, disaster preparedness, and food safety. Monitoring will occur twice a year or as needed during construction and operation. Resources will be allocated for personnel, equipment, and procedural costs. Responsible agencies include the Ministry of Forests and Environment, Ministry of Culture, Tourism, and Civil Aviation, the Department of Tourism, Kathmandu Metropolitan City, and the proponent. Monitoring details—indicators, location, schedule, and costs—are outlined in matrix form. A budget of NPR

5,30,000 is estimated for environmental monitoring, to be borne by the proponent. This system will ensure environmental security and support sustainable, socially balanced implementation.

Environmental Auditing

According to Section 12 of the Environment Protection Act, 2076, the concerned ministry or authority must conduct an environmental audit within six months after two years of project operation. This includes evaluating adverse impacts, mitigation measures, their effectiveness, and unforeseen impacts. The audit must include experts in environmental science, hotel management, socio-economics, and cultural aspects. This process ensures accountability and contributes to the project's sustainability.

Conclusion

The proposed hotel project is expected to significantly contribute to the promotion of tourism in Pokhara, creation of employment opportunities, enhancement of local businesses, preservation of socio-cultural values, and generation of government revenue. By adopting modern infrastructure, international service standards, and eco-friendly practices, the hotel aims to further strengthen Pokhara's position as a premier tourist destination. The EIA study has identified both positive and negative impacts across physical, biological, and socio-economic domains. The proponent has expressed full commitment to compliance with environmental laws and to maintaining transparency through regular monitoring and audits, ensuring the project's sustainable and socially acceptable implementation.

संक्षिप्त सूची

छोटकरी (Abbreviation)	पुरा रूप (Full Form)
क्र.स.	क्रम संख्या
कि.मि.	किलोमीटर
नं	नम्बर
रु.	रुपैया
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड
मि.मि.	मिलिमिटर
BOD	Biochemical Oxygen Demand
CCTV	Closed-Circuit Television
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CO	Carbon Monoxide
CSR	Corporate Social Responsibility
EIA	Environmental Impact Assessment
EMP	Environmental Management Plan
GHG	Greenhouse Gas
GIS	Geographic Information System
HC	Hydrocarbons
HVAC	Heating, Ventilation, and Air Conditioning
ICIMOD	International Centre for Integrated Mountain Development
IEE	Initial Environmental Examination
IUCN	International Union for Conservation of Nature
NO_x	Nitrogen Oxides
OHS	Occupational health and Safety
PM	Particulate Matter
PPE	Personal Protective Equipment
STP	Sewage Treatment Plant
VAT	Value Added Tax

विषय सूची

कार्यकारी सारांश	i
Executive Summary	vii
संक्षिप्त सूची.....	xi
१ प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना	१
१.१ प्रस्तावकको परिचय.....	१
१.२ परामर्शदाताको परिचय	१
१.३ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य	२
१.४ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य.....	३
१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा	४
२ प्रस्तावको परिचय	५
२.१ भूमिका.....	५
२.२ प्रस्तावको विवरण	६
२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँच	६
२.२.२ प्रस्तावको संरचनागत अवयव.....	८
२.२.३ निर्माण तथा सञ्चालन चरणका क्रियाकलापहरू.....	१२
२.२.४ आवश्यक कच्चा पदार्थ र निर्माण सामग्री.....	१३
२.२.५ प्रयोग हुने उर्जाको किसिम.....	१४
२.२.६ आवश्यक जनशक्ति	१५
२.२.७ निर्माण तालिका	१६
२.३ प्रस्तावको उद्देश्य.....	१७
३ प्रतिवेदन तयार गर्दा अवलम्बन गरिएको विधि	१८
३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन	१८
३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र पहिचान (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष).....	१८

३.३	प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण.....	१९
३.४	चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली निर्माण गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन.....	२०
३.५	स्थलगत अध्ययन	२०
३.५.१	भौतिक वातावरणमा सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य.....	२०
३.५.२	जैविक वातावरण	२१
३.५.३	सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य..	२१
३.६	प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण	२२
३.७	प्रभावको पहिचान, आँकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि	२२
३.८	मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी.....	२३
३.९	सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाइ:	२४
३.९.१	सार्वजनिक सुनुवाइ	२४
३.९.०	सूचना प्रकाशन र सुझाव सङ्कलन:.....	२५
३.९.१	प्रस्तुति र पुनरावलोकन समितिका सुझावहरूको समावेश र अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी	२६
४	प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, कानून तथा मापदण्ड	२७
४.१	नेपालको संविधान	२७
४.२	प्रस्तावसँग सम्बन्धित योजना, नीति र रणनीति	२७
४.२.१	सोह्रौँ योजना, (२०८१/८२-२०८५/८६).....	२७
४.२.२	राष्ट्रिय वातावरणीय नीति, २०७६.....	२८
४.२.३	राष्ट्रिय भूउपयोग नीति, २०७२	२८
४.२.४	पर्यटन नीति २०८२	२९
४.२.५	राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६	२९
४.२.६	फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति, २०७९	३०
४.२.७	राष्ट्रिय भूमि नीति, २०७५	३०

४.२.८	विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५	३०
४.२.९	श्रम सम्बन्धी: राष्ट्रिय नीति, २०७१.....	३१
४.२.१०	राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६.....	३१
४.३	प्रस्तावसँग सम्बन्धित ऐन.....	३२
४.३.१	तथ्याङ्क ऐन, २०७९.....	३२
४.३.२	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६.....	३२
४.३.३	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६	३३
४.३.४	बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	३४
४.३.५	उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५	३४
४.३.६	रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५	३४
४.३.७	वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धी ऐन, २०७५	३४
४.३.८	नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५	३५
४.३.९	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	३५
४.३.१०	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४	३६
४.३.११	श्रम ऐन, २०७४	३६
४.३.१२	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	३७
४.३.१३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७५ ३७	
४.३.१४	मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४	३८
४.३.१५	मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४	३९
४.३.१६	मुलुकी अपराध संहिता, २०७४	३९
४.३.१७	मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४	४०
४.३.१८	कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१	४१
४.३.१९	सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८	४१

४.३.२०	फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	४१
४.३.२१	कम्पनी ऐन, २०६३	४२
४.३.२२	नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३	४३
४.३.२३	ट्रेड युनियन ऐन, २०४९	४३
४.३.२४	पर्यटन ऐन, २०३५	४३
४.३.२५	होटल व्यवस्था तथा मदिराको बिक्री वितरण (नियन्त्रण) ऐन, २०२३	४३
४.३.२६	खाद्य ऐन, २०२३	४४
४.३.२७	तथ्याङ्क ऐन, २०७९	४४
४.४	स्थानीय ऐनहरू	४५
४.४.१	पोखरा महानगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७	४५
४.४.२	पोखरा महानगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७७	४५
४.४.३	पर्यटन विकास ऐन २०७७ (पोखरा महानगरपालिका)	४६
४.५	नियम तथा नियमावली	४७
४.५.१	भूउपयोग नियमावली, २०७९	४७
४.५.२	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	४७
४.५.३	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६	४७
४.५.४	श्रम नियमावली, २०७५	४८
४.५.५	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा नियमावली, २०७५	४८
४.५.६	रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५	४८
४.५.७	फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	४८
४.५.८	बाल-श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२	४९
४.५.९	ट्रेड युनियन नियमावली, २०५०	४९
४.५.१०	होटल, लज, रेस्टुराँ तथा रिसोर्ट तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८ ...	४९

४.६	प्रस्तावसँग सम्बन्धित निर्देशिका/कार्यविधि/कार्यनीति.....	५०
४.६.१	व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८२	५०
४.६.२	राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०	५०
४.६.३	पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०.....	५०
४.६.४	शहरी वातावरण व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६७	५०
४.७	प्रस्तावसँग सम्बन्धित वातावरणीय तथा अन्य मापदण्ड.....	५१
४.७.१	नेपाल सवारी साधन प्रदूषण मापदण्ड, २०८२	५१
४.७.२	नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९.....	५१
४.७.३	होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७	५२
४.७.४	ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९	५२
४.७.५	सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०	५२
४.७.६	संयुक्त फोहोर पानी प्रशोधन प्लान्टबाट सतही पानीमा औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०	५३
५	विद्यमान वातावरणीय अवस्था:.....	५५
५.१	भौतिक वातावरण	५५
५.१.१	भू-उपयोग.....	५५
५.१.२	भूगर्भ.....	५६
५.१.३	जल तथा मौसम.....	५७
५.१.४	वायु, जल तथा ध्वनिको गुण.....	५९
५.२	जैविक वातावरण	६०
५.२.१	जंगलका किसिम.....	६१
५.२.२	वनस्पतिका प्रमुख प्रजाति	६१
५.२.३	प्रमुख गैह्र काष्ठ वनस्पति	६२

५.२.४	जीवजन्तुका प्रमुख प्रजाति.....	६३
५.३	सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	६४
५.३.१	जनसंख्या र लैङ्गिक विवरण	६४
५.३.२	जातजाति	६५
५.३.३	धर्म	६५
५.३.४	बसाईसराई	६६
५.३.५	बसोबासको अवस्था	६६
५.३.६	साक्षरता.....	६७
५.३.७	स्वास्थ्य स्थिति.....	६७
५.३.८	ठोस फोहोर व्यवस्थापन	६८
५.३.९	ढल निकास प्रणाली.....	६९
५.३.१०	सामग्री खपत र दक्षता	६९
५.३.११	सञ्चार तथा आधारभूत सुविधाका साधन	७०
५.३.१२	वर्षाको पानी प्रयोग गर्ने प्रणालीको सम्भावना.....	७१
५.३.१३	पार्किङ्ग स्पेस.....	७१
५.३.१४	सडक तथा यातायात.....	७१
५.३.१५	ट्राफिक व्यवस्थापन.....	७२
५.३.१६	आर्थिक.....	७२
५.३.१७	घरको स्वामित्व.....	७२
५.३.१८	भाषा	७२
५.३.१९	धार्मिक स्थल.....	७३
६	प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण	७४
७	प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव	७९
७.१	सकारात्मक प्रभाव	७९

७.१.१	निर्माण चरण	७९
७.१.२	सञ्चालन चरण.....	८१
७.२	नकारात्मक प्रभाव	८३
७.२.१	निर्माण चरण	८३
७.२.२	सञ्चालन चरण:.....	८६
८	अनुकूल प्रभाव अधिकतम फोहोर गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपाय.....	१११
८.१	अनुकूल प्रभाव अधिकतम फोहोर	१११
८.१.१	निर्माण चरण	१११
८.१.२	सञ्चालन चरण.....	११३
८.२	प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण.....	११५
८.२.१	निर्माण चरण	११५
८.२.२	सञ्चालन चरण.....	११९
८.३	वातावरणीय लागतको सारांश	१७४
९	वातावरणीय अनुगमन	१७६
९.१	अनुगमनका प्रकारहरू	१७६
९.१.१	प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring).....	१७६
९.१.२	प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)	१७६
९.१.३	नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring).....	१७६
९.२	वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरू	१७७
९.३	अनुगमनका विधि.....	१७७
९.४	अनुगमनका लागि समय तालिका.....	१७७
९.५	अनुगमन गर्ने निकाय.....	१७७
९.६	अनुगमनका लागि अनुमानित रकम.....	१७८
९.७	अनुगमनका लागि अनुमानित लागत	१९१

९.८	आयोजना लागतको सारांश	१९१
१०	वातावरणीय परीक्षण	१९२
१०.१	वातावरणीय परीक्षण	१९२
१०.२	वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्	१९२
१०.३	स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षणको लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्नेछ	१९२
१०.४	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा	१९३
११	निष्कर्ष	१९८
११.१	अध्ययनको निष्कर्ष:	१९८
११.२	प्रतिबद्धता:	१९९
१२	सन्दर्भ सामग्री (References)	२०१

अनुसूचीहरू

- अनुसूची १: क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूचीको स्वीकृत पत्र तथा स्वीकृत कार्यसूची
- अनुसूची २: कम्पनी सम्बन्धी कागजातहरू
- अनुसूची ३: जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जा
- अनुसूची ४: भवनका नक्साहरू
- अनुसूची ५: सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना, मुचुल्का र माइन्युट
- अनुसूची ६: ७ दिने सूचना र मुचुल्काहरू
- अनुसूची ७: सिफारिस पत्र
- अनुसूची ८: पानी परीक्षणको प्रयोगशाला प्रतिवेदन
- अनुसूची ९: आयोजना सम्बन्धित तस्वीरहरू
- अनुसूची १०: विज्ञहरूको स्व:घोषणा पत्र
- अनुसूची ११: स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण पत्र

तालिका सूची

तालिका १.१: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्दा संलग्न भएका विज्ञ टोली..	२
तालिका १.२: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको औचित्य.....	३
तालिका २.१: स्वीकृत तथा प्रस्तावित आयोजनाका मुख्य विशेषताहरू	८
तालिका २.२: आयोजनाका लागि आवश्यक जनशक्ति	१५
तालिका २.३: प्रस्ताव कार्यान्वयन तालिका.....	१६
तालिका ३.१: तथ्याङ्क मापनको तालिका	२२
तालिका ३.२: औचित्यता मापनको तरिका	२३
तालिका ५.१: पोखरा उपत्यकाको भू-उपयोग तथा भू-आवरण परिवर्तनको अवस्था.....	५५
तालिका ५.२: वायु गुणस्तर मापन	५९
तालिका ५.३: ध्वनि मापन गरिएको क्षेत्र र औसत ध्वनि.....	६०
तालिका ५.४: वनस्पति सूची.....	६१
तालिका ५.५: प्रमुख गैह्र काष्ठ वनस्पति	६२
तालिका ५.६: जीवजन्तुका प्रकार.....	६३
तालिका ५.७: पोखरा महानगरपालिकाको पुरुष र महिला जनसंख्या	६५
तालिका ५.८ : पोखरा महानगरपालिकामा जातीय आधारमा जनसंख्याको वितरण	६५
तालिका ५.९ : पोखरा महानगरपालिकामा धर्मका आधारमा जनसंख्याको वितरण	६६
तालिका ५.१०: साक्षरता दर.....	६७
तालिका ५.११: पोखरामा स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था	६७
तालिका ५.१२: पोखरा महानगरपालिकामा कूल फोहोर उत्पादन	६८
तालिका ५.१३: पोखरा महानगरपालिकामा फोहोरमैला व्यवस्थापन	६९
तालिका ५.१४: आयोजना क्षेत्रमा सामग्री खपत (खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन).....	७०
तालिका ५.१५: आयोजना क्षेत्रमा सामग्री खपत (प्रकाशको श्रोतका लागि प्रयोग गरिने इन्धन)	७०
तालिका ५.१६: पोखरा महानगरपालिकामा सञ्चारका साधनहरू प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या..	७१
तालिका ५.१७: पोखरा महानगरपालिकामा घरको स्वामित्व	७२
तालिका ५.१८: पोखरा महानगरपालिकामा बोलिने भाषाहरू	७३
तालिका ६.१: प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण.....	७४
तालिका ७.१: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण	९२

तालिका ७.२: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण	९७
तालिका ८.१: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (अनुकूल प्रभाव)	१२८
तालिका ८.२: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (प्रतिकूल प्रभाव)	१३७
तालिका ८.३: प्रस्तावित प्रस्तावको वातावरणीय लागत	१७४
तालिका ९.१: प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन	१७९
तालिका ९.२: अनुगमनका लागि अनुमानित लागत	१९१
तालिका ९.३: आयोजना लागत सारांश	१९१
तालिका १०.१: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा	१९३
तालिका १०.२: वातावरणीय परीक्षणको लागि चेकलिष्ट	१९४

चित्र सूची

चित्र २.१: नेपालको नक्सामा आयोजना क्षेत्र	७
चित्र २.२: टोपो नक्सामा आयोजना क्षेत्र	८
चित्र ५.१: पोखरा महानगरपालिकाको वार्षिक तापक्रम विवरण	५८
चित्र ५.२: पोखरा महानगरपालिकाको औसत वार्षिक वर्षा	५८
चित्र ५.३: पोखरा महानगरपालिकाको परिस्थितिकी प्रकार	६१

१ प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावकको परिचय

प्रस्तावित “स्वर्णिम होटल पोखरा” होटलको प्रस्तावक स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा. लि. रहेको छ। यस होटल कम्पनी ऐन, २०६३ को दफा ५ उपदफा १ बमोजिम सञ्चालित हुनेछ। उक्त आयोजनाले नेपाल सरकारका सबै कानूनी दस्तावेजहरूलाई पालना गर्नुका साथै होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी मापदण्ड, २०७३ बमोजिम सञ्चालित हुनेछ। प्रस्तावकको पूरा ठेगाना तल उल्लेख गरिएको छ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना:

नाम: स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा. लि.

ठेगाना: लेकसाइड, पोखरा महानगरपालिका - ६, नेपाल

सम्पर्क व्यक्ति: धर्मेन्द्र काजी श्रेष्ठ

फोन: ९८५१०३५५६१

ईमेल: swornimpokhara@gmail.com

१.२ परामर्शदाताको परिचय

सिद्धार्थ इन्भाएरोन्मेन्टल सर्भिसलाई स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि.ले प्रस्तावित होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने जिम्मेवारी उपलब्ध गराएको छ। प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना यस प्रकार रहेको छ।

प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना:

नाम: सिद्धार्थ इन्भाएरोन्मेन्टल सर्भिस

ठेगाना: काठमाडौं, नेपाल

फोन नं.: ०१-४५७३२००, ९८४३९६८०६०

ईमेल: sesenv@gmail.com

तालिका १.१: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्दा संलग्न भएका विज्ञ टोली

क्र.सं.	नाम	अध्ययन क्षेत्र	EIA/ IEE संख्या
१.	प्रगुन श्रेष्ठ टोली प्रमुख / वातावरणविद्	वातावरण इन्जिनियर स्नाकोत्तर, वातावरण इन्जिनियरिड तथा व्यवस्थापन	EIA- ४ ओटा IEE- १५ ओटा BES-१२ओटा
२.	जगत शेखर ढकाल (टीम सदस्य)	होटल व्यवस्थापन विज्ञ स्नाकोत्तर, आतिथ्य व्यवस्थापन	EIA- १ ओटा IEE - २ ओटा
३.	शकुन्तला घिमिरे (टीम सदस्य)	स्वास्थ्य सुरक्षाविद् स्नाकोत्तर, जनस्वास्थ्य	EIA- २ ओटा IEE - ३ ओटा
४.	युव राज घिमिरे (टीम सदस्य)	सामाजिक-आर्थिक विज्ञ स्नाकोत्तर, समाजशास्त्री	EIA- २ ओटा IEE - ३ ओटा
५.	मनिषा गौतम (टीम सदस्य)	वातावरणविद् स्नाकोत्तर, वातावरण विज्ञान	EIA- १ ओटा IEE - २ ओटा BES -२ ओटा
६.	राजेश ढकाल (टीम सदस्य)	सिभिल इन्जिनियर, स्नाकोत्तर, सिभिल इन्जिनियरिड	EIA - १ ओटा IEE - १ ओटा BES -२ ओटा

१.३ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य

नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ लागू गरेको छ। वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को, दफा ३ मा वातावरणीय अध्ययन गर्ने र दफा ८ मा वातावरणीय अध्ययन गरी स्वीकृति लिएर मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न पाइने व्यवस्था गरेको छ। विकास निर्माणका आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने अनुकूल प्रभावलाई बढोत्तरी गर्न तथा प्रतिकूलतालाई हटाउन वा न्यूनीकरण गर्न वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को पालना गरिएको छ।

यस नियमावलीको नियम ३, अनुसूची ३ (घ)-(१) को पर्यटन क्षेत्रमा रहेको प्रावधान अनुसार १०० शय्या भन्दा बढीको होटल/रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव

मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। निर्माणाधीन यस आयोजना यस अगावै ९० शय्याको स्तरमा निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको र सोही भवनमा कोठाहरू तथा शय्या थप गर्न आवश्यक देखिएको हुनाले थप ४० शय्या सहित १३० शय्या सञ्चालनका निम्ति वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको हो।

त्यसैगरी अनुसूची ३ (ज)-(६) बमोजिम दैनिक २०,००० लि. भन्दा बढी भूमिगत पानी प्रयोग गर्नुपर्ने कुनै भवन निर्माण एवं सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ। यस आयोजनाको पानी आपूर्तिका लागि ५४,००० लि. प्रतिदिन भूमिगत पानी प्रयोग हुने आँकलन गरिएकाले पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन आकर्षित हुन्छ।

तालिका १.२: वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको औचित्य

मापनको आधार	दायरा	परिमाण (स्वीकृत IEE)	परिमाण/मात्रा	अनुसूची
शय्या संख्या	१०० बेड भन्दा बढी	९०	१३०	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३, अनुसूची-२, (घ) (१)
दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग	२०,००० लिटर	१८,००० लिटर	५४,००० लिटर	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३, अनुसूची-२, (ज) (६)

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३, उपदफा २(क) अनुसार प्रचलित कानून बमोजिम संघको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्नेछ। प्रस्तावित "स्वर्णिम होटल पोखरा" तारे होटलको रूपमा प्रस्ताव गरेकोले यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्ने हुन्छ।

१.४ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य

वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको मूल उद्देश्य भनेको निर्णयकर्ताहरूलाई परियोजनाका सम्भावित असरहरूको बारेमा जानकारी दिनु र स्वीकार्य तहमा प्रतिकूल प्रभावहरूलाई हटाउन वा घटाउनका लागि उपयुक्त उपायहरूको सुझाव दिनु हो ताकि यो परियोजना सामाजिक रूपले स्वीकार्य र वातावरणीय रूपमा ठीक ढंगले कार्यान्वयन हुन सकोस्। विशेषतः यस परियोजनाको वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्यहरू निम्न हुन्:

- परियोजना प्रभावित क्षेत्रहरूमा विद्यमान भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक आधारभूत अवस्था पहिचान गर्न।
- प्रस्तावित क्षेत्रमा निर्माण तथा सञ्चालन कार्यहरूले गर्दा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने असरहरू पत्ता लगाउन।
- वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू र सकारात्मक प्रभाव बढाउने उपायहरू बारे व्यावहारिक उपायहरू दिन।
- प्रस्ताव क्षेत्रमा सार्वजनिक सुनुवाइ गरी स्थानीय जनता तथा सरोकारवाला निकायबाट प्राप्त रायसुझाव सङ्कलन गरी प्रतिवेदनमा समावेश गर्न।
- वातावरणीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन योजना तयार गर्ने तथा त्यसको कार्यान्वयन व्यवस्था सुनिश्चित गराउने।

१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा

प्रस्तावित परियोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनको उद्देश्य होटल स्तरोन्नतिसँग प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित भौगोलिक क्षेत्रभित्र पर्ने भौतिक, जैविक, सामाजिक—आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणका सम्पूर्ण पक्षहरूको समग्र मूल्याङ्कन गर्नु हो। यस अध्ययनमा होटलको निर्माण तथा सञ्चालन दुबै चरणमा पर्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको पहिचान, विश्लेषण, मूल्याङ्कन तथा तिनको न्यूनीकरण र प्रवर्द्धनका उपायहरूको सिफारिस गरिएको छ। अध्ययनले परियोजनाबाट उत्पन्न हुने हावा, ध्वनि, पानी, माटो, फोहोर, जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य, रोजगारी, सांस्कृतिक मान्यता, स्थानीय पूर्वाधारमा पर्ने प्रभावहरू समेत समेटेको छ। यस अध्ययनमा हालसम्म पहिचान भएका तथा अनुमान गर्न सकिने सम्भावित प्रभावहरू मात्र समावेश गरिएका छन्। तथापि EIA अध्ययनको अवधिपछि कार्यान्वयनको क्रममा देखा पर्ने नयाँ प्रतिकूल वा लाभकारी प्रभावहरू फेला परेमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) लाई अद्यावधिक गरिनेछ र आवश्यकतानुसार वातावरणीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ। यो अध्ययन वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरणीय संरक्षण नियमावली, २०७७ बमोजिमको कानुनी प्रावधानअनुसार तयार पारिएको हो।

२ प्रस्तावको परिचय

२.१ भूमिका

नेपालको आर्थिक विकास र दिगो समृद्धिको आधारस्तम्भका रूपमा पर्यटन क्षेत्रलाई लिइएको छ। हिमाल, ताल—तलैया, प्राकृतिक दृश्यावली, सांस्कृतिक सम्पदा, धार्मिक स्थल र साहसिक गतिविधिहरूका कारण नेपाल अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा विशिष्ट गन्तव्यका रूपमा चिनिन्छ। सरकारको दीर्घकालीन रणनीतिअनुसार २०३० सम्ममा वार्षिक २० लाख पर्यटक भित्र्याउने लक्ष्य राखिएको छ, जसले देशको समग्र आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ। यस महत्वाकांक्षी लक्ष्य हासिल गर्न अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका होटल, आवास, यातायात र मनोरञ्जन पूर्वाधारको विकास अपरिहार्य मानिन्छ।

पोखरा नेपालको दोस्रो प्रमुख शहर मात्र नभई पर्यटकहरूको लागि सबैभन्दा आकर्षक गन्तव्य हो। फेवा ताल, बेगनास ताल, रुपा ताल, माछापुच्छ्रे र अन्नपूर्ण हिमाल श्रृंखला, विश्वस्तरमै लोकप्रिय पैरा—ग्लाइडिङ र पदयात्रा मार्गहरू (अन्नपूर्ण ट्रेकिङ सर्किट, घोरेपानी पूनहिल आदि) ले पोखरालाई अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूको पहिलो रोजाइमा ल्याएको छ। वार्षिक रूपमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको संख्या तीव्र गतिमा बढिरहेको भए तापनि पोखरा शहरमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका चारतारे र पाँचतारे होटलहरूको आपूर्ति भने तुलनात्मक रूपमा सीमित छ। यस कारण पर्यटकलाई दीर्घकालीन बसाइका लागि आवश्यक सुविधा पाउन कठिनाई हुन्छ, जसले पोखराको पर्यटन व्यवसायलाई पूर्णरूपमा विस्तार गर्न अवरोध पुऱ्याएको छ।

यस सन्दर्भमा, स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि. ले पोखरा महानगरपालिका—६, लेकसाइड क्षेत्रमा “Holiday Inn Express” ब्राण्ड अन्तर्गत आधुनिक संरचना र सुविधा सम्पन्न होटल सञ्चालन गर्ने प्रस्ताव अघि सारेको छ। होटलले हाल ९० शय्या क्षमता रहेकोमा यसलाई विस्तार गरी १३० शय्या, ९० कोठासहित बनाउन लागिएको हो। यस होटलमा सम्मेलन कक्ष, रेष्टुरेन्ट, स्विमिङ पुल, पार्किङ्ग, फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली, ढल प्रशोधन संयन्त्र (STP), हरियाली क्षेत्र र आधुनिक सुरक्षा प्रणालीहरू रहनेछन्।

यस परियोजनाको कार्यान्वयनबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा रोजगारी सिर्जना हुनेछ। होटलमा प्रत्यक्ष रूपमा सयौं जनाले रोजगारी पाउनेछन् भने अप्रत्यक्ष रूपमा स्थानीय उत्पादन (फलफूल, तरकारी, हस्तकलाका वस्तु, पर्यटन सेवा) को खपत बढ्नेछ। यसले स्थानीय व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्ने मात्र नभई कर र वैदेशिक मुद्रा आम्दानीमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उल्लेखनीय

योगदान पुऱ्याउनेछ। साथै, वातावरणमैत्री प्रविधि र दिगो पर्यटन अभ्यासलाई प्राथमिकता दिइएकाले यस होटलले पोखरा महानगरको पर्यटन विकासलाई थप दिगो, जिम्मेवार र प्रतिस्पर्धात्मक बनाउन सहयोग पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

अन्ततः प्रस्तावित यस परियोजना केवल पर्यटकलाई गुणस्तरीय सेवा पुऱ्याउने माध्यम मात्र नभई राष्ट्रिय पर्यटन रणनीतिलाई मूर्तरूप दिने, स्थानीय अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउने र दिगो विकासलाई प्रवर्द्धन गर्ने महत्वपूर्ण पहलका रूपमा स्थापित हुन्छ।

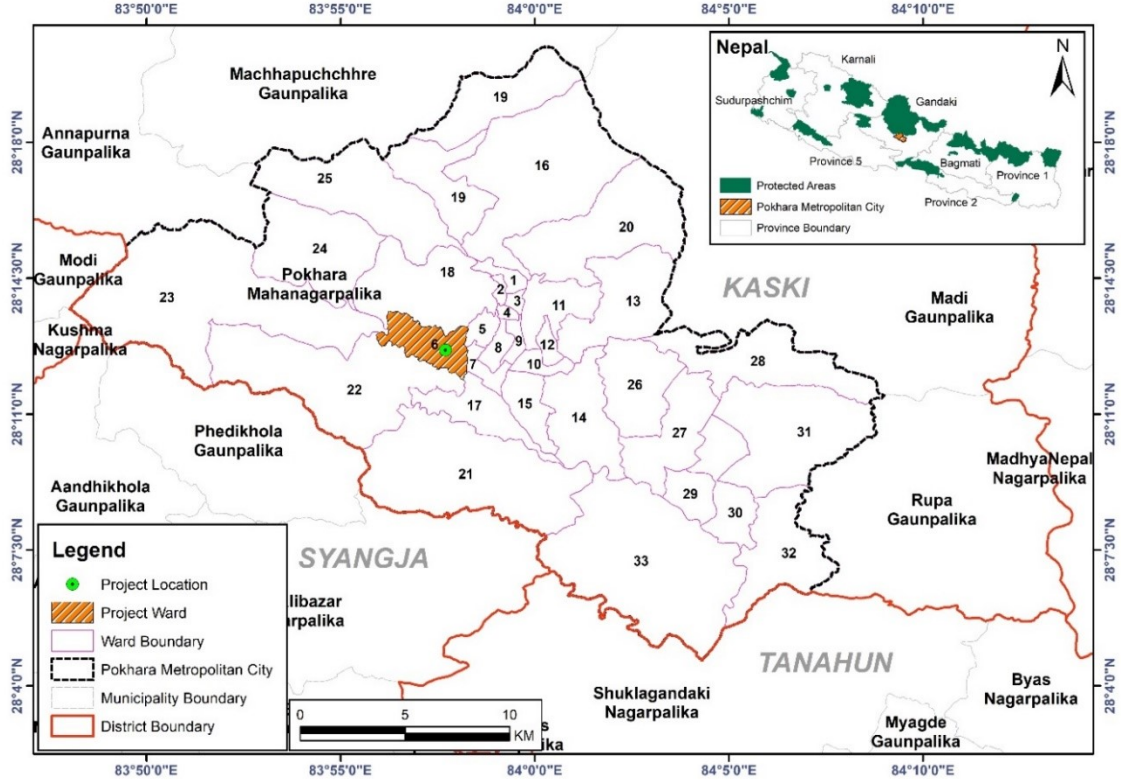
२.२ प्रस्तावको विवरण

गण्डकी प्रदेशको कास्की जिल्ला, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६ लेकसाइडमा स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा. लि. द्वारा चार तारे स्तरसम्मको “स्वर्णिम होटल पोखरा” नामको होटल स्थापना गर्न प्रस्ताव गरिएको छ। पोखराको लेकसाइडमा अवस्थित १०९९.१७ वर्गमिटर क्षेत्रफल भएको प्रस्तावको आफ्नै जग्गामा बेसमेन्ट पार्किङ सहितको ६ तले भवन निर्माण गर्ने प्रस्ताव गरिएको हो। होटलमा पार्किङ, खानेपानी, ढलनिकास, अग्नि नियन्त्रण, विद्युत आपूर्ति लगायतका भौतिक पूर्वाधार र सुविधाहरूको व्यवस्था गराई ७२ कोठा भएको ९० शय्या क्षमता रहने गरी भवन निर्माणका लागि २०७९/०१/०४ को पर्यटन विभागको निर्णय (महानिर्देशकस्तर) अनुसार प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण स्वीकृत भएको हो। निर्माण चरणमा रहेको यस परियोजनाले ४० शय्या थप थरी १३० शय्या क्षमता पुऱ्याउने तथा ७२ कोठाबाट ९० कोठे भवन बनाउने प्रस्ताव गरेको हुँदा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको आवश्यकता परेको हो।

२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँच

प्रस्तावित आयोजना स्थल गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत, कास्की जिल्ला पोखरा महानगरपालिकाको वडा नं. ६, लेकसाइड क्षेत्रमा रहने छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रबाट फेवा ताल ४०५ मिटरको दुरीमा रहेको छ। यस होटलको कुल क्षमता १३० शय्याको हुनेछ। यस होटलको कुल क्षेत्रफल १०९९.१७ वर्गमिटर मध्य ५४५.३८ वर्गमिटर क्षेत्रफलमा अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण गरिनेछ। भौगोलिक हिसाबमा यस होटलको अवस्थिति आक्षांश २८°१२'४०.२८" उत्तर तथा देशान्तर ८३°५७'३४.३५" पूर्व र समुद्री सतहबाट ८१३ मी. उचाइमा पर्दछ। प्रस्तावित आयोजना स्थल लेकसाइडको सेन्टर पोइन्ट चोक नजिक रहेको छ। आयोजना स्थल काठमाडौँ-पृथ्वी राजमार्गको पृथ्वीचोकबाट ३ कि.मि.को दुरीमा र पोखरा

अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट ६ कि.मि. को दुरीमा रहेको छ। आयोजना स्थल काठमाडौँदेखि करिब २०० कि. मि को दुरीमा रहेको छ। होटलसम्म पहुँचका लागि दुई लेनको कालोपत्रे सडक रहेको छ। आयोजना क्षेत्रको प्रशासनिक नक्सा र टोपो नक्सा क्रमशः चित्र २.१ र चित्र २.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र २.१: नेपालको नक्सामा आयोजना क्षेत्र

चित्र २.२: टोपो नक्सामा आयोजना क्षेत्र

२.२.२ प्रस्तावको संरचनागत अवयव

प्रस्तावित आयोजनाको विवरणको विस्तृत जानकारी तल तालिका २.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.१: स्वीकृत तथा प्रस्तावित आयोजनाका मुख्य विशेषताहरू

अवयवहरू	स्वीकृत प्रा.वा.प. वमोजिम विवरण	प्रस्तावित वा.प्र.मू. का लागि प्रस्तावित विवरण	कैफियत
प्रस्ताव	स्वर्णिम होटल पोखरा	परिवर्तन नभएको	
प्रस्तावकको नाम	स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि.	परिवर्तन नभएको	
होटलको स्टाण्डर्ड	तीन तारे	चार तारे	
भौगोलिक स्थान			
ठेगाना र अवस्थिति	गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला,	परिवर्तन नभएको	

	पोखरा महानगरपालिका वडा नं ६, लेकसाइड सेन्टर पोइन्ट, लेकसाइड		
आक्षांश	२८°१२'४०.२८" उत्तर	परिवर्तन नभएको	
देशान्तर	८३°५७'३४.३५" पूर्व	परिवर्तन नभएको	
समुद्री सतहबाट उचाइ	८११ मिटर	परिवर्तन नभएको	
जग्गाको कित्ता नम्बर	कित्ता नं. १ र कित्ता नं. १९६	परिवर्तन नभएको	सोही भवन स्थल भएको हुँदा कुनै परिवर्तन नरहने
जग्गाको स्वामित्व	स्वर्णिम होटल पोखरा प्रा.लि.,	परिवर्तन नभएको	
कित्ताको कूल क्षेत्रफल	१०९९.१७ वर्ग मि.	परिवर्तन नभएको	
बेसमेन्ट कार पार्किङ्ग	८५८.३८ वर्गमिटर	१५६३.१४ वर्गमिटर	सेमिबेशमेन्ट सहित
भुइँतलाको क्षेत्रफल (Floor Area)	५४५.५८ वर्गमिटर (४९.६४%)	परिवर्तन नभएको	
खुला हरियाली क्षेत्र तथा पार्किङ्ग स्थल सहितको जमिन	५५३.५९ वर्गमिटर (५०.३६%)	परिवर्तन नभएको	
भवन संख्या	१ वटा	परिवर्तन नभएको	
भवनको उचाइ (जमिनको सतहबाट)	१६.७६ मिटर	२३.९५ मिटर	
फार	३.९९	३.९९	
Set back	६.५ फिट	परिवर्तन नभएको	
भवनका प्रकार	ढलान	परिवर्तन नभएको	
कोठा संख्या	७२	९०	
शय्या संख्या	९०	१३०	
तला संख्या	५	७	
पार्किङ्ग गर्न सकिने कारको संख्या	२२	३०	

पार्किङ गर्न सकिने मोटरसाइकलको संख्या	५५	६०	अधिकतम गाडीहरू पार्किङ गर्ने गरी भवनको Basement निर्माण गरिएको तथा आंकलित संख्या पर्याप्त रहने भएता पनि थप वैकल्पिक व्यवस्था गरिएको छ।
लिफ्ट संख्या	३	परिवर्तन नभएको	
अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि च्याम्प	रहेको	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	
आपत्कालीन समयमा बाहिर निस्कनका लागि	रहेको	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	
धुवाँ पहिचान गर्ने यन्त्र र आगो निभाउने उपकरणहरू	रहेको	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	
सभा हल, जिम, बैठक हल, रेस्टुरेन्ट, भान्सा र बार	प्रत्येक एक/एक वटा रहेको	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	
पानी तताउने प्रणाली, A/C सुविधा, कोठा तताउने	रहेको	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	
स्वीमिङ पुल	१ वटा	परिवर्तन नभएको	
पानी भण्डारण ट्याङ्की	४ वटा (प्रत्येक ट्याङ्की क्षमता - २५,००० लिटर)	परिवर्तन नभएको	
अग्नि नियन्त्रणका लागि पानी भण्डारण ट्याङ्की	२ वटा (प्रत्येक ट्याङ्की क्षमता - ७५,००० लिटर)	स्वीकृत प्रतिवेदन बमोजिम रहेको	
दैनिक उपभोगका लागि पानी आवश्यकता	४०,००० लिटर प्रति दिन	५४,००० लिटर प्रति दिन (४९,००० लि. मुख्य उपयोग	Design Estimate अनुसार

	भूमिगत पानी (१८,००० लिटर प्रति दिन) ट्याङ्करको पानी (२२,००० लिटर प्रति दिन)	१३,००० लि. पौडी पोखरी लगायतको उपयोग) तथा १७,००० फ्लसिङ्ग एवं गार्डेनिङ्गका लागि STP द्वारा प्रशोधित पानी प्रति दिन)	
फोहोर मैला उत्पादन	ठोस फोहोर (६८.८ किलोग्राम प्रति दिन) तरल फोहोर (३०,००० लिटर प्रति दिन)	ठोस फोहोर (१९०.५ किलोग्राम प्रति दिन) तरल फोहोर (४२,००० लिटर प्रति दिन)	ADB (2012), Son, L., et.al, 2018
सेफ्टिक ट्याङ्कीको क्षमता		५४००० लि.	
ढल प्रशोधन प्लान्टको क्षमता (STP-Sewage Treatment Plant)	२७००० लि.	६०,००० लि.	Design Report , 2022
सामग्री	सामग्रीको श्रोत - नेपाल विद्युत प्राधिकरणको ग्रीडबाट साथै वैकल्पिक सामग्रीका लागि २ वटा जेनरेटर (क्षमता - ३०० KV)	परिवर्तन नभएको	
कामदार संख्या	निर्माण चरण- २५ दक्ष कामदार, ३० अदक्ष कामदार सञ्चालन चरण- ५० दक्ष तथा अदक्ष कामदार	कूल जनशक्तिहरू निर्माण चरण- ३० दक्ष कामदार, ३८ अदक्ष कामदार सञ्चालन चरण- ६० दक्ष तथा अदक्ष कामदार	थप जनशक्तिहरू निर्माण चरण- ५ दक्ष कामदार, ८ अदक्ष कामदार, सञ्चालन चरण- १० दक्ष तथा अदक्ष कामदार

प्रस्तावित आयोजनाका लागि कूल अनुमानित लागत			
कूल अनुमानित लागत	रु. १ अर्ब १० करोड	रु. १ अर्ब ३२ करोड	

स्रोत: होटल परियोजना २०७४ को डिजाइन रिपोर्ट तथा आयोजना व्यवस्थापन २०८२

२.२.३ निर्माण तथा सञ्चालन चरणका क्रियाकलापहरू

(क) निर्माण चरणका क्रियाकलापहरू

- साइट तयारी कार्यहरू (माटो कटान, भराइ र जग्गा सम्याउने काम, घेराबार गर्ने, अस्थायी गोदाम तथा कार्यालय स्थापना)।
- होटलको मुख्य भवन (६ तले संरचना र तल्लो तहमा पार्किङ्ग) को निर्माण।
- सहायक संरचना (पर्खाल, नाली, पार्किङ्ग, बगैँचा) निर्माण।
- खानेपानी पाइपलाइन, भूमिगत ट्यांकी, वर्षा—पानी सङ्कलन प्रणाली।
- फोहोरपानी प्रशोधन संयन्त्र (STP) को स्थापना।
- विद्युत आपूर्ति प्रणाली, जेनरेटर कक्ष, ट्रान्सफर्मर, केबलिङ्ग र अन्य विद्युतीय उपकरण जडान।
- ठोस फोहोर सङ्कलन तथा भण्डारण कक्ष निर्माण।
- होटलका कोठा, सम्मेलन कक्ष, रेष्टुरेन्ट, लबी, पार्किङ्ग क्षेत्र आन्तरिक सजावट।
- फर्निचर, उपकरण, वातानुकूलन, भेन्टिलेसन प्रणाली जडान।
- सम्पूर्ण मेशिनरी, प्रणाली, ढल प्रशोधन संयन्त्र तथा सुरक्षा प्रणालीको परीक्षण।
- काम सम्पन्न भएपछि निर्माण स्थल सफाई र वातावरणमैत्री व्यवस्थापन।

(ख) सञ्चालन चरणका क्रियाकलापहरू

- १३० शय्या क्षमता र ९० कोठासहित पर्यटकलाई आवास सुविधा उपलब्ध गराउने।
- खाना—पिउन, रेष्टुरेन्ट, बार, सम्मेलन तथा बैठक सुविधा प्रदान गर्ने।
- दैनिक करिब ५४,००० लिटर पानी प्रयोग, जसको स्रोत ट्यांकर, भूमिगत पानी र आंशिक रूपमा प्रशोधित फोहोरपानी पुनः प्रयोग।
- STP मार्फत दैनिक ~४२,००० लि. फोहोरपानी प्रशोधन/पुनः प्रयोग।

- दैनिक करिब १९० के.जि. ठोस फोहोर उत्पादन हुने। जैविक फोहोर कम्पोस्टिड वा स्थानीय निकायसँग सहकार्य गरी व्यवस्थापन गर्ने। अजैविक फोहोर (प्लास्टिक, धातु, कागज) पुनः प्रयोग तथा पुनर्चक्रण गर्ने।
- विद्युत आपूर्ति नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट लिइने, आपत्कालीनका लागि २ वटा ३०० KVA जेनरेटर सञ्चालन गर्ने
- प्रत्यक्ष रोजगार (व्यवस्थापन, प्रशासन, खाना पकाउने, हाउस—किपिङ्ग, सुरक्षा)
- अप्रत्यक्ष रोजगार (स्थानीय उत्पादन, यातायात, हस्तकला, गाइड सेवा)
- सुरक्षा प्रणाली (फायर अलार्म, हाइड्रैन्ट, फायर एक्स्टिङ्गुइशर)
- नियमित सरसफाई, बगैँचाको हेरचाह, पानी—हावा—ध्वनि गुणस्तर निगरानी।
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजना अनुसार नियमित कार्यान्वयन गर्ने

२.२.४ आवश्यक कच्चा पदार्थ र निर्माण सामग्री

प्रस्तावित स्वर्णिम होटलको निर्माण कार्यमा विभिन्न प्रकारका कच्चा पदार्थ र निर्माण सामग्रीको प्रयोग हुनेछ, जसले भवनको संरचना, आन्तरिक सजावट तथा सञ्चालनलाई सक्षम बनाउँछ। परियोजनाको संरचना बलियो र दीर्घकालीन टिकाउ बनाउन प्रमुख रूपमा सिमेन्ट, बालुवा, गिट्टी, ढुंगा र इटा आवश्यक हुन्छन्। जग, पर्खाल, स्तम्भ, बीम तथा छतको निर्माणका लागि यी सामग्रीहरूको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहनेछ। सिमेन्ट मुख्यतः पी.पी.सी. (PPC) र ओ.पी.सी. (OPC) दुवै किसिमको प्रयोग गरिनेछ भने गिट्टी र ढुंगा नजिकैका खानी तथा क्रसर प्लान्टबाट आपूर्ति गरिनेछ।

भवनलाई बलियो बनाउन स्टिल (TMT बार, MS Rod) को ठूलो मात्रामा प्रयोग हुनेछ, जुन आर.सि.सि. (RCC) संरचनामा आवश्यक हुन्छ। आधुनिक प्रविधि अनुसार आवश्यकताका आधारमा रेडी मिक्स कंक्रीट पनि प्रयोग गरिनेछ। विभाजन पर्खाल, आन्तरिक संरचना र स्तर मिलाउन इटा प्रयोग गरिनेछ।

भवनको आन्तरिक सजावटका लागि काठ, प्लाइवुड, टायल्स, मार्बल, ग्रेनाइट र उच्च गुणस्तरका पेन्ट आवश्यक हुनेछन्। ढोका, झ्याल र Partition को लागि एल्युमिनियम र गिलास प्रयोग गरिनेछ जसले होटललाई आधुनिक स्वरूप दिनेछ। साथै, पानी आपूर्ति र फोहोरपानी निकास प्रणाली सञ्चालन गर्न PVC/CPVC पाइप, फिटिङ्ग, वाल्व प्रयोग गरिनेछ।

विद्युत आपूर्ति सुनिश्चित गर्नका लागि केबल, तार, स्विच, सर्किट बोर्ड, ब्रेकर लगायतका इलेक्ट्रिकल सामग्री आवश्यक हुनेछ। होटलमा लिफ्ट, वातानुकूलन (AC), भेन्टिलेसन, जेनेरेटर, र किचन उपकरणजस्ता ठूला मेशिनरी तथा उपकरणहरू जडान गरिनेछ।

साथै, होटलको सञ्चालनका लागि आवश्यक फर्निचर र इण्टेरियर सामग्री (बेड, सोफा, टेबल, कुर्सी, कार्पेट, पर्दा, सजावट सामग्री) को व्यवस्था गरिनेछ। सामान्य निर्माण कार्यका लागि हार्डवेयर सामग्री, Adhesives, Fasteners र अन्य सहायक सामग्रीहरूको पनि आवश्यकता पर्छ।

आयोजनालाई आवश्यक सबै कच्चा पदार्थ र निर्माण सामग्रीहरू स्थानीय स्रोत तथा आयातित दुवैबाट आपूर्ति गरिनेछन्। आपूर्ति गर्दा गुणस्तर नियन्त्रण, वातावरणीय मापदण्ड पालन तथा दिगो उपयोगमा विशेष ध्यान दिइनेछ, जसले निर्माणलाई प्रभावकारी मात्र नभई वातावरणमैत्री बनाउन मद्दत गर्नेछ।

२.२.५ प्रयोग हुने उर्जाको किसिम

प्रस्तावित स्वर्णिम होटलको निर्माण र सञ्चालन दुवै चरणमा विभिन्न प्रकारका सामग्रीको प्रयोग हुनेछ। होटलले नियमित सञ्चालनका लागि मुख्य रूपमा विद्युत सामग्रीलाई प्राथमिक स्रोतका रूपमा प्रयोग गर्नेछ। नेपाल विद्युत प्राधिकरण (NEA) को ग्रिडबाट आपूर्ति हुने विद्युत होटलका सबै कोठा, सम्मेलन कक्ष, रेष्टुरेन्ट, लबी, लिफ्ट, वातानुकूलन प्रणाली (AC), प्रकाश व्यवस्थापन तथा अन्य विद्युतीय उपकरणमा प्रयोग गरिनेछ। विद्युत खपत उच्च हुने भएकाले होटलले सामग्री दक्षता (Energy Efficiency) बढाउने उपायहरू पनि अपनाउनेछ, जसमा LED बल्ब, स्मार्ट कन्ट्रोल प्रणाली, Energy Efficient AC र सेन्सर प्रणाली को प्रयोग गरिनेछ।

विद्युत आपूर्ति अवरुद्ध हुने सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै होटलमा आपत्कालीन जेनेरेटर (Backup Generator) पनि जडान गरिनेछ। योजना अनुसार करिब ३०० KVA क्षमताका २ वटा जेनेरेटर रहनेछन्, जसले होटलमा आकस्मिक अवस्थाको माग पूरा गर्नेछन्। यी जेनेरेटरहरू डीजेलमा सञ्चालन हुने भएकाले नियमित रूपमा इन्धन आपूर्ति गर्नुपर्नेछ।

यसका अतिरिक्त, खाना पकाउने कार्यका लागि एल.पी.जी. (Liquefied Petroleum Gas) प्रयोग गरिनेछ। होटलको किचनमा दैनिक रूपमा धेरै मात्रामा ग्यास खपत हुने भएकाले सुरक्षा मापदण्डअनुसार ग्यास स्टोरेज र आपूर्ति प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ।

होटलमा आंशिक रूपमा सौर्य सामग्री (Solar Energy) प्रयोग गर्ने योजना पनि रहेको छ। विशेष गरी बगैँचा तथा बाहिरी प्रकाश व्यवस्थापन, तातोपानी प्रणाली सहयोग र अन्य सामान्य कार्यका

लागि सौर्य प्यानल प्रयोग गरिनेछ। यसले होटललाई सामग्री दक्ष बनाउन र दीर्घकालीन रूपमा विद्युत खर्च कम गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ।

यसरी, विद्युत, जेनरेटर, एल.पी.जी. र सौर्य सामग्री जस्ता विविध स्रोतहरूको प्रयोगबाट होटलको सामग्रीको माग पूरा गरिनेछ। सामग्री खपतको सन्तुलित र दक्ष व्यवस्थापनले होटललाई वातावरणमैत्री र दिगो सञ्चालनमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

२.२.६ आवश्यक जनशक्ति

प्रस्तावित होटलको प्रभावकारी र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि विभिन्न तह तथा विभागमा दक्ष र अर्ध—दक्ष जनशक्तिको आवश्यक पर्नेछ। होटलको सञ्चालनका क्रममा लगभग ६५ जना स्थायी जनशक्ति तथा केही करार वा आवश्यकतानुसार अस्थायी जनशक्ति आवश्यकता पर्नेछ। विभागत रूपमा जनशक्ति आवश्यकताको विवरण निम्नानुसार हुनेछ:

तालिका २.२: आयोजनाका लागि आवश्यक जनशक्ति

चरण	जनशक्ति प्रकार	अनुमानित संख्या	कार्यक्षेत्र / विवरण
निर्माण चरण	प्राविधिक (इन्जिनियर, सुपरभाइजर, आर्किटेक्ट)	८	भवन संरचना, नक्सा कार्यान्वयन, गुणस्तर नियन्त्रण, प्राविधिक निगरानी
	अप्राविधिक श्रमिक (मेसन, कारिगर, मजदुर)	५०	माटो कटान, ढुंगा—गिट्टी काम, इटा बिछ्याउने, प्लास्टर, कंक्रीट कार्य
	सहायक कर्मचारी (सुरक्षा, प्रशासन, गोदाम)	१०	निर्माण स्थल सुरक्षा, सामग्री भण्डारण, प्रशासनिक सहयोग
जम्मा		६८	होटल निर्माण चरणमा आवश्यक जनशक्ति
सञ्चालन चरण	व्यवस्थापन (General Manager, विभाग प्रमुख)	६	होटल सञ्चालन, योजना, ग्राहक सेवा, समन्वय
	प्रशासनिक तथा वित्तीय कर्मचारी	६	लेखा, बुकिङ्ग, रेकर्ड व्यवस्थापन, मानव संसाधन
	प्राविधिक (इन्जिनियर, IT, इलेक्ट्रिसियन, प्लम्बर, HVAC विशेषज्ञ)	७	मर्मतसम्भार, प्राविधिक समस्या समाधान, सूचना प्रविधि व्यवस्थापन

	हाउसकिपिङ्ग तथा सफाई कर्मचारी	११	कोठा सफाई, सार्वजनिक क्षेत्र सरसफाई, लन्ड्री
	रिसेप्सन तथा ग्राहक सेवा कर्मचारी	७	चेक-इन/चेक-आउट, पर्यटक सूचना, फ्रन्ट डेस्क सेवा
	किचन तथा रेष्टुरेन्ट स्टाफ (Chef, Cook, Waiter)	१५	खाना पकाउने, परिकार तयारी, टेबल सेवा
	सुरक्षा गार्ड तथा अन्य सहयोगी कर्मचारी	८	होटल परिसर सुरक्षा, पार्किङ्ग व्यवस्थापन, सामान्य सहयोग
जम्मा		६० जना	प्रत्यक्ष रूपमा होटल सञ्चालनमा संलग्न

२.२.७ निर्माण तालिका

यस होटल सञ्चालनका लागि निर्माण सम्पन्न पश्चातको पहिलो वर्ष लाग्ने आँकलन गरिएको छ जसको तालिकाबद्धसूची यस बमोजिमको हुनेछ। सो पश्चात होटल पूर्ण रूपमा सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

तालिका २.३: प्रस्ताव कार्यान्वयन तालिका

महिना/अवधि	मुख्य कार्यहरू
१—६ महिना	साइट तयारी, डिजाइन स्वीकृति, माटो परीक्षण
७—१२ महिना	जग निर्माण, फाउण्डेसन, बेसमेन्ट
१३—१८ महिना	पहिलोदेखि तेस्रो तला निर्माण
१३—१८ महिना	चौथो र पाँचौं तला निर्माण
१९—२४ महिना	छैठौं र सातौं तला निर्माण
२५—२९ महिना	सम्पूर्ण तलाको ढलाइ, प्लास्टर, वायिड, प्लम्बिड
३०—३२ महिना	सम्पूर्ण तलाको ढलाइ, प्लास्टर, वायिड, प्लम्बिड
३३—३५ महिना	पेन्टिङ, साजसज्जा, अन्तिम निरीक्षण, प्रयोगमा ल्याउने तयारी
३६ महिना	उद्घाटन, परीक्षण तथा सञ्चालन

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य

प्रस्तावित स्वर्णिम होटलको प्रमुख उद्देश्य पोखरा महानगरपालिका-६, लेकसाइड क्षेत्रमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सुविधा सम्पन्न होटल सञ्चालन गरी बढ्दो पर्यटकको मागलाई पूरा गर्नु हो। यसले पर्यटकलाई उच्चस्तरीय आवास, खानपान, सम्मेलन, मनोरञ्जन र अन्य सहायक सेवाहरू उपलब्ध गराउँदै पोखरालाई विश्वस्तरीय पर्यटन गन्तव्यका रूपमा अझ प्रबर्द्धन गर्ने लक्ष्य राखेको छ। साथै, परियोजनाले दिगो पर्यटन विकासलाई प्रोत्साहन गर्ने, वातावरणमैत्री प्रविधि अपनाउने, स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना गर्ने र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ। प्रस्तावको अन्य उद्देश्य निम्न बमोजिम रहेका छन्:

- पर्यटकलाई गुणस्तरीय र सुरक्षित आवास तथा आतिथ्य सेवा उपलब्ध गराउने।
- पोखरा महानगरपालिकामा अन्तर्राष्ट्रिय ब्राण्डको होटल पूर्वाधार विकास गर्ने।
- स्थानीय उत्पादन (फलफूल, तरकारी, हस्तकला, सेवाहरू) को खपत बढाउने र स्थानीय अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउने।
- प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रोजगारी सिर्जना गरी समुदायको आयस्तर वृद्धि गर्ने।
- ठोस फोहोर व्यवस्थापन, ढल प्रशोधन संयन्त्र (STP), वर्षा—पानी सङ्कलन प्रणालीजस्ता वातावरणमैत्री प्रविधि प्रयोग गर्ने।
- दिगो विकास लक्ष्य (SDGs) अनुरूप हरित र जिम्मेवार पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने।
- राष्ट्रिय पर्यटन रणनीति अनुसार विदेशी मुद्रा आम्दानी र कर राजस्व बढाउन योगदान गर्ने।
- सम्मेलन, सेमिनार र व्यवसायिक बैठकहरूका लागि आधुनिक पूर्वाधार उपलब्ध गराई व्यवसायिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने।
- आगन्तुकहरूको बसाइ लम्ब्याउने र पुनः आगमनको सम्भावना बढाउने।

३ प्रतिवेदन तयार गर्दा अवलम्बन गरिएको विधि

यस अध्ययनको अध्ययन विधि, पद्धति र प्रक्रिया नेपाल सरकारको वातावरणीय संरक्षण ऐन २०७६ तथा नियमावली, २०७७ अनुसार गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको लागि निम्नानुसारको विधि अपनाई तयार गरिएको छ।

३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन

सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनमा उपलब्ध सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन, नक्साहरू अध्ययन र व्याख्या विश्लेषण तथा प्रस्तावित कार्यबाट पर्न सक्ने जैविक, भौतिक, सामाजिक आर्थिक प्रभावहरू पहिचानको लागि प्रभाव पहिचान प्रश्नावली एवं निर्माण स्थलहरूको विवरणको लागि विवरण फारम तयारी गरी ती सामग्रीहरूको अन्तिम रूप दिने कार्य गरिएको थियो।

प्रतिवेदन तयार गर्न चाहिने दोस्रो क्रमको तथ्याङ्क पोखरा महानगरपालिका, वडा प्रोफाइल र सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनबाट प्राप्त गरिएको थियो भने प्रथम तहको आयोजना डिजाइन र सम्भाव्यता अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको थियो। सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनको लागि निम्न सामग्रीहरू अध्ययन गरिएको छ:

- विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन
- महानगरपालिका र वडा प्रोफाइल
- आयोजनाको स्वीकृत IEE प्रतिवेदन
- National Population and Housing Census, 2021
- Land cover of Nepal 2019 (Data set), ICIMOD (2022).
- यस आयोजनासँग सम्बन्धित नेपाल सरकारको नियम, कानून र निर्देशिकाहरू
- प्रतिवेदन तयार पार्न आवश्यक प्राथमिक क्रमका भौतिक र जैविक वातावरण सम्बन्धित तथ्याङ्कहरू

३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र पहिचान (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष)

वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा अध्ययन क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभावहरू पहिचान गर्दछ। वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि क्षेत्र निर्धारण अध्ययनले आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा अध्ययन क्षेत्रमा पर्न सक्ने असरहरू मध्यनजर गर्दै प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ। असरहरूमा

निर्भर रहेर प्रभाव क्षेत्रमा आयोजनाको गतिविधिहरूको कारण पर्न सक्ने प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रहरूको क्षेत्र निर्धारण अध्ययन तपसिल अनुसार गरिएको छ।

प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र

प्रस्तावित होटल निर्माण क्षेत्रबाट १०० मिटर परिधि भित्रको क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा निर्धारण गरी अध्ययन गरिएको छ। यस क्षेत्रमा आयोजनाको गतिविधिले भौतिक, जैविक र सामाजिक तथा सांस्कृतिक वातावरणलाई प्रत्यक्ष असर पर्ने हुनाले यस क्षेत्रको अध्ययन गरिएको छ। निर्माणको क्रममा हेभी मेसिनरीको प्रयोगबाट आउने आवाज तथा सञ्चालन चरणमा होटलमा हुने गतिविधिहरूबाट पर्न सक्ने प्रभावको दूरीलाई आधार मानेर प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको निर्धारण गरिएको छ।

अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र

प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रभन्दा बाहिर ५०० मिटर सम्मको क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ। पानीको आपूर्ति, उर्जा आपूर्ति, फोहोरमैला व्यवस्थापन, बजारको व्यवस्थापन आदिलाई आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनले प्रभाव पर्ने हुनाले यस अनुसार ५०० मि. वरपरको क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ।

समग्र प्रभाव क्षेत्र

पोखरा महानगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रलाई समग्र प्रभाव क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ।

३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था, अवस्थितिका साथै अन्य जानकारी हासिल गर्नका लागि विभिन्न नक्साको आधारमा लिइएको थियो। त्यस्तै प्रस्ताव स्थलको टोपो नक्साको अध्ययन गरी प्रस्तावित स्थल पहिचान गरी उक्त कार्यबाट प्रभाव पर्ने स्थानीय तहहरूको जानकारी नक्साबाट लिइएको थियो। साथै, विभिन्न स्रोतहरूबाट प्रकाशित भू-बनौट, भौगोलिक स्थिति, भू-उपयोग, भू-क्षमता तथा अध्ययनसँग सम्बन्धित नक्साहरूको अध्ययन पनि गरिएको थियो।

३.४ चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली निर्माण गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन

यस आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा स्थानीय वातावरणमा पर्ने भौतिक तथा रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण प्रभावहरूको तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली तयार गरिएको थियो। उक्त चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावलीहरू प्रयोग गरी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि आवश्यक सम्पूर्ण सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

३.५ स्थलगत अध्ययन

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा अध्ययन टोलीद्वारा स्थलगत भ्रमण गरी प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको जैविक, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक वातावरणबारे आधारभूत तथा आवश्यक जानकारी लिइएको थियो। त्यस्तै प्रस्तावित क्षेत्रको भौतिक, जैविक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक वातावरणको जानकारीको लागि चेकलिष्ट, प्रश्नावली, प्रमुख सूचनादाता अन्तर्वार्ता पनि थियो र सोही बमोजिम प्रस्ताव क्षेत्रको पुनरावलोकन, अध्ययन र तथ्याङ्क समेत सङ्कलन गरिएको थियो।

३.५.१ भौतिक वातावरणमा सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

यो प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रमा सर्वेक्षण गरिएको थियो। आयोजनाको भौतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नको लागि क्षेत्र अवलोकन (Field Observation) र पैदल सर्वेक्षण (Walk-through Survey) गरी प्रस्ताव स्थलको भौतिक अवस्था बारेमा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको थियो र प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट प्रत्यक्ष पर्न सक्ने अन्य भौतिक असरहरूका बारेमा पनि जानकारी लिइएको थियो।

३.५.१.१ भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग:

आयोजना प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग सम्बन्धी जानकारीका लागि नापी विभागले प्रकाशन गरेको टोपोग्राफिक नक्सा र विभिन्न अध्ययनबाट प्राप्त गरिएको छ भने स्थलगत अध्ययन पनि गरिएको थियो।

३.५.१.२ भूगर्भ तथा माटो:

भूगर्भिक तथा माटो सम्बन्धी जानकारी खानी तथा भूगर्भ विभागले प्रकाशन गरेको भूगर्भिक नक्सा र प्रस्तावित आयोजनाका लागि गरिएको माटो परीक्षणको आधारमा लिइएको छ।

३.५.१.३ जलवायु:

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र वरपरको तापक्रम र वर्षा सम्बन्धी जानकारी Secondary Source बाट लिइएको छ।

३.५.१.४ वायु गुणस्तर:

आयोजना स्थलको वायु गुणस्तरको लागि प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा वायु गुणस्तर मापक यन्त्र (TempTop M2000 2nd Generation Multi-functional Air Quality Detector) मार्फत वायु गुणस्तर मापन गरिएको थियो।

३.५.१.५ जल तथा जलाधार क्षेत्र:

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको मुख्य जलाधार प्रणालीको बोरमा जानकारी प्राप्त गर्नको लागि GIS नक्सा तथा स्थलगत सर्वेक्षण गरिएको छ।

३.५.१.६ पानीको गुणस्तर:

पानीको गुणस्तरको पहिचानका लागि आयोजना क्षेत्रमा प्रयोग हुने बोरिडको पानीको नमूना सङ्कलन गरी प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो।

३.५.१.७ ध्वनिको गुणस्तर:

ध्वनिको तह मापन गर्नको लागि ध्वनि तह मापन यन्त्र (TENMARS TM/103-Sound Level Meter) प्रयोग गरिएको थियो।

३.५.२ जैविक वातावरण

प्रस्तावित क्षेत्र र वरपर रहेका जैविक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि क्षेत्र अवलोकन (Field Observation) र पैदल सर्वेक्षण (Walk-through Survey) गरिएको थियो र चेकलिष्ट र प्रश्नावलीद्वारा जैविक वातावरणको विस्तृत जानकारी लिइएको थियो। साथै स्थानीयबासीहरूसँगको छलफलबाट पनि आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूको जानकारी लिइएको थियो।

३.५.३ सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

यसको लागि खासगरी स्थलगतरूपमा प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र र वरपरको क्षेत्र अवलोकन गरी आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी विवरण लिइएको थियो। प्रस्ताव क्षेत्रको सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण अध्ययनका लागि स्थलगत अवलोकन र चेकलिस्ट

र प्रश्नावली द्वारा गरिएको थियो। विस्तृत जानकारीका लागि आयोजना क्षेत्र वरपर रहेका सामुदायिक समूहहरूसित अन्तरक्रिया गरिएको थियो।

३.६ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण

प्रस्तावित क्षेत्रको स्थलगत अध्ययनपछि भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा संकलित तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिएको थियो। तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण निर्माण र सञ्चालन चरणमा पर्ने प्रभावको परिमाण, सीमा र अवधिको आधारमा गरिएको थियो। यसबाहेक, प्रभावहरू प्राथमिकताका आधारमा पहिचान गरी महत्वपूर्ण प्रभावहरू प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको थियो र प्रत्येक प्रभावको लागि न्यूनीकरण उपाय र अनुगमन योजना वर्णन गरिएको थियो। स्थलगत अध्ययनको क्रममा प्राप्त सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा तथ्याङ्क र जानकारी प्रशोधन गरी सरल र स्पष्टरूपमा प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गरिएको थियो। यसबाहेक, प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० अनुसार गरिएको थियो।

३.७ प्रभावको पहिचान, आँकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि

पहिचान गरिएका सम्भाव्य अनुकूल र प्रतिकूल प्रभावहरूको स्थानीय वातावरणमा भविष्यमा हुन सक्ने परिवर्तनहरूको अनुमान वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० बमोजिम गरिएको थियो।

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० बमोजिम प्रभावलाई प्रकृति (Nature), मात्रा (Magnitude), सिमा (Extent), र समयावधी (Duration) मा वर्गीकरण गरिए बमोजिम प्रकृतिलाई प्रत्यक्ष (Direct) र अप्रत्यक्ष (Indirect) मात्रालाई उच्च, मध्यम र निम्न सीमालाई स्थानीय, स्थान विशेष र क्षेत्रीय र अवधिलाई दीर्घकालीन, मध्यम र अल्पकालीन गरी ३ भागमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो। यसमा गरिने मापन तल दिइएको छ।

तालिका ३.१: तथ्याङ्क मापनको तालिका

मान	अंक भार	फैलावट	अंक भार	अवधि	अंक भार
उच्च	६०	क्षेत्रीय	६०	दीर्घकालीन	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यम अवधि	१०

निम्न	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालीन	०५
-------	----	--------	----	-----------	----

स्रोत. राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

प्रस्तावले पर्ने असरहरूका लागि मान, फैलावट र अवधि छुट्याउन तलका विधिहरूको प्रयोग गरिएको थियो।

मान: यो Scale of severity of change को आधारमा मध्यम, उच्च र निम्न मान छुट्याइएको थियो।

भौगोलिक मापन: यदि कार्यको असर प्रस्ताव क्षेत्रमै छ भने यसलाई क्षेत्रविशेष नाम दिइएको थियो, यदि यस कार्यको प्रभाव प्रस्ताव क्षेत्रको नजिकै सम्म, स्थानीय रूपमा सीमित भए स्थानीय र क्षेत्रगत रूपमै असर पर्ने भए क्षेत्रीय नाम दिइएको थियो।

अवधि: यसको मापन निम्न अल्पकालीन (३ वर्षभन्दा कम), मध्यम अवधि (३ देखि २० वर्ष) र दीर्घकालीन (२० वर्ष देखि माथि) को आधारमा गरिएको थियो।

यसैगरी, महत्वका असरहरू (Significant impact) हरूको निक्यौल गर्न तल दिइएका Cumulative scores को प्रयोग गरिएको थियो।

तालिका ३.२: औचित्यता मापनको तरिका

जम्मा अंक भारको मापन	औचित्यता
७५ भन्दा माथि	धेरै औचित्यवान् अथवा धेरै महत्वपूर्ण
४५ देखि ७५ सम्म	औचित्यवान् अथवा महत्वपूर्ण
४५ भन्दा तल	औचित्यहीन अथवा महत्वहीन

स्रोत. राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

३.८ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन मस्यौदा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १२, नियम ७ को उपनियम (५) अनुसार तयार पारिएको थियो।

३.९ सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाइ:

३.९.१ सार्वजनिक सुनुवाइ

नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ६ बमोजिम, कुनै पनि आयोजना सम्बन्धी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन तयार गर्दा सो क्षेत्रका स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गरी सार्वजनिक सुनुवाइ गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। सोही प्रावधानअनुसार, प्रस्तावित स्वर्णिम होटल सम्बन्धी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारी प्रक्रियामा सार्वजनिक सहभागिता सुनिश्चित गर्न सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको थियो। यस उद्देश्यका लागि, मिति २०८२/०४/११ गते “नेपाल समाचारपत्र” राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरिएको थियो। सूचनामा प्रस्तावित होटल आयोजनाको संक्षिप्त विवरण, सार्वजनिक सुनुवाइ हुने मिति, स्थान र सम्पर्क विवरण समेटिएको थियो। सो सूचना अनुसार, २०८२/०४/१८ गते पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६, लेकसाइडस्थित आयोजना क्षेत्र नजिक रहेको फ्रेस एलिमेन्ट्स परिसरमा सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो।

कार्यक्रममा आयोजनाका तर्फबाट कम्पनीका प्रतिनिधि, परामर्शदाता टोली, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६ का जनप्रतिनिधि, स्थानीय बासिन्दा, व्यवसायी, पर्यटन प्रहरी तथा अन्य सरोकारवालाहरूको उपस्थिति रहेको थियो। कुल २५ जना सहभागी रहेको सो कार्यक्रममा सरोकारवालाहरूले आयोजना कार्यान्वयनका क्रममा स्थानीय वातावरणीय, सामाजिक तथा आर्थिक प्रभावहरूबारे आ—आफना दृष्टिकोण र सुझावहरू प्रस्तुत गरेका थिए।

सार्वजनिक सुनुवाइका क्रममा प्रस्तुत प्रमुख सुझावहरूमा निर्माण कार्य गर्दा स्थानीयलाई पर्ने असर, फोहोरपानी व्यवस्थापन, आगन्तुक सुरक्षा, पार्किङ्ग र यातायात व्यवस्थापनमा ध्यान दिने, र सामाजिक उत्तरदायित्व जस्ता विषयहरू समावेश थिए। सरोकारवालाहरूले विशेषतः आयोजना दिगो र वातावरणमैत्री हुने खालका प्रविधि तथा व्यवस्थापन प्रणाली अपनाउन जोड दिएका थिए।

समग्रमा, सहभागी सरोकारवालाहरूले प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रीय पर्यटन विकासमा सहयोग पुग्ने, पोखराको अन्तर्राष्ट्रिय छवि प्रवर्द्धन हुने, स्थानीय रोजगारी सिर्जना हुने र व्यवसायिक वातावरण सबल बन्ने जस्ता कारणले सकारात्मक धारणा प्रकट गरेका थिए। उनीहरूले आयोजना कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बासिन्दासँग निरन्तर सहकार्य गर्न र वातावरण संरक्षणका मापदण्डलाई कडाइका साथ पालना गर्न सुझाव दिएका थिए।

सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा भएका सम्पूर्ण छलफल, राय—सुझाव र निर्णयहरूलाई औपचारिक रूपमा माइन्चुट गरी सङ्कलन गरिएको छ, जुन यस प्रतिवेदनको अनुसूची खण्डमा समावेश गरिएको छ। साथै, सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमका केही तस्वीरहरू चित्र ३.१ मा समावेश गरिएको छ, जसले कार्यक्रममा सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागिता प्रतिबिम्बित गर्दछ।

तस्वीर ३.१: सार्वजनिक सुनुवाइको तस्वीरहरू

३.१० सूचना प्रकाशन र सुझाव सङ्कलन:

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रक्रियालाई पारदर्शी बनाउन र प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट उक्त क्षेत्र वरिपरिका समुदायमा पर्नसक्ने सकारात्मक असरको उपभोग र नकारात्मक असरको न्यूनीकरणका लागि उक्त क्षेत्रको समुदायबाटै राय सुझाव सङ्कलन गरी सुशासनको प्रत्याभूति गराउन र सम्बन्धित समुदायबाट सही सूचना र अधिकतम सूचना लिन सम्पूर्ण वातावरणीय असरहरूको लेखाजोखा गर्न मिति २०८२/०५/१७ गते “नेपाल समाचारपत्र” राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सम्बन्धित व्यक्ति तथा संस्थाहरूबाट लिखित विचारहरू खोज्दै वातावरणीय संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची ९ (नियम ७ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित) अनुसारको सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरिएको थियो। महानगरपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय तथा अन्य सार्वजनिक स्थानहरू आदिका प्रभावित सूचना बोर्डमा सार्वजनिक सूचनाका प्रतिहरू टाँस गरिएको थियो। उल्लिखित स्थानमा सूचनाको टाँसको पुष्टि गर्न मुचुल्का र सूचना टाँसको जानकारी सङ्कलन गरिएको थियो। सार्वजनिक सूचना र सूचना टाँसको जानकारीको पत्र अनुसूची मा समावेश गरिएको छ। साथै वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १४ (नियम ८ को उपनियम (८) सँग सम्बन्धित) बमोजिमको ढाँचामा पोखरा

महानगरपालिकाको कार्यालय, पोखरा महानगरपालिका ६ नं. वडा कार्यालय र ताल बाराही माध्यमिक विद्यालयबाट राय सुझाव सहित सिफारिस सङ्कलन गरिएको थियो।

३.११ प्रस्तुति र पुनरावलोकन समितिका सुझावहरूको समावेश र अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची १२ (नियम ७ को उपनियम (५) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित) अनुसार तयार पारिएको छ। यस मस्यौदा प्रतिवेदन उपर मूल्याङ्कन समितिले विभिन्न छलफल गरी लिखित तथा मौखिक सुझावहरू दिनेछ र पुनरावलोकन समितिहरूको लिखित र मौखिक सुझावहरू समेट्दै अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिनेछ।

४ प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, कानून तथा मापदण्ड

४.१ नेपालको संविधान	
नेपालको संविधानले समग्र राष्ट्रको सन्तुलित विकासका लागि आर्थिक लगानीको समान वितरण गर्दै सबै क्षेत्रका जनतालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास तथा रोजगारी जस्ता पूर्वाधारको विकास मार्फत जनताको जीवनस्तर वृद्धि गर्ने नीति लिएको छ।	
धारा ३०	स्वच्छ वातावरण हक: नेपाली जनताको स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्दै प्रदूषण वा क्षयीकरणबाट क्षति पुग्ने पीडितलाई कानून सम्मत ढंगले क्षतिपूर्ति पाउने अधिकार समेत सुनिश्चित गरेको छ।
धारा ३४	श्रमको हक: प्रत्येक श्रमिकलाई उचित श्रम अभ्यासको हक सुनिश्चित गर्दै प्रत्येक श्रमिकलाई उचित पारिश्रमिक, सुविधा तथा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको हक समेत सुनिश्चित गरेको छ।
धारा ५१(ठ)	पर्यटन सम्बन्धी नीति: नेपालका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन एवं प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवं नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिने।
४.२ प्रस्तावसँग सम्बन्धित योजना, नीति र रणनीति	
४.२.१ सोह्रौँ योजना, (२०८१/८२-२०८५/८६)	
सोह्रौँ योजना "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को दीर्घकालीन सोच हासिल गर्ने आधार योजनाको रूपमा लिइएको छ। यस योजनाले "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" हासिल गर्ने सोच राखेको छ।	
परिच्छेद ३ खण्ड ३.४.८	रणनीतिक महत्त्वका मुलुकहरूलाई लक्षित गरी पर्यटन प्रवर्द्धनका गतिविधि सञ्चालन गर्दै, स्रोत बजारमा नेपालको पर्यटकीय गन्तव्यहरू र सेवाहरूको प्रचारप्रसार गर्न, साथै पर्यटकहरूको सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्ने

परिच्छेद ३ खण्ड ३.५.२२	स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गरी पर्यटन क्षेत्रको समग्र विकासका लागि पूर्वाधार निर्माण र विस्तारमा ध्यान केन्द्रित गर्ने पर्यटन उपजहरूको विकास, प्रचारप्रसार र आर्थिक व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिँदै पर्यटक आगमन संख्या र बसाई अवधिको वृद्धि गर्ने तथा दैनिक खर्च र व्यवसायबाट आर्थिक मूल्य अभिवृद्धि गर्ने उपाय अपनाउने।
परिच्छेद १३	जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन र हरित अर्थतन्त्रको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा ध्यान केन्द्रित गर्दै दिगो विकासका लागि अनुकूल नीति र उपायहरूको कार्यान्वयन।
४.२.२ राष्ट्रिय वातावरणीय नीति, २०७६	
यस नीतिले प्रदूषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिई नेपालको संविधान अन्तर्गत नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चितता गर्दछ।	
खण्ड ८ उपखण्ड ८.१	सबै प्रकारका प्रदूषण रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी प्रणाली स्थापना गर्न उद्योग, कलकारखाना, अस्पताल तथा सवारी साधनहरूको सञ्चालनमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
खण्ड ८ उपखण्ड ८.३	स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरणीय कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ। वातावरण प्रदूषण गर्नेले सृजित वातावरणीय प्रभावमा परेका समुदायलाई न्यायोचित ढंगबाट क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिनेछ।
खण्ड ८ उपखण्ड ८.५	भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ र अति संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण एवं दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ।
४.२.३ राष्ट्रिय भूउपयोग नीति, २०७२	
खण्ड ८, उपखण्ड ८.४, बुँदा ८.४.४	जलवायु परिवर्तनको असरलाई समेत ध्यानमा राखी दिगो विकासका सिद्धान्तका आधारमा विकास निर्माणका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछन्।

४.२.४ पर्यटन नीति २०८२	
यस नीतिको उद्देश्यहरू पर्यटकीय वस्तुको पहिचान, विकास, प्रवर्धन र विविधीकरण गर्नु, गुणस्तरीय र सुरक्षित पर्यटन पूर्वाधार तथा सेवाको विकास गर्नु, दिगो र उत्तरदायी पर्यटन विकास गर्नु, पर्यटन क्षेत्रमा शासकीय दक्षता सुधार गर्नु, तथा पर्यटन प्रवर्धनमार्फत रोजगारी तथा स्वरोजगारीका अवसर सिर्जना गरी समावेशी आर्थिक विकासमा योगदान पुर्याउनु रहेको छ।	
परिच्छेद २.५.३	गुणस्तरीय एवं बहुपक्षीय पूर्वाधार विकासका लागि सार्वजनिक, निजी तथा वैदेशिक लगानी प्रवर्धन गरिनेछ। पर्यटन सेवामा पहुँच वृद्धि गर्न हवाई सेवालाई थप सुरक्षित, व्यवस्थित र नियमित बनाई पर्यटन स्रोतबजारमा सेवा विस्तार गरिनेछ।
परिच्छेद २.५.४	पर्यटकिय गतिविधिलाई वातावरणमैत्री, समतामूलक, जिम्मेवार बनाउँदै पर्यटनको विकास तथा प्रवर्धन गरिनेछ।
४.२.५ राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६	
जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न एवम् जलवायुमैत्री विकासद्वारा नेपाल सरकारले लिएको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को अवधारणालाई टेवा पुर्याउन यो नीतिको पालना गरिनेछ। यस नीतिको लक्ष्य जलवायु उत्थानशील समाजको विकास गरी राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुर्याउनु हो।	
खण्ड ८, उपखण्ड ८.५	भरपर्दो, दिगो र न्यून कार्बन प्रविधियुक्त उद्योग, यातायात र भौतिक पूर्वाधार विकास गरी जलवायु उत्थानशील आर्थिक विकासको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ।
खण्ड ८, उपखण्ड ८.६	पर्यटन क्षेत्रलाई जलवायुमैत्री बनाउँदै महत्वपूर्ण प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरिने छ।
खण्ड ८, उपखण्ड ८.७	जलवायुको प्रकोपबाट मानव स्वस्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्दै स्वस्थ जीवनयापनको वातावरण तयार गरिनेछ।

४.२.६ फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति, २०७९	
नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँचन पाउने हक सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यका साथ फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनमार्फत स्वच्छ, स्वस्थ र समुन्नत समाजको स्थापना गर्ने दूरदृष्टि लिइएको छ।	
खण्ड ९ उपखण्ड ९.३	फोहोरमैलालाई स्रोतमै न्यूनीकरण गरी विसर्जन स्थलको उपयोगलाई दिगो बनाउने।
	फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नागरिक दायित्व अभिवृद्धि गर्ने।
४.२.७ राष्ट्रिय भूमि नीति, २०७५	
भूमिको न्यायिक वितरण, महत्तम उपयोग र सुशासन मार्फत मुलुकको आर्थिक समृद्धि र जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने दीर्घकालीन लक्ष्य रहेको छ।	
खण्ड ५ उपखण्ड ७	भूमिको उत्पादनशील प्रयोगका माध्यमबाट देशको आर्थिक समृद्धि तथा नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन।
खण्ड ६ उपखण्ड ६.३	वातावरणीय सन्तुलन, खाद्य सुरक्षा, व्यवस्थित पूर्वाधार विकास तथा सुरक्षित बसोबासका लागि भूमिको महत्तम उपयोग र व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नुका साथै विकास निर्माणका लागि भूमि प्राप्तिलाई सहज वातावरण सिर्जना गर्ने र विकास आयोजनाको लागत जग्गा प्राप्ति कारण बढ्न नदिने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ।
४.२.८ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५	
विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपद्बाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोतसाधनहरूका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र सांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरूको उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु यस नीतिको ध्येय रहेको छ।	
खण्ड ७, उपखण्ड ७.६	शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, पर्यटन, ऊर्जा, आवास, यातायात, खानेपानी, सरसफाई लगायतका पूर्वाधार र ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा

	पर्नसक्ने विपद् जोखिमका प्रभाव सम्बन्धमा विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्साङ्कन गरी प्रचारप्रसार गरिनेछ।
४.२.९ श्रम सम्बन्धी: राष्ट्रिय नीति, २०७१	
खण्ड ८, उपखण्ड ८.२, बुँदा ८.२.२	सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास तथा रोजगारसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि मार्फत रोजगारसँग सम्बन्धित नीतिहरू र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
खण्ड १०, उपखण्ड ३२	पर्यटकहरूको बसाई अवधि बढाउन संख्यात्मक र गुणात्मक पर्यटकलाई लक्षित गरी प्रभावकारी कार्यक्रमहरू ल्याइने छ।
४.२.१० राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६	
सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्य वातावरणमा काम गर्न पाउने श्रमिकको अधिकार सुनिश्चित एवम् उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने दूरदृष्टिका साथ व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको मापदण्ड र उपायहरूको अवलम्बन एवं अभ्यास गर्दै सुरक्षित कार्यस्थल सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य यस नीतिले लिएको छ।	
रणनीति १	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीतिगत एवं कानूनी सुधार तथा परिमार्जन गरिनेछ।
रणनीति २	सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्यस्थलका लागि नियमन तथा प्रोत्साहन गरिनेछ।
रणनीति ३	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बद्ध सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।
रणनीति ४	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अनुगमन, निरीक्षण, अध्ययन र अनुसन्धान लगायतका विषयमा सम्बद्ध निकायहरूबीच सहकार्य समन्वय गरिनेछ।

४.३ प्रस्तावसँग सम्बन्धित ऐन	
४.३.१ तथ्याङ्क ऐन, २०७९	
दफा ५ उपदफा (२) र (१)	नेपाल सरकारले कुनै विषयमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सूचित आदेश जारी गर्न सक्नेछ र सोही आदेश बमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नेछ।
दफा ५ उपदफा (३)	कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायलाई तिनीहरूको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको बस्तुको तथ्याङ्क पेश गर्न लिखित सूचना दिन सक्नेछ।
दफा ५ उपदफा (४)	उपदफा (१), (२) वा (३) बमोजिमको आदेश वा सूचना बमोजिमको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।
४.३.२ वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	
दफा ३ को उपदफा १	प्रस्तावकले तोकिए बमोजिम प्रस्तावको तोकिए बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्नेछ।
दफा ३ को उपदफा २.१	यसरी तयार गरिएको अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतिका लागि सम्बन्धित निकाय समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ।
दफा ४, उपदफा १	प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभाव र त्यसको न्यूनीकरणका लागि अपनाउन सकिने विभिन्न विकल्पहरूको विस्तृत विश्लेषण गरी त्यस्ता विकल्पमध्ये प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न सकिने आधार र कारणसहित सिफारिस गर्नुपर्नेछ।
दफा ८	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न वा गराउन पाइने छैन।
दफा १३	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनभन्दा विपरीत हुने गरी आयोजना कार्यान्वयन गरेमा

	सम्बन्धित निकायले त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयन गर्ने तत्काल रोक लगाउन सक्नेछ।
दफा १५, उपदफा २	कसैले पनि जनजीवन, जनस्वास्थ्य एवं वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पर्ने गरी प्रदूषण गर्न पाइने छैन।
दफा १५, उपदफा ४	सम्बद्ध व्यक्ति, समूह वा संस्थालाई प्रदूषण न्यूनीकरण वा निराकरणको उपाय अवलम्बन गर्न वातावरण विभागले निर्देशन दिन, आवश्यक शर्त तोक्न वा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने गरी कुनै कार्य गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ।
दफा ३५	तोकिए अनुसार कार्य गरे/गराएमा सोही दफाको उपदफा १ बमोजिमको दण्ड जरिवाना हुनेछ।
४.३.३ औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६	
दफा ३ उपदफा १	कसैले यस ऐन बमोजिम दर्ता नगराई उद्योगको स्थापना वा सञ्चालन गर्न वा गराउन पाउने छैन।
दफा ३ उपदफा २	उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत प्रचलित औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी कानून बमोजिम दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका उद्योगले यस ऐन बमोजिम पुनः उद्योग दर्ता गराउनु पर्ने छैन।
दफा ७ उपदफा १	दफा ५ बमोजिम दर्ता भएको उद्योगले प्रचलित कानून बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्ने भएमा सो सम्बन्धी प्रतिवेदन स्वीकृत भएपछि मात्र त्यस्तो उद्योग स्थापना, सञ्चालन, व्यावसायिक उत्पादन र कारोबार प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।
दफा ७ उपदफा २	उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उद्योगको पूँजी वृद्धि, क्षमता वृद्धि, उद्देश्य थप, उद्देश्य परिवर्तन, उद्योगको ठेगाना वा स्थानान्तरण गर्नु पर्दा प्रचलित कानून बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्ने भएमा सो समेत गर्नु पर्नेछ।

दफा ७ उपदफा ४	यस दफा बमोजिम वातावरणीय प्रभावको न्यूनीकरण गरे नगरेको सम्बन्धमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले आवश्यकता अनुसार अनुगमन गरी निर्देशन दिन, कारबाही गर्ने वा कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गरी पठाउन सक्नेछ।
४.३.४ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	
दफा ७ उपदफा ९	चौध वर्ष मुनिका बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउन वा कमलरीको रूपमा राख्न पाइने छैन।
४.३.५ उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५	
दफा ३, उपदफा १	प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ।
दफा ७, उपदफा १ (क)	गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्नु पर्नेछ।
दफा १६, उपदफा १	कसैले पनि अनुचित व्यापारिक तथा व्यवसायजन्य क्रियाकलाप गर्न वा गराउन पाउने छैन।
४.३.६ रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५	
दफा ४ उपदफा ३	कसैले पनि कुनै नागरिकलाई निजको इच्छा विपरीत वा निजले नचाहेको रोजगारी गर्न वा त्यस्तो रोजगारीमा लगाउन वा जबरजस्ती गर्न वा बाध्य बनाउन पाउने छैन।
दफा ६	कसैले पनि बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगारी दिने सम्बन्धमा प्रचलित कानूनले कुनै खास वर्ग वा समुदायका लागि विशेष व्यवस्था गरेको अवस्थामा बाहेक त्यस्तो व्यक्तिको उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जातजाति, लिङ्ग, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै कुनै आधारमा भेदभाव गर्न पाउने छैन।
दफा ७, उपदफा १	रोजगारीमा रहेको व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक विना कारण रोजगारीबाट हटाउन पाउने छैन।
४.३.७ वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धी ऐन, २०७५	
दफा ३, उपदफा १	प्रत्येक व्यक्तिको शारीरिक र मानसिक अवस्था सम्बन्धी विषयको गोपनीयता अनतिक्रम्य हुनेछ।

दफा १२ उपदफा २	कुनै पनि व्यक्तिको वैयक्तिक वा पारिवारिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा निजको मञ्जुरी लिनुपर्नेछ।
४.३.८ नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५	
दफा ३४, उपदफा २ अन्तर्गत पर्यटन ऐन, २०३५ को दफा १४, उपदफा १	यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा वर्गीकरण भएकामध्ये नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिएको बमोजिमका होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिजर्ट वा बार प्रदेश सरकारले दर्ता गर्न सक्नेछ।
४.३.९ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	
दफा ११, उपदफा १	बुँदा ण. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, गराउने।
दफा २०, उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ। साथै आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रशिक्षणले तोके बमोजिमका आधारभूत अभिमुखीकरण तालिम दिनु पर्नेछ भने आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यी संस्थाहरूले फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउनुपर्नेछ।
दफा १०, उपदफा २	सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ।

४.३.१० योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४	
दफा ७ उपदफा १	सूचीकृत रोजगारदाताले आफ्नो तर्फबाट वा योगदानकर्ताको योगदानयोग्य आयबाट गर्नु पर्ने योगदानको दर निर्धारण गरी तोकिए बमोजिमको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।
दफा ८ उपदफा १	कुनै श्रमिकले कुनै कारणले पारिश्रमिक नपाउने अवस्था सिर्जना भई नियमित रूपमा कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने योगदान जम्मा गर्न नसक्ने भएमा त्यस्तो श्रमिकको बढीमा तीन महिनासम्म निजले जम्मा गर्नु पर्ने योगदान सम्बन्धित सूचीकृत रोजगारदाताले कोषमा जम्मा गरिदिनु पर्नेछ।
दफा २०	श्रमिकको सूचीकरण गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरी दफा २४ ले कुनै योगदानकर्ता कुनै कारणले रोजगारीमा नरहेमा सूचीकृत रोजगारदाताले सोको जानकारी १ महिनाभित्र कोषलाई गराउनु पर्नेछ।
४.३.११ श्रम ऐन, २०७४	
दफा ३, उपदफा २	यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित पारिश्रमिक वा सुविधा भन्दा कम पारिश्रमिक वा सुविधा लिने दिने गरी वा यस ऐनमा उल्लिखित शर्त विपरीत हुने गरी रोजगारदाता तथा श्रमिकबीच रोजगार सम्झौता यो ऐन विपरीत भएको मानिनेछ र सो हदसम्म त्यस्तो रोजगार सम्झौता बदर हुनेछ।
दफा ४ उपदफा १	कुनै पनि श्रमिकलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा बाँधा श्रममा लगाउन पाउने छैन।
दफा ५	कसैले पनि बालबालिकालाई कानून विपरीत हुने गरी कुनै काममा लगाउन पाउने छैन।
दफा ६, उपदफा १	रोजगारदाताले श्रमिकलाई धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जात जाति, उत्पत्ति, भाषा वा वैचारिक आस्था वा अन्य त्यस्तै आधार मध्ये कुनै कुराको आधारमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
दफा ७, उपदफा १	लिङ्गको आधारमा श्रमिकबीच समान मूल्यको कामका लागि पारिश्रमिकमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।

दफा ८, उपदफा १	यस ऐन तथा अन्य कानूनको अधीनमा रही प्रत्येक श्रमिकलाई ट्रेड युनियन गठन गर्ने, सञ्चालन गर्ने, त्यस्तो युनियनको सदस्यता लिने वा सो युनियनमा आवद्ध हुने वा ट्रेड युनियन सम्बन्धी अन्य गतिविधिमा संलग्न हुने अधिकार हुनेछ।
दफा ११, उपदफा १	रोजगारदाताले रोजगार सम्झौता नगरी कसैलाई काममा लगाउन नपाउने।
४.३.१२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	
दफा ११, उपदफा २	स्थानीय सरकारलाई राजस्व सङ्कलनसँग सम्बन्धित विषयमा नीति निर्माण गर्ने र संघीय र प्रादेशिक कानूनको अधीनमा रही घर जग्गा बहाल, सवारी, पर्यटन, व्यवसायीक र भूमि कर तोक्ने, लागू तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोही दफाले स्थानीय सरकारलाई वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने अधिकारसहित स्थानीय तहलाई वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण, प्रदूषण नियन्त्रण तथा जोखिमयुक्त सामग्रीको नियन्त्रणको लागि जिम्मेवारी दिएको छ।
दफा २७ उपदफा १	कसैले पनि गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्नुहुँदैन।
दफा २८, उपदफा १	गाउँपालिका वा नगरपालिका क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति वा सरकारी कार्यालयले भवन निर्माण गर्ने अनुमतिका लागि भवनको नक्सासहित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको ढाँचामा गाउँपालिका वा नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ।
४.३.१३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७५	
दफा ८, उपदफा १	अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई अपाङ्गताको आधारमा भेदभाव वा निजलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट बञ्चित गरिने छैन।
दफा २४, उपदफा ३	कुनै प्रतिष्ठानले अपाङ्गता भएका व्यक्ति विरुद्ध रोजगारी तथा सोसँग सम्बन्धित कुनै विषयमा भेदभाव गर्न पाउने छैन।

दफा २४, उपदफा ७	रोजगारी दिने निकाय तथा संस्थाले रोजगारीका सिलसिलामा अपाङ्गता भएको कामदार तथा कर्मचारीलाई रोजगारीबाट हटाउने वा पदबाट घट्टुवा गर्न पाइने छैन।
४.३.१४ मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४	
मुलुकमा कानून र व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार र सुविधा एवं आर्थिक हित कायम राख्न तथा आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गरी विभिन्न जात, जाति वा सम्प्रदायहरू बीचको सुसम्बन्ध कायम राख्नका लागि मुलुकी ऐन तथा अन्य कानूनमा रहेका देवानी सम्बन्धी व्यवस्थालाई संशोधन र एकीकरण समेत गरी समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी देवानी संहिताको पालना गरिनेछ।	
दफा ६	कसैले पनि सार्वजनिक हित विपरीत हुने गरी कुनै काम कारबाही गर्न पाउने छैन।
दफा २७६ उपदफा २	कसैले पनि अन्य व्यक्तिको बाटो वा निकास बन्द गरी, आफ्नो जग्गाको साँधमा कुनै काम वा निर्माण गरी वा अन्य कुनै पनि तवरले कुनै व्यक्तिको सम्पत्ति बिगार्न पाउने छैन।
दफा २७८	कुनै व्यक्तिले आफ्नो घर वा जग्गामा कुनै काम गर्दा साँधियारको घर वा जग्गा वा साँधियारलाई कुनै किसिमले हानि, नोक्सानी नहुने वा असर पर्ने गरी सुरक्षात्मक उपाय अपनाउनु पर्नेछ। तर कुनै साँधियारले व्यावसायिक कारोबार गरेकोमा बाहेक आफ्नो घर वा जग्गाको उपभोग र प्रयोग गर्दा आएको वा निस्केको सामान्य प्रकृतिको ग्याँस, गन्ध, धुवाँ वा आवाज जस्ता कुराले घर वा जग्गालाई हानि, नोक्सानी पारेको वा असर पारेको मानिने छैन।
दफा २८५	कसैले यस परिच्छेद बमोजिम गरेको काम कारबाहीबाट कुनै व्यक्तिलाई क्षति हुन गएमा क्षतिबाट मर्का पर्ने व्यक्तिले त्यस्तो काम गर्ने व्यक्तिबाट मनासिब क्षतिपूर्ति भराई लिन सक्नेछ।

४.३.१५ मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४	
देवानी मुद्दाको दायरी, कारबाही, सुनुवाइ र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरी कार्यविधि कानूनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन बाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
दफा ६	मुद्दाको कारबाही, सुनुवाइ र किनारा कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अदालतबाट मात्र हुनेछ।
दफा ८	कुनै व्यक्तिको नाता कायम, सम्बन्ध विच्छेद वा कानूनी हैसियत सम्बन्धी विवाद नियमित अदालतबाट मात्र निरूपण हुनेछ।
दफा १३ उपदफा १	अदालतले कुनै पनि मुद्दाको फैसला गर्नुअघि त्यस्तो मुद्दामा मिलापत्र गर्न वा मेलमिलापको प्रक्रिया अपनाई मिलापत्र गर्न पक्षहरूलाई अवसर दिनु पर्नेछ।
दफा १३ उपदफा २	उपदफा (१) बमोजिम अवसर दिँदा पक्षहरू मिलापत्र गर्न वा मेलमिलापको प्रक्रिया अपनाउन मञ्जुर भएमा जुनसुकै तहमा रहेको मुद्दा भए पनि मिलापत्र गर्न वा मेलमिलापको प्रक्रिया अपनाई मिलापत्र गराउन सकिनेछ।
४.३.१६ मुलुकी अपराध संहिता, २०७४	
मुलुकमा कानून तथा व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार, सुविधा, आर्थिक हित कायम राख्न, विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक समुदायबिचको सुसम्बन्ध तथा शान्ति कायम गर्न, फौजदारी कसुर निवारण र नियन्त्रण गर्न र तत्सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरी समयानुकूल फौजदारी कसुर सम्बन्धी संहिताको व्यवस्था गर्न बाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी अपराध संहिताको पालना गरिनेछ।	

दफा १४९ उपदफा १	कसैले कानून बमोजिम बाहेक प्राकृतिक सम्पदामाथि कुनै किसिमले अतिक्रमण वा कब्जा गर्न वा त्यस्तो सम्पदा बिक्री वितरण गर्न वा त्यसको प्राकृतिक बनावट वा सौन्दर्यमा कुनै किसिमले हानि, नोक्सानी वा क्षति पुर्याउन हुँदैन।
दफा ११२ उपदफा १	कसैले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पुर्याउने गरी फोहोरमैलाको उत्पादन, प्रशोधन, प्रसारण, निष्काशन, उत्सर्जन, ओसारपसार गर्न वा थुपार्न हुँदैन।
दफा ११२ उपदफा २	कसैले सर्वसाधारणको स्वास्थ्यमा हानि पुर्याउने गरी वा जीउ ज्यानको लागि खतरा हुन सक्ने गरी प्रदूषण गर्न वा कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीको इजाजत विना यान्त्रिक साधनबाट ध्वनी, ताप, रेडियोधर्मी विकीरण वा जोखिमपूर्ण फोहोरमैलाको उत्पादन, प्रशोधन, प्रसारण, निष्काशन, उत्सर्जन, ओसारपसार गर्न वा थुपार्न हुँदैन।
दफा ११२ उपदफा ३	उपदफा (१) बमोजिम कसूर गर्ने वा गराउने व्यक्तिलाई एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
दफा ११२ उपदफा ४	उपदफा (२) बमोजिमको कसूर गर्ने वा गराउने व्यक्तिलाई पाँच वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
४.३.१७ मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४	
फौजदारी मुद्दाको अनुसन्धान, अभियोजन, दायरी, कारबाही, सुनुवाइ र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत गर्न मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
दफा ४ उपदफा १	अनुसूची-१ मा उल्लिखित कुनै कसूर भएको, भइरहेको वा हुन लागेको छ भन्ने कुरा थाहा पाउने व्यक्तिले त्यस्तो कसूरका सम्बन्धमा आफूसँग भएको वा आफूले देखे जानेसम्मको सबुद प्रमाण खुलाई त्यस्तो कुराको लिखित जाहेरी दरखास्त वा मौखिक सूचना वा विद्युतीय माध्यमको सूचना

	अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा नजिकको प्रहरी कार्यालयमा यथाशीघ्र दिनु पर्नेछ।
दफा ५ उपदफा १	दफा ४ को उपदफा (१) बमोजिम दिएको जाहेरी दरखास्त वा सूचना सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले दर्ता गर्न इन्कार गरेमा जाहेरी दरखास्त वा सूचना गर्ने व्यक्तिले त्यस्तो व्यहोरा खुलाई सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय वा त्यस्तो जाहेरी दरखास्त वा सूचना दर्ता गर्नु पर्ने प्रहरी कार्यालयभन्दा माथिल्लो तहको प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दरखास्त वा सूचनासहित उजुर गर्न सक्नेछ।
४.३.१८ कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१	
दफा ३	कसैले पनि कार्यस्थलमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न वा गराउन पाइने छैन।
दफा १२	कसैले कुनै कर्मचारी वा सेवाग्राहीलाई यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेको ठहरेमा निजलाई कसुरको प्रकृति हेरी छ महिनासम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
४.३.१९ सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८	
दफा ४ उपदफा १	कसैले पनि सार्वजनिक स्थलमा धूम्रपान तथा सूर्ति सेवन गर्न पाउने छैन।
दफा ४, उपदफा २	उपदफा १ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि व्यवस्थापकले कारागार, विमानस्थल वा पर्यटकीय स्तरको होटलको कुनै खास ठाउँमा अन्य व्यक्तिलाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी धूम्रपान तथा सूर्तिजन्य पदार्थ सेवन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
४.३.२० फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	
दफा ३	फोहोरमैला व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई तोकेको छ। यस अन्तर्गत ऐनले स्थानान्तरण केन्द्र, ल्याण्डफिल साइट, प्रशोधन प्लाण्ट, कम्पोष्ट प्लाण्ट, बायोग्याँस प्लाण्ट लगायत फोहोरमैलाको सङ्कलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको हुनेछ।

दफा ४	हानिकारक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला वा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहोरमैला व्यवस्थापनको दायित्व त्यस्ता फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायमा निहित गरेको छ।
दफा ६	फोहोरमैलालाई कम्तिमा जैविक र अजैविक लगायत विभिन्न प्रकारमा विभाजन गरी स्रोतमै छुट्याउनु पर्नेछ।
दफा ७	फोहोरमैला निष्कासनको समय, स्थान र तरिका तोक्ने अधिकार सम्बन्धित स्थानीय तहले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।
दफा १०	फोहोरमैलाको न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोगको विधिलाई व्यवस्था गर्दै सोको प्रोत्साहन सम्बन्धी कृयाकलापका लागि स्थानीय तहलाई जिम्मेवार निकायको रूपमा तोकिएको छ।
दफा ३८	कसैले फोहोरमैला व्यवस्थापनको विपरीत कुनै कार्य गरेमा ऐन बमोजिम कसुर गरेको मानिने छ।
दफा ३९	ऐनले तोके अनुसारको कसुर गरेमा रू ५०० देखि १ लाखसम्म नगद जरिवाना र बढीमा तीन महिना सम्मको कैद सजाय गर्न सक्नेछ।
४.३.२१ कम्पनी ऐन, २०६३	
दफा ३ उपदफा १	मुनाफाको उद्देश्य लिई कुनै उद्यम गर्न चाहने व्यक्तिले एकलै वा अरूसँग समूहबद्ध भई प्रबन्धपत्रमा उल्लेख भए बमोजिम एक वा एक भन्दा बढी उद्देश्य प्राप्तिका लागि कम्पनी स्थापना गर्न सक्नेछ।
दफा ९	प्राइभेट कम्पनीको शेयरधनीहरुको सङ्ख्या एकसय एक भन्दा बढी हुन नमिल्ने प्रावधान कायम गरेको छ।

४.३.२२ नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३	
दफा ५, बुँदा ग	पर्यटन व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धनद्वारा राष्ट्रिय उत्पादन तथा विदेशी मुद्रा आर्जनमा अभिवृद्धि गरी बढी भन्दा बढी रोजगारीका अवसरहरूको सृजना गर्ने लक्ष्य राखेको छ।
४.३.२३ ट्रेड युनियन ऐन, २०४९	
दफा ३, उपदफा १	सम्बन्धित प्रतिष्ठानका कामदारहरूले आफ्नो पेसागत हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियनहरूको गठन गर्न सक्नेछन्।
४.३.२४ पर्यटन ऐन, २०३५	
दफा १०, उपदफा १	कुनै व्यक्तिले आफ्नो होटल, लज, रेष्टुराँ, रिसोर्ट वा बारलाई पर्यटक स्तरमा दर्ता गराउन चाहेमा नेपाल सरकार समक्ष तोकिए बमोजिम दरखास्त तिर्नु पर्नेछ।
दफा ४	कुनै व्यक्तिले अनुमति बेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमति पत्रमा तोकिएको शर्त बमोजिम बाहेक मदिरा बिक्री वितरण गर्न वा मदिरा खुवाउने बार वा पसल थाप्न पाउने छैन।
४.३.२५ होटल व्यवस्था तथा मदिराको बिक्री वितरण (नियन्त्रण) ऐन, २०२३	
दफा ३, उपदफा १	मदिरा खुवाउने व्यवस्था भएको होटल वा पसलको मालिकले यो ऐन प्रारम्भ भएपछि दिउँसो १२ बजेभन्दा पहिले र शुक्रबारको हकमा राती १ बजेपछि र अन्य बारको हकमा राती १२ बजेपछि आफ्नो होटल वा पसलमा कसैलाई मदिरा बिक्री गर्न वा खुवाउनु पाउने छैन।
दफा ३, उपदफा २	होटल मालिकले शुक्रबारको दिन राती १ बजेपछि र अन्य बारको हकमा राती १२ बजेपछि ग्राहकहरूको निमित्त मनोरञ्जन वा नाचगान गर्न गराउन पाउने छैन।
दफा ४	होटल मालिकले आफ्नो होटलमा सार्वजनिक सदाचार वा नैतिकतामा नराम्रो असर पर्ने किसिमका मनोरञ्जन वा त्यस्ता नाच गान देखाउन पाउने छैन।

४.३.२६ खाद्य ऐन, २०२३	
दफा ३	कुनै व्यक्तिले दूषित खाद्य पदार्थ वा न्यूनस्तरको खाद्य पदार्थको उत्पादन, बिक्री वितरण, निकासी वा पैठारी गर्न वा सो मध्ये कुनै कामका लागि त्यस्तो खाद्य पदार्थ राख्न हुँदैन।
दफा ४	कसैले कुनै एक खाद्य पदार्थलाई अर्को खाद्य पदार्थ हो भनी वा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थलाई उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थ हो भनी ढाँटी वा झुक्याई वा अखाद्य पदार्थ वा कुनै उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थमा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थ वा अखाद्य पदार्थ मिसावट गरी बिक्री वितरण गर्न हुँदैन।
दफा ४ (क), उपदफा १	कुनै खाद्य पदार्थ दूषित वा न्यूनस्तरको हो भन्ने शंका लागेमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो खाद्य पदार्थ सिलबन्दी गरी सो खाद्य पदार्थका धनीलाई नै जिम्मा लगाई त्यसको भर्पाई लिई रोक्का राख्न सक्नेछ।
दफा ५, उपदफा १	दफा ३ वा ४ विपरीतको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
४.३.२७ तथ्याङ्क ऐन, २०७९	
दफा ५ उपदफा (२) र (१)	नेपाल सरकारले कुनै विषयमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सूचित आदेश जारी गर्न सक्नेछ र सोही आदेश बमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नेछ।
दफा ५ उपदफा (३)	कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायलाई तिनीहरूको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको बस्तुको तथ्याङ्क पेश गर्न लिखित सूचना दिन सक्नेछ।
दफा ५ उपदफा (४)	उपदफा (१), (२) वा (३) बमोजिमको आदेश वा सूचना बमोजिमको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।

४.४ स्थानीय ऐनहरू	
४.४.१ पोखरा महानगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७	
दफा ६, उपदफा १	प्रचलित कानून तथा मापदण्ड बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्नेछ।
दफा ११, उपदफा १	कसैले पनि यस ऐन र प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमको निकायबाट स्वीकृति नलिई वा स्वीकृति भए भन्दा विपरीत हुने गरि कार्यान्वयन गरेमा कार्यपालिकाले त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयनमा रोक लगाउन वा रोक लगाउनको लागि प्रदेश सरकार तथा संघीय मन्त्रालय वा स्वीकृत गर्ने निकायमा सिफारिश गर्न सक्नेछ।
दफा १४	कसैले पनि प्रचलित मापदण्ड विपरीत वा जनजीवन, जन-स्वास्थ्य र वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी प्रदूषण सृजना गर्न वा गराउन हुँदैन।
दफा २१, उपदफा १	"आफ्नो क्षेत्र" भित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहोरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहोरमैला मात्र निष्काशन गरी फोहोरमैलाको परिमाणलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।
४.४.२ पोखरा महानगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७७	
दफा ११, उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछः (क) आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ (ग) आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा आधारभूत तालिम, अभ्यास र साधन उपकरणको व्यवस्था गर्ने, गराउने (ङ) आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

	(ज) फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपाय अपनाउने।
दफा १२	महानगरपालिकाभित्रका सरकारी कार्यालय, गैरसरकारी संस्था, स्थानीय संघ संस्था, समुदाय, स्वयंसेवक, व्यवसाय वा व्यक्ति सबैले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा महानगरपालिकालाई देहाय बमोजिम सहयोग गर्नुपर्नेछः- (क) तथ्याङ्क संकलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण लगायतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी काममा सहयोग गर्ने, (ख) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, (ग) क्षमता विकास, आपतकालीन नमुना अभ्यास तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण, कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा सहभागी हुने, (घ) विपद्को समयमा खोज, उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने। (ङ) अन्य आवश्यक सहयोग गर्ने।
४.४.३ पर्यटन विकास ऐन २०७७ (पोखरा महानगरपालिका)	
दफा १० उपदफा १	महानगरमा पर्यटन व्यवसायसँग सम्बन्धित कुनै व्यवसाय सञ्चालन गर्न अनुमतिका निमित्त सम्बन्धित निकायमा निवेदन गरेमा त्यस्ता निकायले अनुमति प्रदान गर्नु अघि समितिको सिफारिस लिनुपर्दछ।
दफा १० उपदफा २	उपदफा (१) बमोजिम प्रक्रिया नपुर्याई व्यवसाय सञ्चालन गरेमा त्यस्तो व्यवसाय गर्नेलाई रु. १,००,००० सम्म जरिवाना हुनेछ।
दफा ११ उपदफा १	यस ऐन बमोजिम सिफारिस नलिई कसैले पर्यटन व्यवसाय सञ्चालन गरेमा वा सो सम्बन्धी कारोबार गरेमा, गर्न खोजेमा वा त्यस्तो व्यवसाय नगरी वा कारोबार बन्द गर्न बाध्य पारेमा निजलाई २० हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ।
दफा ११ उपदफा २	दफा १० (१) उल्लङ्घन गर्ने व्यक्तिलाई पहिलो पटक कसुर गरेको भए रु. २०,००० सम्म र दोस्रो पटकदेखि पटकै पिच्छे रु. ४०,००० सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ।

४.५ नियम तथा नियमावली	
४.५.१ भूउपयोग नियमावली, २०७९	
नियम १४	विकास निर्माणका कार्य गर्दा वा भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भू-उपयोग योजना अनुकूल हुने गरी गर्नु पर्नेछ।
४.५.२ वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	
नियम ३	अनुसूची-१ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची-२ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र अनुसूची-३ मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ।
नियम ४	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
नियम ५	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि कार्यसूची तयार गर्नु पर्नेछ।
नियम ६	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाइ आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।
नियम ७ (२,३)	प्रतिवेदन तयार गर्दा स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूको राय सुझाव सङ्कलनका लागि सार्वजनिक स्थलहरूमा सूचना टाँस पश्चात् राष्ट्रिय दैनिकमा ७ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।
नियम १३	प्रस्तावकले कुनै प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तीन वर्षभित्र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।
४.५.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६	
नियम ३	संघीय, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरू र सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरी एकीकृत र क्षेत्रीय नीतिहरू, योजनाहरू, रणनीतिक योजनाहरू कार्यान्वयनको अनुगमन गरिनेछ।

४.५.४ श्रम नियमावली, २०७५	
नियम १६	कामको प्रकृति अनुसार काम गर्ने समयको निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
नियम ३४	कार्यस्थलमा हुनसक्ने व्यवसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका बारे जोड दिँदै व्यावसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका सम्बन्धमा मार्गनिर्देशन बनाउनु पर्नेछ।
नियम ३९	आँखामा लाग्न सक्ने चोटपटक, रसायनका कारण पर्नसक्ने प्रभाव र आगलागी जस्ता जोखिमका सुरक्षात्मक प्रबन्ध अपनाउनु पर्नेछ।
नियम ५३	श्रमिकहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षाको सामग्री र प्राथमिक उपचार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
४.५.५ योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा नियमावली, २०७५	
नियम ३	नेपाल सरकारको कोषवाट तलब सुविधा लिने व्यक्तिले योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐनको दफा १० ले तोके बमोजिमको सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
नियम ४	अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिक तथा स्वरोजगार व्यक्तिले समेत सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
नियम ५	सामाजिक सुरक्षा योजना अनुसार सामाजिक सुरक्षा कोषमा जम्मा हुन आउने रकम सङ्कलनका लागि कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थासँग सम्झौता गर्न सकिनेछ।
४.५.६ रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५	
नियम ३ (घ)	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले न्यूनतम रोजगार प्रदान गर्न निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी संघ संस्थासँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्न सक्नेछ।
४.५.७ फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	
नियम ३ (२)	हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गर्ने र कुहिने तथा नकुहिने फोहोरलाई स्रोतमा नै छुट्ट्याउने प्रावधान गर्दै हानिकारक तथा

	रासायनिक फोहोरको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी उत्सर्जकमा नै निहित हुनु पर्नेछ।
नियम ५	हानिकारक, रासायनिक, कुहिने र नकुहिने फोहोरलाई एकै ठाउँमा मिसाउन पाइने छैन र त्यस्ता फोहोरहरू एकै ठाउँमा मिसिन गएमा समग्र फोहोरको सङ्कलन, भण्डारण तथा व्यवस्थापन सावधानीपूर्वक गर्नु पर्नेछ।
नियम २४ (२)	स्थानीय तहले फोहोर उत्पादकलाई स्रोतमा फोहोरको उत्पादन घटाउने, न्यूनीकरण गर्ने, फोहोर व्यवस्थापन शुल्क समयमा तिर्ने सम्बन्धी आदेश दिनसक्ने र फोहोर उत्पादकले स्थानीय निकायको त्यस्तो आदेशको पालना गर्नुपर्ने।
नियम २५	फोहोरमैला व्यवस्थापनको अनुगमनका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरेको छ।
४.५.८ बाल-श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२	
नियम ४ (१)	बालकलाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउनु अघि निजले सो काम गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा बालकको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न प्रतिष्ठानले कामको प्रकृति र बालकको उमेर समेत उल्लेख गरी श्रम कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।
नियम ६	प्रतिष्ठानमा काम गर्ने बालकले श्रम ऐन, २०४८ बमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी समय समयमा तोकिदिएको पारिश्रमिक र भत्तामा कम नहुने गरी मासिक पारिश्रमिक र भत्ता पाउनेछ।
४.५.९ ट्रेड युनियन नियमावली, २०५०	
नियम ३	प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियन दर्ताका लागि दरखास्त दिन सक्नेछ।
४.५.१० होटल, लज, रेस्टुराँ तथा रिसोर्ट तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८	
नियम ३	होटल, लज, रेस्टुराँ तथा रिसोर्ट तथा बारलाई पर्यटक स्तरको भनी दर्ता गराउन चाहेमा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

नियम ४	होटललाई त्यसमा रहेको सुविधाको आधारमा विभागले पर्यटक स्तरको साधारण होटल वा पर्यटक आवास (टुरिष्ट रिसोर्ट) वा एक तारादेखि पाँच तारासम्मको कुनै एक वर्गीकरणमा तोक्नेछ।
४.६ प्रस्तावसँग सम्बन्धित निर्देशिका/कार्यविधि/कार्यनीति	
४.६.१ व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८२	
यस कार्यविधिको दफा ३ को उपदफा १ अनुसार औद्योगिक व्यवसाय ऐनको दफा ५४ को उपदफा (१) बमोजिम मझौला, ठूला उद्योग वा वार्षिक पन्ध्र करोड रुपैयाभन्दा बढी कारोबार हुने घरेलु वा साना उद्योगले व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी बहनका क्रममा खर्च गर्ने प्रयोजनका लागि प्रत्येक आर्थिक वर्षमा वार्षिक खुद मुनाफाको कम्तीमा एक प्रतिशत रकम छुट्याउनु पर्नेछ। साथै, यस कार्यविधिको दफा १० अनुसार उद्योगले पेस गरेबमोजिमको विवरण अनुसार खर्च गरे नगरेको सम्बन्धमा विभागले आवश्यकता अनुसार प्रदेश सरकार, स्थानीय तह तथा अन्य निकायसँगको समन्वयमा अनुगमन गर्न सक्नेछ।	
४.६.२ राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०	
यस निर्देशिकाले आयोजनाको स्क्रिनिङ (screening), क्षेत्र निर्धारण, कार्यसूचीको तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी, प्रभाव पहिचान, आँकलन तथा प्रभाव न्यूनीकरणको सम्बन्धमा मार्गनिर्देश गरेको छ। त्यसैगरी वातावरणीय अध्ययनको पुरावलोकन, वातावरणीय अनुगमन तथा लेखा परीक्षण गर्ने सम्बन्धी पनि मार्गनिर्देशन गरेको छ। यो निर्देशिका कुनै ऐन वा नियममा भएका प्रावधानहरूको जगमा तयार नभएको हुँदा कानुनी दृष्टिकोणले प्रयोग बाध्यकारी छैन यद्यपि प्रभाव पहिचान र त्यसको भार गणना विधिको निर्देशिकाको प्रयोग गरिएको छ।	
४.६.३ पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०	
नेपालको कुनै पनि स्थानमा सञ्चालन हुने तारेस्तर होटल तथा पर्यटन आवास (रिसोर्ट) संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पर्यटन उद्योग महाशाखामा दर्ता तथा स्तर वर्गीकरण हुनुपर्नेछ।	
४.६.४ शहरी वातावरण व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६७	
यस निर्देशिकाले पूर्वाधार विकास र मानवीय क्रियाकलापले गर्दा हुने वातावरणीय प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू जोड दिन्छ। यस निर्देशिकाले प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण, स्थानीयको स्वास्थ्य, स्वच्छ र पर्यावरण मैत्री दिगो सहरी विकास सुनिश्चित गर्ने अधिकार जस्ता वातावरणीय प्रभावहरूका उपायहरू पनि सुझाव दिन्छ।	

४.७ प्रस्तावसँग सम्बन्धित वातावरणीय तथा अन्य मापदण्ड

४.७.१ नेपाल सवारी साधन प्रदूषण मापदण्ड, २०८२

यसले विभिन्न किसिमका सवारी साधनबाट निस्कने धुवाँको गुणस्तर सम्बन्धी अधिकतम सीमा तोकेको छ। नेपाल सरकारले दुई पाङ्ग्रे सवारीसाधन, तीन पाङ्ग्रे सवारीसाधन र चार पाङ्ग्रे तथा का सवारीको ईन्जिन क्षमता र तौल हेरी मापदण्ड तयार गरेको छ जसमा डिजेल ईन्जिन तथा पेट्रोल ईन्जिन दुबैबाट कार्बन मोनोअक्साईड, कूल हाईड्रोकार्बन, गैर मिथेन हाइड्रो कार्बन, नाइट्रोजन अक्साइड, कणजन्य पदार्थको अधिकतम मात्रा मि.ग्राम प्रति किलोमिटरमा दिइएको छ।

४.७.२ नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९

नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९ को पालना गरिनेछ।

Group	Parameter	Unit	Acceptable Limit	
Physical	Turbidity	NTU	5	
	pH	-	6.5 - 8.5	
	Colour	TCU	5	
	Taste and Odour	-	Non-objectionable	
	Electrical Conductivity	ÂµS/cm	1500	
	Total Dissolved Solids	Mg/l	1000	
Chemical	Iron	Mg/l	0.3 (3)	
	Manganese	Mg/l	0.2	
	Arsenic	Mg/l	0.05	
	Fluoride	Mg/l	0.5 -1.5	
	Ammonia	Mg/l	1.5	
	Chlorine	Mg/l	250	
	Sulphate	Mg/l	250	
	Nitrate	Mg/l	50	
	Copper	Mg/l	1	
	Zinc	Mg/l	3	
	Aluminium	Mg/l	0.2	
	Total Hardness	Mg/l	500	
		Residual Chloride	Mg/l	0.1 -0.50(Chlorination Required)
		Calcium	Mg/l	200
		Lead	Mg/l	0.01
		Cadmium	Mg/l	0.003
	Chromium	Mg/l	0.05	
	Cyanide	Mg/l	0.07	
	Mercury	Mg/l	0.001	
	Nitrites	Mg/l	3	
Biological	E-Coli	CFU/100 ml	0	
	Total Coliform	CFU/100 ml	<1 (Non-detectable)	

४.७.३ होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७ यो सूचना होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरणका लागि मापदण्ड प्रदान गर्दछ। खण्ड 'क' मा ल्याण्डस्केपिङ, क्षेत्रफल, वातावरण, पार्किङ क्षमता, होटेल सञ्चालन, बिजुली आपूर्ति, पानी व्यवस्थापन, ढल व्यवस्थापन, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, आदिको आधारमा होटेललाई तारा (१-५) को वर्गीकरण गरेको छ। त्यसैगरी खण्ड ख ले होटेल डिजाइन, बुटिक वातावरण, सुत्ने कक्षको संख्या, संग्रहालय, स्टाफ ट्रेस, खाना र पेय पदार्थ, ध्यान कक्ष, पार्किङ क्षमता, इत्यादिको आधारमा साधारण, डिलक्स र लक्जरी गरी ३ वर्गमा हेरिटेज एवं बुटिक होटेलहरूको वर्गीकरण गरेको छ। त्यस्तै खण्ड 'ग': मा रिसोर्टहरूको, खण्ड 'घ' मा साधारण पर्यटक स्तरका होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरण गरेको छ।

४.७.४ ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९

- यसले विभिन्न क्षेत्रको लागि दिवा र रात्री समयको लागि ध्वनिको सीमा तोकेको छ। नेपाल सरकारले विभिन्न क्षेत्रका लागि रात र दिउँसोको समयका लागि ध्वनि सम्बन्धी मापदण्ड तोकिदिएको छ। कुनै पनि आयोजनाले यस मापदण्डको पालना गरी कार्य सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

क्षेत्र	ध्वनिको सिमितता (डी बी)	
	दिन	रात
औद्योगिक	७५	७०
व्यापारिक	६५	५५
ग्रामीण आवासीय	४५	४०
शहरी आवासीय	५५	५०
मिश्रित आवासिय	६३	५५
शान्ति क्षेत्र	५०	४०
उपकरण	अधिकतम सीमा (डेसिबेल)	
पानी तान्ने पम्प	६५	
डीजेल जेनेरेटर	९०	
मनोरञ्जन	७०	

४.७.५ सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०

नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।

गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
Total Suspended solids, mg/L, Max	600
pH	5.5 to 9.0
Temperature, °C, Max	45
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	400
Oils and grease, mg/L, Max	50
Phenolic Compound mg/L Max	10
Cyanides (as CN), mg/L, Max	2
Sulphides (as S), mg/L, Max	2
Insecticides	Absent
Sulphates (SO ₄), mg/L, Max	500
Fluorides (as F), mg/L, Max	10
Arsenic (as As), mg/L, Max	1
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	2
Total chromium (as Cr), mg/L, Max	2
Copper (as Cu), mg/L, Max	3
Lead (as Pb), mg/L, Max	0.1
Mercury (as Hg), mg/L, Max	0.01
Nickel (as Ni), mg/L, Max	3
Selenium (as Se), mg/L, Max	0.05
Zinc (as Zn), mg/L, Max	5
Ammonical nitrogen, mg/L, Max	50
Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	1000
Silver, mg/L, Max	0.1
Total Dissolved Solids, mg/L, Max	2100
Mineral Oils, mg/L, Max	10
Inhibition of nitrification test at 200ml/L	<50%

४.७.६ संयुक्त फोहोर पानी प्रशोधन प्लान्टबाट सतही पानीमा औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०

गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
Total Suspended solids, mg/L, Max	50
Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve.
pH	5.5 to 9.0
Temperature	Shall not exceed 40 °C in any section of the stream within 15 meters down-stream from

	the effluent outlet.
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	50
Oils and grease, mg/L, Max	10
Phenolic Compound mg/L Max	1
Cyanides (as CN), mg/L, Max	0.2
Sulphides (as S), mg/L, Max	2
Radioactive materials a. Alpha emitters, c/ml, Max b. Beta emitters, c/ml, Max	a. 10^{-7} b. 10^{-8}
Insecticides	Absent
Total residual chlorine, mg/L	1
Fluorides (as F), mg/L, Max	2
Arsenic (as As), mg/L, Max	0.2
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	2
Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	0.1
Copper (as Cu), mg/L, Max	3
Lead (as Pb), mg/L, Max	0.1
Mercury (as Hg), mg/L, Max	0.01
Nickel (as Ni), mg/L, Max	3
Selenium (as Se), mg/L, Max	0.05
Zinc (as Zn), mg/L, Max	5
Ammonical nitrogen, mg/L, Max	50
Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	350
Silver, mg/L, Max	0.1

५ विद्यमान वातावरणीय अवस्था:

५.१ भौतिक वातावरण

पोखरा महानगरपालिका गण्डकी प्रदेशको प्रदेश राजधानी र कास्की जिल्लाको सदरमुकाम हो। जनसङ्ख्याको हिसाबले पोखरा नेपालको दोस्रो ठूलो शहर तथा क्षेत्रफलको हिसाबले पनि ठूलो शहर हो। यस महानगरपालिकाको क्षेत्रफल ४६४.२४ वर्ग किलोमिटर र कूल जनसङ्ख्या ५,१३,५०४ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८) छ। पोखरा महानगरपालिका २८.२०९६° उत्तरी अक्षांश र ८३.९८५६° पूर्वी देशान्तरको बीचमा अवस्थित छ। यो महानगरपालिका, काठमाडौं महानगरपालिकाबाट करीब २०० कि. मि. पश्चिममा पर्दछ। पोखरा महानगरपालिकाको समुद्री उचाई ८२२ मिटरदेखि १७४० मिटरसम्म रहेको छ। पोखरा महानगरपालिकाको पूर्वी सिमानामा मादी र रुपा गाउँपालिका, पश्चिममा अन्नपूर्ण गाउँपालिका पर्वत र स्याङ्जा जिल्ला रहेको छ उत्तरी सिमानामा माछापुच्छ्रे र मादी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा स्याङ्जा र तनहुँ जिल्ला रहेका छन्।

५.१.१ भू-उपयोग

हालैको अध्ययन अनुसार पोखरा महानगरपालिकालको कुल ४६४.२४ वर्ग कि. मि मध्ये ८.०४% क्षेत्रफल शहरी क्षेत्रले ओगटेको छ। त्यस्तै कृषि क्षेत्र र वन क्षेत्र क्रमशः ४६.०७ र ४१.२१ % क्षेत्रफल ओगटेको छ। पोखरा उपत्यकाको भूउपयोगको प्रकार निम्न तालिकामा दिइएको छ। तालिकाले पोखरा उपत्यकामा १९९०-२०२० को अवधिमा भू-उपयोग तथा भू-आवरण परिवर्तनको सारांश देखाउँछ।

तालिका ५.१: पोखरा उपत्यकाको भू-उपयोग तथा भू-आवरण परिवर्तनको अवस्था

LULC category	१९९०		२०००		२०१०		२०२०	
	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	%	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	%	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	%	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	%
निर्माण क्षेत्र	१५.७८	३.४	१७.५४	३.७८	२६.१५	५.६३	३७.३	८.०४
कृषि क्षेत्र	२३३.३३	५०.२६	२३५.०७	५०.६४	२२६.८	४८.८५	२१३.८५	४६.०७
वन क्षेत्र	२०२.९१	४३.७१	१९७.६६	४२.५८	१८९.४३	४०.८०	१९१.३३	४१.२१
खुल्ला क्षेत्र	३.१५	०.६८	१.२	०.२६	१.४६	०.३१	१.१	०.२४
नदी/खोला	११.५९	२.५	९.७३	२.१०	१२.४६	२.६८	१३.७१	२.९५
बालुवा/ग्राभेल	०.९९	०.२१	२.०९	०.४५	५.३४	१.१५	४.४	०.९५

घाँसे मैदान	५.५९	१.२	०.९५	०.२१	२.६	०.५६	२.५५	०.५५
कूल	४६४.२४	१००	४६४.२४	१००	४६४.२४	१००	४६४.२४	१००

स्रोत: Bhattarai and Lal, सन् २०२१

५.१.२ भूगर्भ

पोखराको भूविज्ञान एक अन्तरपहाडी (Intermountain) फलुभियल बेसिनमा स्थित छ, जहाँ अन्नपूर्ण पर्वत शृङ्खलाबाट भग्नावशेषको बहावका कारण माटो, गिट्टी, बालुवा र पाँगो माटोको ठूलो मात्रामा कलेस्टिक निक्षेपहरू समयक्रममा जमेर बनेका छन्। यी निक्षेपहरू मुख्यतया क्वाटरनरी Quaternary अवधिबाट छन्। यी निक्षेपहरू (Deposits), मुख्यतया क्वाटरनरी (Quaternary) युगका हुन्, जसमा माटो, बालुवा, गेगर लगायतका Unconsolidated सामग्रीहरू प्रशस्त पाइन्छन्। Plio-Pleistocene युगका थोरै Consolidated Sediments ले यस क्षेत्रको भूगर्भीय आधारलाई स्थिरता प्रदान गर्छन्, जबकि फिलाइट्स (Phyllites), स्यान्डस्टोन, स्लेट, क्वार्जइट्स र क्रिस्टलीय चुन ढुङ्गाजस्ता बेसमेन्ट चट्टानहरूको उपस्थिति यस क्षेत्रको विविध भूवैज्ञानिक संरचनामा थप योगदान पुऱ्याउँछ।

पोखराको माटो यस भौगोलिक विविधतासँग जटिल रूपमा जोडिएको छ। उपत्यकाका फाँटहरू उर्वर Alluvial Soils ले भरिएका छन्, जुन कृषि कार्यका लागि अत्यन्त उपयुक्त छन्। तर, वरपरका पहाडी क्षेत्रहरूमा Colluvial र Residual Soils पाइन्छन्, जसमा माटोको कटानको जोखिम धेरै हुने गर्छ र तिनको उत्पादकत्व कायम राख्न सावधानीपूर्वक व्यवस्थापन आवश्यक पर्छ। यस क्षेत्रको भूबनोट र माटोको विविधता स्थानीय कृषि र वातावरणीय चुनौतीहरू समाधान गर्न महत्त्वपूर्ण छ।

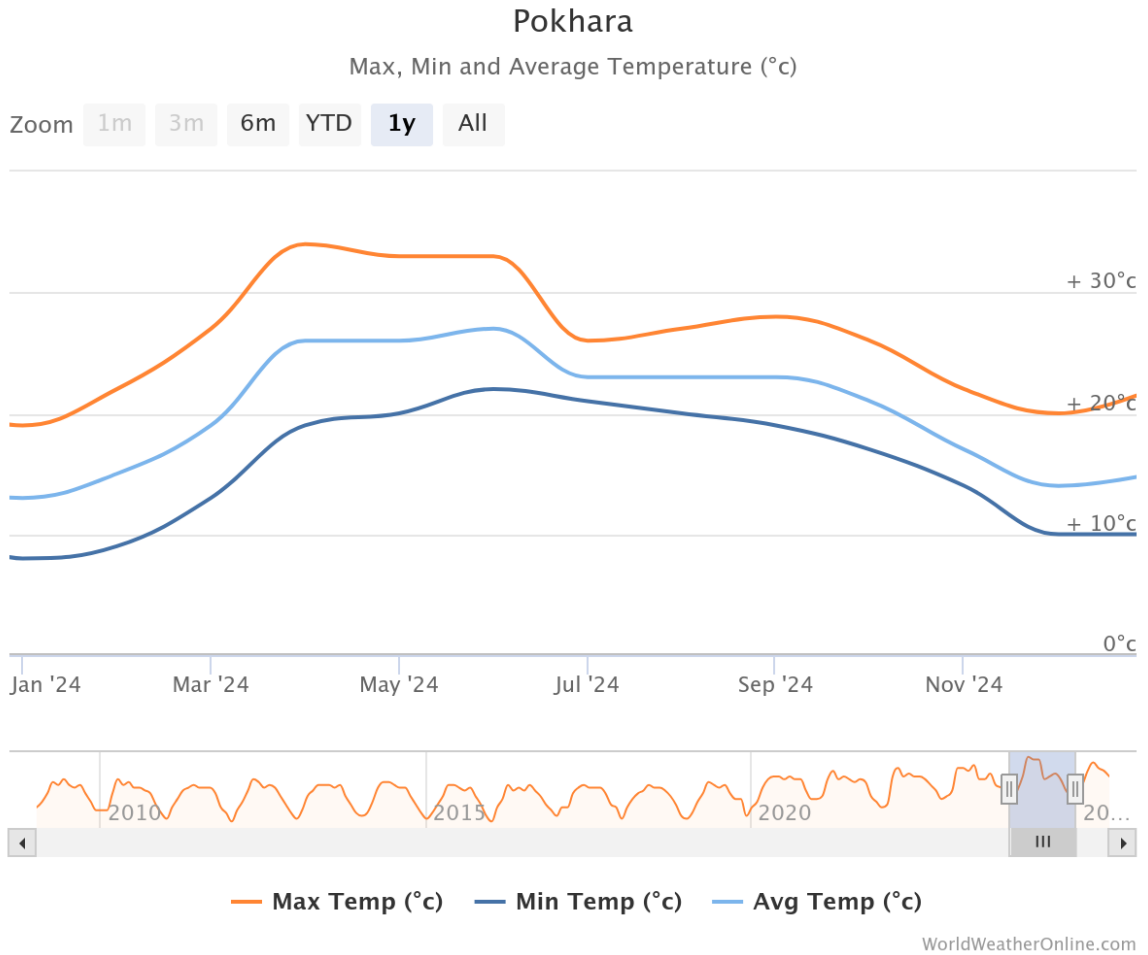
५.१.२.१ माटो परीक्षण

यस आयोजनाले मंसिर २०७६ मा बाराही टेक्निकल सलुशन प्रा.लि द्वारा सो होटलको माटो परीक्षण गरिएको थियो जसले ३ स्थानमा १५ मि. गहिराई सम्मको माटो परीक्षण गरिएको थियो। उक्त प्रतिवेदन अनुसार ३.२ मि सम्म ग्राउन्ड सतहदेखि ३.७ मिटर गहिराइसम्म गिट्टी मिसिएको मिश्रण, ३.७ मिटरदेखि ५.४ मिटर गहिराइसम्म सेतोदेखि खैरो रङको कन्ग्लोमेरेट, ५.४ मिटरदेखि ८.१ मिटर गहिराइसम्म खैरो बालुवा र गिट्टी मिसिएको मिश्रण, ८.१ मिटरदेखि ११.२ मिटर गहिराइसम्म सेतोदेखि खैरो रङको कन्ग्लोमेरेट र ११.२ मिटरदेखि १५.० मिटर गहिराइसम्म ढुंगा भएको बालुवा—गिट्टी मिसिएको मिश्रण रहेको छ (अनुसूची ४)।

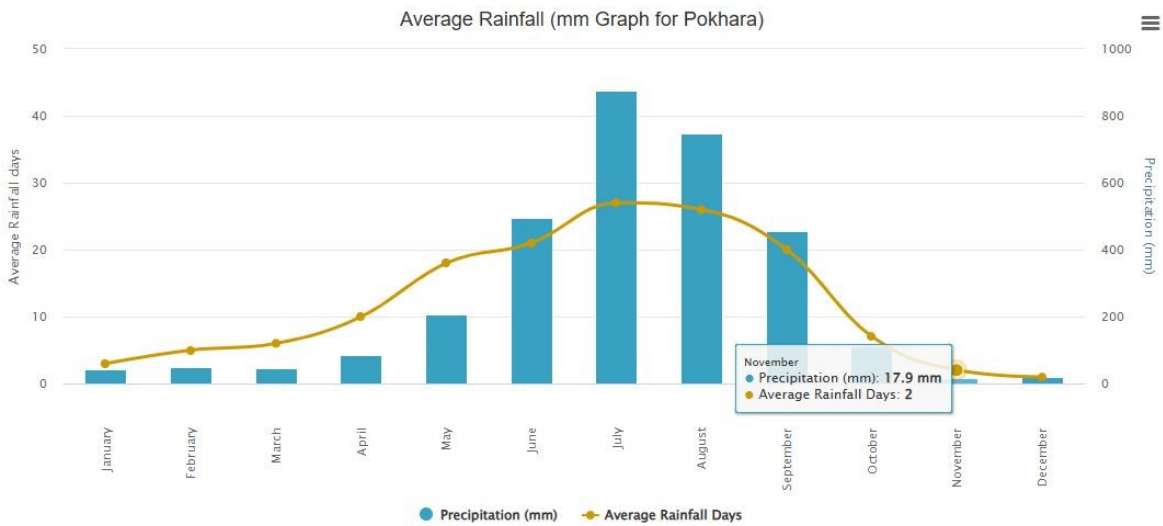
५.१.३ जल तथा मौसम

पोखरा नेपालको मध्य—पश्चिमी भागमा अवस्थित गण्डकी प्रदेशको प्रमुख शहर हो, जसको जल तथा मौसम विशेषताले यसलाई पर्यटकका लागि आकर्षक गन्तव्य बनाएको छ। जलस्रोतको दृष्टिले पोखरामा फेवा ताल, बेगनास ताल, रुपा ताल जस्ता प्राकृतिक तालहरूका साथै सेती नदी, मोदी खोला, खहरे खोला लगायतका खोलाहरू रहेका छन्। आयोजना स्थल नजिकैका प्रमुख जल तथा जलाधार स्रोतहरूमा फेवा ताल (करिब ०.४०५ कि.मि.), बेगनास ताल (११.६८ कि.मि.) तथा सेती नदी (३.८४ कि.मि.) हवाई दूरीमा अवस्थित रहेको छ। यहाँको जलवायु उप—उष्ण (Sub-tropical) किसिमको छ भने वरिपरिको अन्नपूर्ण हिमशृङ्खला र फेवा ताल जस्ता जलस्रोतहरूले स्थानको मौसमलाई थप मधुर बनाएका छन्। समुद्री सतहदेखि करिब ८२७ मिटरको उचाइमा अवस्थित पोखरामा वार्षिक औसत वर्षा करिब ३,५०० मि.मि. भन्दा बढी हुने गर्दछ, जसले यसलाई नेपालकै सबैभन्दा बढी वर्षा हुने क्षेत्रमध्ये एक बनाएको छ। मुख्य वर्षा प्रायः असार देखि भाद्र महिनासम्म पर्ने मनसुन अवधिमा हुन्छ। पोखराको औसत तापक्रम १५° देखि २६° सेल्सियस को बीचमा रहने गर्दछ। गर्मी महिनामा (बैशाख—असार) तापक्रम ३०° सेल्सियस भन्दा माथि पुग्न सक्छ भने जाडो महिनामा (मङ्सिर—माघ) तापक्रम ८°-१०° सेल्सियससम्म घट्ने गर्दछ। तर, हिमाली क्षेत्रमा भन्दा तल भएकाले यहाँ अत्यधिक चिसो महसुस हुँदैन। मौसमका आधारमा, पोखरा प्रायः चारै ऋतुमा पर्यटक आगमनका लागि उपयुक्त मानिन्छ। पोखरा महानगरपालिकाको औसत वार्षिक तापक्रम र औसत वर्षाको विवरण क्रमशः चित्र ५.१ र चित्र ५.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

(स्रोत: <https://www.worldweatheronline.com/pokhara-weather-averages/np.aspx>) ।

चित्र ५.१: पोखरा महानगरपालिकाको वार्षिक तापक्रम विवरण

चित्र ५.२: पोखरा महानगरपालिकाको औसत वार्षिक वर्षा

५.१.४ वायु, जल तथा ध्वनिको गुण

५.१.४.१ वायु गुणस्तर

पोखरा उपत्यकाको वायु गुणस्तर नेपालका अन्य शहरी क्षेत्रको तुलनामा तुलनात्मक रूपमा सफा र स्वस्थ रहेको मानिन्छ। यस क्षेत्रमा चारैतिर हरियाली वन, हिमाल र ताल—तलैया भएकाले प्राकृतिक रूपमा वायु प्रदूषण न्यूनीकरण हुने गर्दछ। यद्यपि, पछिल्ला वर्षहरूमा शहरीकरणको तीव्र गति, बढ्दो सवारी साधन, होटल तथा रेष्टुरेन्टहरूको घनत्व, सडक विस्तार र निर्माण कार्यका कारण वायु प्रदूषणको दबाव केही मात्रामा बढिरहेको देखिन्छ। प्रस्तावित क्षेत्रको वायुको गुणस्तर मापनका लागि मिति २०८२/०४/१७ गते दिउँसो १२:०० बजे देखि २४ घण्टासम्म को लागि वायु गुणस्तर मापन यन्त्र मार्फत मापन गरिएको थियो। वायु गुणस्तर मापन यन्त्र (TempTop M2000C, 2nd) को डाटा निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५.२: वायु गुणस्तर मापन

स्थान	P.M _{2.5} ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	P.M ₁₀ ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	CO ₂ (ppm)	HCHO (mg/m ³)	Humidity (%)
आयोजना क्षेत्र (२८°१२'४०.०१"N, ८३°५७'३४.९०"E)	६७.०६	११२.२२	८११.७१	०.०४	७४.२७

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण र डाटा विश्लेषण, २०८२

५.१.४.२ पानीको गुणस्तर

पोखराको भू—जल तथा सतहको पानी दुबै स्रोतमा जनसंख्या घनत्व, असंरचित शहरीकरण र ढल व्यवस्थापन प्रणालीको अभावका कारण पानीको गुणस्तरमा गिरावट आएको पाइन्छ। पोखरा महानगरपालिका भित्रको भू—जल प्रायः घरेलु प्रयोजन र व्यवसायिक प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिन्छ। तर, केही क्षेत्रमा फोहोर पानी, ढल र निर्माणजन्य फोहोरले भूजल प्रदूषित गरिरहेको पाइएको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको पानीको गुणस्तर मापन प्रयोगशाला प्रतिवेदन अनुसूची ८ मा राखिएको छ।

५.१.४.३ ध्वनिको गुणस्तर

पोखराको वातावरणीय अवस्थाले ध्वनि प्रदूषणलाई अन्य ठूला शहरी क्षेत्रमा भन्दा न्यून राखेको छ। यहाँका बस्तीहरू प्रायः हरित क्षेत्रले घेरिएका छन्, ठूलो औद्योगिक गतिविधि छैन र प्राकृतिक परिवेशमैत्री वातावरण रहेको छ। यद्यपि, हालका वर्षहरूमा बढ्दो सवारी साधन चाप,

निर्माण गतिविधि, होटल र रेष्टुरेन्टमा हुने संगीत तथा मनोरञ्जनात्मक गतिविधिका कारण केही क्षेत्रमा ध्वनि स्तर उल्लेख्य रूपमा बढेको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र (२८°१२'४०.०१"N, ८३°५७'३४.१०"E) को ध्वनि स्तरको मापन मिति २०८२/०४/१७ गते दिनको समयको १:००-१:१० बजे र रातको समय १०:००-१०:१० बजेसम्म ध्वनि मापन यन्त्र(TENMARS TM/103 Sound Level Meter) मार्फत मापन गरिएको थियो। प्रस्तावित होटल क्षेत्रमा ध्वनि मापन यन्त्रबाट ध्वनि मापन गर्दा निम्न प्रकारको पाइएको थियो।

तालिका ५.३: ध्वनि मापन गरिएको क्षेत्र र औसत ध्वनि

क्र.स.	ध्वनि मापन गरिएको स्थान/समय	अधिकतम (L _{max})	न्यूनतम (L _{min})	औषत (L _{eq})
१	आयोजना क्षेत्र, दिनको १:०० बजे	७९.९	५४.५	६८.५
२	आयोजना क्षेत्र, रातको १०:०० बजे	६८.५	४९.७	५८.२

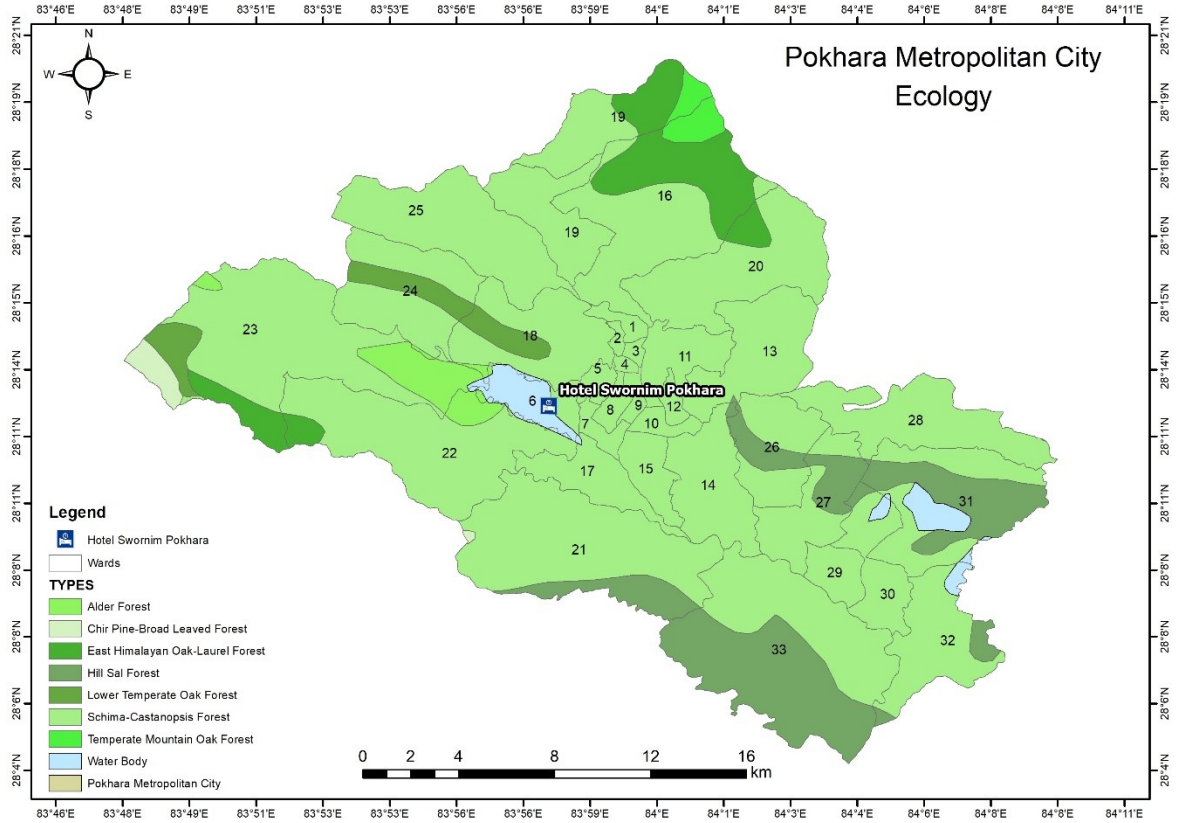
स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण र डाटा विश्लेषण, २०८२

५.२ जैविक वातावरण

प्रस्तावित होटल पोखरा महानगरपालिका—६, लेकसाइड, शहरी क्षेत्रमा अवस्थित छ। यद्यपि, यो क्षेत्र मूलतः शहरीकृत भइसकेको, घना बसोबास र पर्यटन व्यवसायको केन्द्र भएकाले यहाँको जैविक वातावरण वरिपरिको ग्रामीण तथा अर्ध-शहरी क्षेत्रमा भन्दा भिन्न छ। आयोजना क्षेत्र शहरको केन्द्र नजिक पर्छ र यसमा प्रायः बस्ती, सडक, होटल र व्यवसायिक संरचनाहरू विकसित भइसकेका छन्। तथापि, क्षेत्र वरिपरिको पहाडी भागहरूमा अझै पनि साल, सिसौ, खयर, चिलाउने, उत्तीस, कटुस, बाँस, निम, पिपल, अमला र वर जस्ता वनस्पति पाइन्छन्। स्थलज वन्यजन्तुहरूको सन्दर्भमा, प्रत्यक्ष आयोजना क्षेत्रमा वन्यजन्तुको उपस्थिति न्यून भए पनि वरिपरिको क्षेत्रमा बाँदर, लंगुर, स्याल, साना स्तनधारी र विभिन्न चराहरू पाइन्छन्। शहरीकरण र मानवीय गतिविधिका कारण ठूला स्तनधारीहरूको उपस्थिति सीमित रहेको छ।

५.२.१ जंगलका किसिम

पोखरा महानगरपालिकामा पारिस्थितिकी हिसाबले विभिन्न प्रकारका जंगल पर्दछन्। पोखरा महानगरपालिका स्थित प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र Schima-Castanopsis Forest प्रकारको वन क्षेत्र पर्दछ। पोखरा महानगरपालिकामा पाइने विभिन्न वन जंगलका प्रकार निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ५.३: पोखरा महानगरपालिकाको पारिस्थितिकी प्रकार

५.२.२ वनस्पतिका प्रमुख प्रजाति

यस प्रस्तावित आयोजनाको वरपरको क्षेत्रमा पाइने वनस्पति निम्न तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ५.४: वनस्पति सूची

स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	परिवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
साल	<i>Shorea robusta</i>	Dipterocarpaceae	No	Least Concern	संरक्षित
चिलाउने	<i>Schima wallichii</i>	Theaceae	No	Least Concern	छैन

खयर	<i>Acacia catechu</i>	Fabaceae	No	Least Concern	छैन
हरो	<i>Terminalia chebula</i>	Combretaceae	No	Least Concern	संरक्षित
बरो	<i>Terminalia bellirica</i>	Combretaceae	No	Least Concern	संरक्षित
अमला	<i>Phyllanthus emblica</i>	Phyllanthaceae	No	Least Concern	संरक्षित
तेजपात	<i>Cinnamomum tamala</i>	Lauraceae	No	Least Concern	छैन
बदहर	<i>Artocarpus lakoocha</i>	Moraceae	No	Least Concern	छैन
कटुस	<i>Castanopsis indica</i>	Fagaceae	No	Least Concern	छैन
लप्सी	<i>Choerospondias axillaris</i>	Anacardiaceae	No	Least Concern	छैन
बांस	<i>Bambusa spp.</i>	Poaceae	No	Not Evaluated	छैन
बेल	<i>Aegle marmelos</i>	Rutaceae	No	Least Concern	छैन
नीम	<i>Azadirachta indica</i>	Meliaceae	No	Least Concern	छैन
अशोक	<i>Polyalthia longifolia</i>	Annonaceae	No	Least Concern	छैन

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८२

५.२.३ प्रमुख गैह काष्ठ वनस्पति

यस प्रस्तावित आयोजनाको वरपरको क्षेत्रमा पाइने प्रमुख गैह काष्ठ वनस्पति निम्न तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ५.५: प्रमुख गैह काष्ठ वनस्पति

स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	उपयोग / विशेषता
टिमु	<i>Zanthoxylum armatum</i>	मसला, औषधि, झोलामा स्वाद बढाउने; दन्त रोग र पाचनमा उपयोगी
तेजपात	<i>Cinnamomum tamala</i>	पात (तेजपात) मसला, तरकारीमा स्वाद बढाउने; आयुर्वेदिक औषधिमा प्रयोग
बेसार	<i>Curcuma longa</i>	मसला, आयुर्वेदिक औषधि, छालाको उपचार र एन्टिसेप्टिक गुण
अदुवा	<i>Zingiber officinale</i>	मसला, औषधि; पाचन सुधार, रोग प्रतिरोधात्मक गुण
लसुन	<i>Allium sativum</i>	मसला, औषधि; रक्तचाप नियन्त्रण, एन्टिब्याक्टेरियल गुण

प्याज	<i>Allium cepa</i>	तरकारी, मसला; पौष्टिक तत्वयुक्त, स्वास्थ्य लाभदायी
नीबुवा	<i>Citrus limon</i>	भिटाभिन—C को स्रोत; रस, अचार, औषधिमा प्रयोग
सुन्तला	<i>Citrus sinensis</i>	फलफूल; रस, पोषण, भिटाभिन—C को प्रमुख स्रोत
अमला	<i>Phyllanthus emblica</i>	आयुर्वेदिक औषधि, भिटाभिन—C को स्रोत; च्यवनप्राशमा प्रयोग
हरो	<i>Terminalia chebula</i>	त्रिफला; पाचन प्रणाली सुधार, आयुर्वेदिक औषधि
बरो	<i>Terminalia bellirica</i>	त्रिफला; औषधि, कफ नियन्त्रण, आयुर्वेदमा महत्त्वपूर्ण
तुलसी	<i>Ocimum sanctum</i>	धार्मिक तथा औषधिय प्रयोग; रोग प्रतिरोधात्मक र एन्टिब्याक्टेरियल गुण
धनियाँ	<i>Coriandrum sativum</i>	मसला; पात र दाना दुवै खाना पकाउन प्रयोग
खुर्सानी	<i>Capsicum annum</i>	तरकारी, मसला; स्वाद र तातोपनका लागि प्रयोग

५.२.४ जीवजन्तुका प्रमुख प्रजाति

प्रस्ताव क्षेत्र वरपर पाइने जीवजन्तुहरूका प्रजातिहरू निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ५.६: जीवजन्तुका प्रकार

स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	परिवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
स्तनधारी					
बाँदर	<i>Macaca mulatta</i>	Cercopithecidae	No	Least Concern	संरक्षित छैन
लंगुर	<i>Semnopithecus entellus</i>	Cercopithecidae	No	Least Concern	संरक्षित छैन
स्याल	<i>Canis aureus</i>	Canidae	No	Least Concern	संरक्षित छैन
चमेरा	<i>Rattus rattus</i>	Pteropodidae	No	Least Concern	संरक्षित छैन
मुसा	<i>Pteropus giganteus</i>	Muridae	No	Least Concern	संरक्षित छैन
चराचुरुंगी					
काग	<i>Corvus splendens</i>	Corvidae	No	Least Concern	छैन

ढुकुर	<i>Streptopelia decaocto</i>	Columbidae	No	Least Concern	छैन
बकुल्ला	<i>Ardeola grayii</i>	Ardeidae	No	Least Concern	छैन
परेवा	<i>Columba livia</i>	Columbidae	No	Least Concern	छैन
भंगेरा	<i>Passer domesticus</i>	Passeridae	No	Least Concern	छैन
सरीसृप					
सर्प (धामिन)	<i>Ptyas mucosa</i>	Colubridae	No	Least Concern	छैन
सर्प (करेत)	<i>Bungarus caeruleus</i>	Elapidae	No	Least Concern	छैन
सर्प (कोब्रा)	<i>Naja naja</i>	Elapidae	Appendix II	Least Concern	छैन
घरछेपारो	<i>Hemidactylus frenatus</i>	Gekkonidae	No	Least Concern	छैन
वनछेपारो	<i>Calotes versicolor</i>	Agamidae	No	Least Concern	छैन

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८२

५.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

परियोजना क्षेत्र शहरको मध्य भागमा अवस्थित छ। यसको वरिपरि न्यूनतम ठाउँ र न्यूनतम हरियाली भएका स्थानहरू छन्। प्रस्तावित आयोजना स्थल गहनापोखरी मार्गको लेकसाइड चोक नजिकै रहेको छ। यो लेकसाइड गणेश मन्दिरबाट करिब ५० मिटर पूर्वतर्फ गहनापोखरीबाट २०० मिटर पश्चिममा अवस्थित छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र पोखरा महानगरपालिकाको वडा नम्बर ५ मा पर्दछ। आयोजना क्षेत्रसँगै पूर्वमा धोबीखोला, पश्चिममा वडा नम्बर १ र २, उत्तरमा वडा नम्बर ४ र दक्षिणमा वडा नम्बर १ र ३३ रहेको छ। यसको पहुँचका लागि डबल लेन कालोपत्रे सडक समावेश छ। यो वडा इतिहास र संस्कृतिमा समेत धनी छ। यहाँ लिच्छवीकालका धेरै कलाकृतिहरू रहेका छन् जसको प्राचीन महिमा छ।

५.३.१ जनसंख्या र लैङ्गिक विवरण

पोखरा महानगरपालिका गण्डकी प्रदेशको राजधानी र कास्की जिल्लाको पर्यटकीय क्षेत्र हो। जनसङ्ख्याको हिसाबले पोखरा नेपालको दोस्रो ठूलो शहर तथा क्षेत्रफलको हिसाबले पनि ठूलो शहर हो। राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८ अनुसार पोखरा महानगरपालिकाको जनसङ्ख्या ५,१३,५०४ रहेको छ जसमध्ये ४८.२% पुरुष र ५२.८% महिला रहेको छ।

जनघनत्व १,१०६ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ग कि. मि. रहेको छ। यस महानगरपालिकामा जम्मा १४०,४५९ घरधुरी रहेका छन् भने प्रति घरधुरी औसत आकार ४.८ रहेको छ। यस महानगरपालिकाको क्षेत्रफल ४६४.२४ वर्ग कि. मि. रहेको छ। त्यसैगरी वडा नं ६ को कूल जनसङ्ख्या १४४६३ रहेको छ जुन महानगरपालिका क्षेत्रको २.८१% हो।

तालिका ५.७: पोखरा महानगरपालिकाको पुरुष र महिला जनसंख्या

स्थान	घरधुरी	कूल	पुरुष (%)	महिला (%)
पोखरा महानगरपालिका	१४०,४५९	५,१३,५०४	४८.२%	५२.८%
वडा नम्बर ६	३९८४	१४४६३	५०.९१	४९.०९

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.२ जातजाति

पोखरा महानगरपालिकामा विभिन्न जातजातिका मानिसहरू मिलेर बसिरहेका छन् यहाँ ब्राह्मण (२६.५%), क्षेत्री (१५.१%), गुरुड (१५%), मगर (१०.३%), विश्वकर्मा (८.२%), नेवार (४.७%) आदि प्रमुख जातजातीहरू हुन्। आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न जातजाति र समुदायका मानिसहरू सदभावका साथ बस्दै आएका छन् भन्ने कुरा निम्न तालिकाबाट स्पष्ट हुन्।

तालिका ५.८ : पोखरा महानगरपालिकामा जातीय आधारमा जनसंख्याको वितरण

जात	जम्मा प्रतिशत	पुरुष (%)	महिला (%)
ब्राह्मण - पहाड	२६.५	२७.१	२५.९
क्षेत्री	१५.१	१५	१५.१
गुरुड	१५	१३.९	१५.२
मगर	१०.३	९.९	१०.६
विश्वकर्मा	८.२	८	८.४
नेवार	४.७	४.८	४.६
परियार	३.६	३.५	३.७
मिजार	३.३	३.३	३.३
तामाङ	२.७	२.७	२.६
ठकुरी	१.५	१.५	१.६

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.३ धर्म

पोखरा महानगरपालिकामा हिन्दु (८१.५%) धर्म मान्नेहरूको बाहुल्यता रहेको छ। महानगरमा अवस्थित अन्य धर्महरू बौद्ध (१२.३%), इस्लाम (१.०५%), क्रिश्चियन (२.५%) आदि हुन्।

पोखरा महानगरपालिकाको धर्मको आधारमा जनसांख्यिक विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५.९ : पोखरा महानगरपालिकामा धर्मका आधारमा जनसंख्याको वितरण

धर्म	जम्मा प्रतिशत	पुरुष (%)	महिला (%)
हिन्दू	८१.५	८२	८१.१
बुद्ध धर्म	१२.३	११.७	१२.८
इस्लाम	१.०५	१.४	०.७
किरात	०.२	०.२	०.२
क्रिस्चियन	२.५	२.४	२.६
प्रकृति	०.३	०.३	०.३
बोन	२.१	२	२.२
जैन	०.०१	०.०१	०.०१
सिख	०.०१	०.०१	०.०१

स्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.४ बसाईसराई

पोखरामा बसाईसराइका धेरै कारणहरू छन् जसमा आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक कारणहरू समावेश छन्। ग्रामीण क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रमा बसाईसराइको मुख्य कारण शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा र रोजगारीका अवसरहरूको खोजी हो, जसले गर्दा अति भीड र पूर्वाधारमा दबाव सिर्जना गरेको छ। त्यस्तै, अन्तर्राष्ट्रिय बसाईसराइ विशेष गरी पर्यटन, शिक्षा र रोजगारीसँग सम्बन्धित छ, जसले पोखराको सांस्कृतिक विविधतामा योगदान पुऱ्याएको छ। यद्यपि बसाईसराइले पूर्वाधार र सामाजिक एकीकरणका चुनौतीहरू प्रस्तुत गरेको छ, यसले रेमिट्यान्स मार्फत आर्थिक लाभ पनि ल्याएको छ। पोखरामा प्रभावकारी शहरी योजना र नीति विकासका लागि यी बसाईसराइ गतिशीलताहरूलाई बुझ्न अत्यन्त महत्वपूर्ण छ।

५.३.५ बसोबासको अवस्था

पोखराको बसोबास अवस्था विविध र जटिल छ। शहरी क्षेत्रमा जनघनत्व उच्च छ, जहाँ घरहरू घना र सङ्कलित छन्। यसको विपरीत, ग्रामीण क्षेत्रहरूमा बसोबास छरिएको छ, जहाँ परम्परागत जीवनशैली कायम छ र खुला स्थानहरू प्रशस्त मात्रामा पाइन्छ। पोखराको बसोबास अवस्था जनसङ्ख्या वृद्धि, आर्थिक विकास र विस्तार हुँदै गएको पर्यटनबाट प्रभावित भएको छ। यद्यपि शहरले शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा र आर्थिक अवसरहरूमा प्रगति गरेको छ, यसले पूर्वाधारको तनाव, वातावरणीय चिन्ता र भूमि उपयोगका समस्याहरू पनि सामना गरिरहेको छ।

आर्थिक वृद्धि र जीवनस्तरमा सुधार जस्ता सकारात्मक पक्षहरू स्पष्ट छन् तर दिगो विकास सुनिश्चित गर्न र पोखराको आकर्षणलाई बसोबास गर्न योग्य ठाउँको रूपमा कायम राख्न नकारात्मक परिणामहरू सम्बोधन गर्न आवश्यक छ।

५.३.६ साक्षरता

नेपालको साक्षरता अवस्था (७६.२%) रहेको छ जसमा पुरुष साक्षर (८३.६%) र महिला साक्षर (६९.४%) रहेको छ। जसमा पुरुषको जनसङ्ख्या महिलाको भन्दा उच्च छ। त्यस्तै पोखरा महानगरपालिकाको हकमा पनि पुरुष साक्षर र महिला साक्षर जनसङ्ख्या धेरै छ। करिब ९४.२% पुरुष साक्षर र ८३.७% महिला साक्षर छन्।

तालिका ५.१०: साक्षरता दर

क्षेत्र	साक्षरता दर (%)	पुरुष साक्षर (%)	महिला साक्षर (%)
नेपाल	७६.२	८३.६	६९.४
पोखरा महानगरपालिका	८८.७	९४.२	८३.७

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.७ स्वास्थ्य स्थिति

नेपालमा स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था सन्तोषजनक छ। नेपालमा आजको दिनमा शौचालयको अभाव खासै छैन। निम्न तालिकाले पोखरा महानगरपालिकामा करिब २८५ घरधुरी तथा वडा नं: ६ मा ३ घरधुरी अझै पनि शौचालयबाट वञ्चित रहेको देखाएको छ। यसले पोखराको सरसफाईको अवस्था सन्तोषजनक रहेको देखाउँछ।

तालिका ५.११: पोखरामा स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था

क्षेत्र	जम्मा घरधुरी	फलस शौचालय (सार्वजनिक ढल)	फलस शौचालय सेप्टिक ट्याङ्की)	पिट शौचालय	सार्वजनिक शौचालय	शौचालय बिना
पोखरा महानगरपालिका	१४०४५९	१७८५	१२७२८०	१०७७७	३३२	२८५
वडा नं: ६	३९८४	१३	३९०९	५३	६	३

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

पोखरा महानगरपालिकामा सार्वजनिक र निजी दुवै स्वास्थ्य सुविधाहरू उपलब्ध भए तापनि, स्थानीय प्रणाली गरीब मानिसहरूको स्वास्थ्य आवश्यकताहरूलाई सम्बोधन गर्न संघर्ष गरिरहेको छ।

५.३.८ ठोस फोहोर व्यवस्थापन

पोखरामा दैनिक उत्पादन हुने कूल फोहोरको मात्रा १,३४,५०० किलोग्राम रहेकोमा, त्यसमध्ये लगभग ५५% (७३,९७५ किलोग्राम) ल्याण्डफिलमा सङ्कलन गरी डम्प गरिन्छ। यसैगरी, कूल फोहोरको ३८% वातावरणमा फालिने अनुमान गरिएको छ। घरपरिवार तहमा व्यवस्थापन (जस्तै: कम्पोस्टिङ) गरिने फोहोरको मात्रा रिपोर्ट नगरिएकाले रिपोर्ट नगरिएको फोहोरको मात्रा वातावरणमा फालिने मानिएको छ, जसले गर्दा अनुमानमा त्रुटि आएको हुन सक्छ। यसर्थ, वातावरणमा फालिने भनेर गणना गरिएको फोहोरको मात्रा स्रोतमा नै व्यवस्थापन गरिएको हुन सक्ने फोहोरको मात्रा पनि समावेश छ। यसबाहेक, दैनिक ९,००० किलोग्राम (७%) फोहोर पुनःप्रयोग गरिएको छ।

तालिका ५.१२: पोखरा महानगरपालिकामा कूल फोहोर उत्पादन

फोहोरका प्रकार	ल्याण्डफिल	वातावरण	पुनः प्रयोग	जम्मा
अर्गानिक फोहोर	४५,६९३	३५,८८५	१,५००	८३,०७८
अजैविक फोहोर	२४,०९५	१२,२१४	७,५००	४३,८०९
अन्य फोहोर	४,१८७	३,४२६	०	७,६१३
जम्मा	७३,९७५	५१,५२५	९,०००	१,३४,५००

स्रोत: Solid Waste Account for Urban Municipalities of Nepal, २०२२

पोखरा महानगरपालिका विभिन्न फोहोर व्यवस्थापन प्रक्रियाहरू लागू गरेको छ, जसमा घर-घरमा सङ्कलन, सामुदायिक डस्टबिनहरू र निजी फोहोर सङ्कलनकर्ताहरू समावेश छन्। विसर्जनको प्राथमिक विधि ल्याण्डफिल हो, तर कम्पोस्टिङ र पुनःप्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्न प्रयासहरू भइरहेका छन्। शहरीकरण र पर्यटनका कारण बढ्दो फोहोर उत्पादन, पूर्वाधारको अभाव र वातावरणीय प्रभावहरू चुनौतीका रूपमा छन्। यी समस्याहरू समाधान गर्न पोखराले सार्वजनिक चेतना अभियानहरू, पूर्वाधार विकास र नीति कार्यान्वयनमा ध्यान दिइरहेको छ।

तालिका ५.१३: पोखरा महानगरपालिकामा फोहोरमैला व्यवस्थापन

महानगरपालिका	विद्यमान सङ्कलन सेवाको प्रकार			सङ्कलन कभरेज र आवृत्ति	अन्तिम निपटान विधिहरू
	सडक किनाराका कन्टेनर	सडक छेउमा खुल्ला थुप्रोबाट	ढोका-ढोका संग्रह		
पोखरा	√	√	√	कम्तीमा हसामा दुईदेखि तीन पटक	
परियोजना क्षेत्र	X	√	√	हसामा तीन पटक	

स्रोत: वडा कार्यालय-६, पोखरा महानगरपालिका

५.३.९ ढल निकास प्रणाली

पोखरा, नेपालको प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र र दोस्रो ठूलो शहर हुँदाहुँदै पनि ढल निकास प्रणालीसँग ठूलो चुनौती सामना गरिरहेको छ। हाल, केन्द्रिकृत ढल निकास प्रणाली छैन। अधिकांश घरबाट निस्कने फोहोर पानी प्रशोधन गरिँदैन। यसले गर्दा सेती नदी र अन्य स्थानीय जलस्रोतहरूमा गम्भीर प्रदूषण समस्या उत्पन्न भएको छ। यी समस्याहरू समाधान गर्न जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग (जाइका) ले वातावरण सुधारको पहल गरिरहेको छ। यद्यपि ठोस फोहोर व्यवस्थापन तथा ढल प्रशोधन जस्ता समस्याहरू प्रमुख समस्या एवं गम्भीर व्यवस्थापकीय चुनौतिका रूपमा विद्यमान छन्।

आयोजना क्षेत्रबाट प्राकृतिक जलस्रोत विशेषत फेवाताल ४०५ मि. को दुरीमा अवस्थित छ। होटलबाट निष्कासन हुने सम्पूर्ण तरल फोहोर सफा पानी प्रशोधन केन्द्र (STP – Sewage Treatment Plant) द्वारा प्रशोधन गरिनेछ एवं पानीको पुनःप्रयोग समेत रहेको हुँदा यस्ता प्राकृतिक स्रोतहरूमा तरल फोहोर सोझै मिसिने सम्भावना न्यून रहने छ। STP मार्फत प्रशोधित पानी पुनः प्रयोगयोग्य हुनेछ (जस्तै: बगैचा सिंचाइ, सफाई कार्य वा फ्लासिंगमा), जसले वातावरणीय प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्नेछ। STP डिजाइन अनुसूची मा संलग्न गरिएको छ।

५.३.१० सामग्री खपत र दक्षता

काठ/दाउरा अझै पनि थोरै घरपरिवारले अर्थात् वडा नम्बर ६ मा करिब ४० घर परिवारले खाना पकाउन प्रयोग गर्छन्। बढ्दो आधुनिकीकरणको साथ आजकल अधिकांश मानिसहरू खाना पकाउन एल.पी ग्यास प्रयोग गर्छन् जुन मानिसहरूको जीवनस्तरमा भएको वृद्धिको कारण

हुन सक्छ। यस क्षेत्रमा खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनका अन्य स्रोतहरू मट्टितेल, बिजुली र अन्य उल्लेख नभएका स्रोतहरू हुन्।

सामान्यतया, आयोजनाको वडामा सबैभन्दा बढी घरपरिवारमा उज्यालोको लागि बिजुली प्रयोग गरिन्छ। बिजुली बाहेक, सौर्य र अन्य नतोक्रिएका स्रोतहरू पनि आयोजना क्षेत्रमा उज्यालोको लागि प्रयोग गरिन्छ।

तालिका ५.१४: आयोजना क्षेत्रमा सामग्री खपत (खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन)

क्षेत्र	घर संख्या	खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन						
		काठ / दाउरा	एलपी ग्यास	बिजुली	सन्धी/गुइ था (गाईको गोबर)	बायोग्याँस	मट्टितेल	अरू
पोखरा महानगरपालिका	१४०४५९	११८९३	१२७५७१	३७२	४	५४३	३२	४४
वडा ६	३९८४	४०	३९२८	४	०	६	१	५

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

तालिका ५.१५: आयोजना क्षेत्रमा सामग्री खपत (प्रकाशको स्रोतका लागि प्रयोग गरिने इन्धन)

क्षेत्र	जम्मा घर संख्या	प्रकाशको स्रोतका लागि प्रयोग गरिने इन्धन				
		विद्युत	सोलार	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य
पोखरा महानगरपालिका	१४०४५९	१३९७९६	५१७	७३	६	६७
वडा नं.६	३९८४	३९७४	९	०	०	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.११ सञ्चार तथा आधारभूत सुविधाका साधन

पोखरा नेपालको एक प्रमुख पर्यटकीय शहर भएकाले यहाँ सञ्चार तथा आधारभूत सुविधाको अवस्था निकै राम्रो छ। यहाँका स्थानीयबासी तथा पर्यटकहरू दुवैले सहजै यी सुविधाहरू उपयोग गर्न सक्छन्। पोखरा महानगरपालिकामा सार्वजनिक यातायातको राम्रो सुविधा, बिजुलीको राम्रो जडान, नगरपालिकाको खानेपानी जडान र टेलिफोनको जडानको अवस्था राम्रो छ। शहरमा बिजुली र नगरपालिकाको खानेपानीको अभाव भए पनि यसको जडानलाई यस क्षेत्रमा विकसित पूर्वाधार भन्न सकिन्छ। बिजुली, कम्प्युटर, इन्टरनेट, टेलिफोन आधारभूत आवश्यकता

बनिसकेका छन्। आयोजना क्षेत्रका अधिकांश घरमा विद्युतसँगै सञ्चारका साधनहरू उपलब्ध छन्। यसको विवरण निम्न तालिकामा स्पष्ट रूपमा देखाइएको छ।

तालिका ५.१६: पोखरा महानगरपालिकामा सञ्चारका साधनहरू प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या

क्षेत्र	रेडियो	टेलिभिजन	ल्याण्ड लाइन	कम्प्युटर	इन्टरनेट	टेलिफोन	मोबाइल
पोखरा महानगरपालिका	५१४४४	१०४४४३	१८३५६	४६६४२	१०१४५७	१८३६	१२७४६०
वडा ६	१०४१	२८४९	९३२	१४६२	२९८६	९३२	३७८९

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.१२ वर्षाको पानी प्रयोग गर्ने प्रणालीको सम्भावना

यस आयोजनाले वर्षाको पानी सङ्कलन गर्ने तथा त्यसलाई पुनः प्रयोग गर्ने गरी पानी प्रशोधन उपकरणहरू प्रस्ताव गरेको छ। तसर्थ यस आयोजनाले हालको पानीका श्रोतमा न्यूनतम उपयोगको दबाव पार्नेछ।

५.३.१३ पार्किङ्ग स्पेस

यस आयोजनाले आफ्ना कर्मचारी, पाहुनाहरूको सवारी साधनको संख्यालाई आधारमानी पर्याप्त मात्रामा अण्डर ग्राउण्ड पार्किङ्ग स्थल निर्माण गरेको छ।

५.३.१४ सडक तथा यातायात

पृथ्वी राजमार्ग (काठमाडौंसँग जोड्ने), सिद्धार्थ राजमार्ग (तराईसँग जोड्ने) र बागलुङ राजमार्ग (पश्चिमका पहाडी जिल्ला जोड्ने) को विकासले पोखरालाई नेपालमा एक महत्वपूर्ण यातायात तथा व्यापारिक केन्द्रको रूपमा स्थापना रहेको छ। यस सडक तथा पहुँचको कारणले व्यापारलाई प्रवर्द्धन, आवागमनलाई सहज र लगानीलाई आकर्षित गर्ने कार्य गर्दछ। त्यस्तै, पोखरा आन्तरिक विमानस्थलले नेपालको अन्य जिल्ला विशेष गरी दुर्गम जिल्लाहरूसँग जोड्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ। साथै, पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलले काठमाडौं लगायत विश्वको अन्य अन्तर्राष्ट्रिय शहरहरूसँग प्रत्यक्ष जोडेर यसको स्थानलाई उल्लेखनीय रूपमा उकास्ने देखिन्छ, जसले यसलाई विश्वव्यापी पर्यटन र व्यावसायिक केन्द्रको रूपमा अझ सुदृढ बनाएको छ।

५.३.१५ ट्राफिक व्यवस्थापन

नेपाल ट्राफिक प्रहरीद्वारा पोखरा क्षेत्रमा यातायात/सवारी आवागमनको व्यवस्थापन हुँदै आएको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा हालसम्म सवारी आवागमन सहज रहेको छ। उक्त बाटोमा साना तथा मझौला सवारी मात्र प्रवेश हुने हुँदा सो क्षेत्रमा सवारी आवागमन सहज रहेको हो।

५.३.१६ आर्थिक

आयोजना क्षेत्रमा प्रायजसो मानिसहरू पर्यटन र कृषि पेशामा आवद्ध छन्। यस क्षेत्रका मुख्य पेशाहरूमा पर्यटन, व्यवसाय, व्यापार, वैदेशिक रोजगारी र सरकारी सेवा पर्दछन्। साधारण संख्यामा मानिसहरू साना व्यवसाय, जस्तै माहुरी फार्म, तरकारी फार्म, माछा फार्म, अचार उद्योग, फलफूल फार्म, गाई फार्म, कुखुरा फार्म आदिमा आवद्ध छन्।

५.३.१७ घरको स्वामित्व

पोखरा महानगरपालिकामा घरको स्वामित्वको डाटाको अवलोकन गर्दा भाडामा भएका घरको संख्या भन्दा निजी घरको संख्या बढी रहेको छ। तर वडा नम्बर ६ मा निजी घरको संख्या भन्दा भाडामा भएका घरको संख्या बढी रहेको छ। जम्मा घर संख्या मध्य वडा नम्बर ६ मा भाडामा रहेका घरले ५७.४७% ओगटेका छन् भने निजी घरले (३८.६०%) ओगटेका छन्। संस्थागत र अन्य घरले १.५५% र १.६% ओगटेका छन्।

तालिका ५.१७: पोखरा महानगरपालिकामा घरको स्वामित्व

क्षेत्र	जम्मा घर संख्या	स्वामित्वको प्रकार			
		निजी	भाडामा	संस्थागत	अन्य
पोखरा महानगरपालिका	१४०४५९	८१७९७ (५८.२३%)	५५१३५ (३९.२५%)	१८०४ (१.२८%)	१७२३ (१.२२%)
वडा ६	३९८४	१५६८ (३८.६०%)	२२९० (५७.४७%)	६२ (१.५५%)	६४ (१.६%)

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.१८ भाषा

पोखरा महानगरपालिकामा सबैभन्दा बढी नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने अर्थात् करिब ७७.८ % नेपाली र १०.५% ले गुरुङ भाषा प्रयोग गरेको देखिएको छ। यसबाहेक आयोजना क्षेत्रका अन्य मानिसहरूले तामाङ, मैथिली, हिन्दी, भोजपुरी र मगर भाषा पनि प्रयोग गर्छन्। परियोजना क्षेत्रमा सञ्चारका लागि थारु एवं मैथिली भाषा सबैभन्दा कम बोलिने भाषा हो।

तालिका ५.१८: पोखरा महानगरपालिकामा बोलिने भाषाहरू

मातृभाषा	जम्मा प्रतिशत	पुरुष (%)	महिला (%)
नेपाली	७७.८	७७.६	७७.९
गुरुङ	१०.५	९.७	११.२
मगर	४.२	४	४.३
नेपाली	२.१	२.२	२.१
तामाङ	१.४	१.५	१.४
भोजपुरी	१	१.४	०.६
हिन्दी	०.५	०.७	०.३
थारू	०.४	०.५	०.२
मैथिली	०.३	०.४	०.२

स्रोत: राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरघुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३.१९ धार्मिक स्थल

पोखरा महानगरपालिका—६, लेकसाइड क्षेत्र धार्मिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पनि समृद्ध क्षेत्र हो। यहाँका धार्मिक स्थलहरूले केवल स्थानीय समुदायकै लागि नभई, आन्तरिक र बाह्य पर्यटकलाई समेत आकर्षित गर्ने मुख्य आधार बनेका छन्। प्रस्तावित होटल नजिकै तथा वरिपरि विभिन्न मन्दिर तथा धार्मिक संरचना अवस्थित छन्, जसले स्थानीय समुदायको सामाजिक—सांस्कृतिक जीवनशैलीलाई प्रतिबिम्बित गर्छ।

लेकसाइड क्षेत्र प्रायः पर्यटकीय क्षेत्रमा पर्छ, जहाँ तालबाराही मन्दिर सबैभन्दा प्रसिद्ध धार्मिक स्थल हो। फेवा तालको बीचभागमा टापुमा अवस्थित यस मन्दिरमा हिन्दु भक्तजन मात्र नभई, देशी—विदेशी पर्यटक पनि दर्शन र भ्रमणका लागि आउने गर्दछन्। यसका अतिरिक्त, बिन्दबासिनी मन्दिर, गुप्तेश्वर महादेव गुफा र मन्दिर, विश्वशान्ति स्तूप, पुम्दिकोट शिव मुर्ति जस्ता प्रमुख धार्मिक स्थलहरू पनि नजिकै छन्, जसले धार्मिक पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गरेका छन्। त्यस्तै, स्थानीय बौद्ध समुदायले सञ्चालन गर्ने गुम्बा (मठ) हरू पनि यस क्षेत्रका धार्मिक सम्पदा हुन्। यी गुम्बाहरूमा बौद्ध दर्शनका साथै स्थानीय संस्कृति र परम्परागत चाडपर्वहरू मनाइन्छन्। हिन्दु तथा बौद्ध धार्मिक स्थलहरूको सहअस्तित्वले पोखरालाई सांस्कृतिक विविधताको केन्द्र बनाएको छ।

६ प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को प्रावधानअनुसार कुनै पनि आयोजना कार्यान्वयन गर्नुअघि त्यसका विभिन्न विकल्पहरूको तुलना विश्लेषण गरी सर्वश्रेष्ठ विकल्प छनोट गर्नु अपरिहार्य हुन्छ। यसले वातावरणमैत्री, सामाजिक दृष्टिले स्वीकार्य, आर्थिक रूपमा व्यवहारिक तथा प्रविधिगत रूपमा सम्भाव्य समाधान पत्ता लगाउन मद्दत पुर्याउँछ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रियाले प्रस्तावको विकल्पको खोजी गर्ने भएकोले प्रस्तावको कार्यान्वयन बाहेक अरु विकल्प नै नभएको स्थितिमा पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने अवधारणा भित्र रही विकल्पको अध्ययन गरिएको छ। प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा निम्न क्षेत्र समावेश गरी विकल्पहरूको विश्लेषण गरिएको छ। प्रस्तावित विकल्पको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने अनुकूल र प्रतिकूल प्रभावको तुलनात्मक आँकलन गरी निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६.१: प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

विकल्प	विश्लेषण	अनुकूल वातावरणीय प्रभाव	प्रतिकूल वातावरणीय प्रभाव
विकल्प १: प्रस्तावित विकल्प (हालको प्रस्ताव)			
डिजाइन	अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको आधुनिक संरचना, १३० शैया, सम्मेलन हल, EV पार्किङ, स्वीमिङ पूल, फिटनेस सेन्टर, रूफटप गार्डेन, स्मार्ट रुम प्रणाली लगायत सुविधा।	आधुनिक र सुविधा सम्पन्न होटल सेवा, सामग्री दक्ष उपकरण र हरियाली प्रवर्द्धन	निर्माण कार्यको कारण अस्थायी ध्वनि/धुलो प्रदूषण, आधुनिक डिजाइनका कारण उच्च लागत र सामग्री खपत।
आयोजना स्थल	पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६, लेकसाइड, प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र।	पूर्वाधार (विद्युत, पानी, सडक) सजिलै उपलब्ध। पर्यटक पहुँच सहज, स्थानीय व्यापार र	शहरी चाप, ट्राफिक जाम, पार्किङ व्यवस्थापन र फोहोर व्यवस्थापन चुनौती

		रोजगारीमा सकारात्मक प्रभाव ।	
भू-बनौट	शहरी आवासीय—पर्यटन मिश्रित भू-उपयोग क्षेत्र ।	शहरी आवासीय—व्यापारिक क्षेत्रमा भएकोले प्राकृतिक वातावरणमा न्यून असर । भू-उपयोग पूर्वमै शहरी/पर्यटन क्षेत्रमा वर्गीकृत ।	स्थानीय भू-उपयोगको परिवर्तन, सतह अपारदर्शीकरण
अपनाइने प्रविधि	आधुनिक HVAC प्रणाली, सौर्य सामग्री प्रणाली: पानी तताउने र आंशिक विद्युत आपूर्ति, किचनमा सामग्री—दक्ष उपकरणहरू (Low-emission burners, induction systems), फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली (STP), स्मार्ट भवन व्यवस्थापन प्रणाली (Building Management System - BMS)	सौर्य सामग्रीको प्रयोगले नवीकरणीय सामग्री प्रवर्द्धन । ढल प्रशोधन प्रणाली (STP) बाट फोहोरपानी शुद्धिकरण ।	HVAC प्रणाली र अन्य उपकरण सञ्चालनबाट केही सामग्री खपत र उत्सर्जन
सञ्चालन विधि	चारतारे स्तरीय व्यावसायिक सेवा, अन्तर्राष्ट्रिय ब्रान्ड मान्यता अनुरूप सञ्चालन, दक्ष जनशक्ति, नियमित तालिम, ISO वा अन्य होटल प्रमाणिकरण अनुसार सेवा सञ्चालन	अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सेवा, व्यवस्थित अपरेशन, सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रम, दीर्घकालीन रोजगारी, पर्यटकीय प्रवर्द्धन	सांस्कृतिक प्रभाव र अवैध पर्यटन जोखिम

समय तालिका	निर्माण: २४ महिना; दिनको समयमा निर्माण कार्य; सञ्चालन: दीर्घकालीन	छिटो सञ्चालन, धेरै आर्थिक लाभ, दीर्घकालीन सञ्चालनले रोजगारी र आर्थिक स्थायित्व	निर्माण अवधिमा अस्थायी धुलो, आवाज, ट्राफिक अवरोध।
कच्चा पदार्थ	उच्च गुणस्तरका निर्माण सामग्री को प्रयोग; अधिकतम स्थानीय, आंशिक बाह्य	स्थानीय अर्थतन्त्रमा सहयोग, कम GHG उत्सर्जन	ढुवानी जन्य धुलो, ट्राफिक भार
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	आयोजना निजी जग्गामा भइरहेकोले सरकारी वा वन क्षेत्र प्रयोग हुने छैन।	वातावरणीय असर न्यून	कुनै प्रतिकूल असर छैन
प्रतिकूल असर	होटलको निर्माण र सञ्चालनले धुलो, ध्वनि, फोहोर, जल तथा सामग्री खपत जस्ता असर गर्ने	सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रम र वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) कार्यान्वयनले असर न्यूनीकरण	निर्माण—सञ्चालनका अस्थायी असर (धुलो, ध्वनि, पानी खपत)। दीर्घकालीन व्यवस्थापन नगरेमा फोहोरपानी तथा फोहोरजन्य असर।
विकल्प २: प्रस्ताव कार्यान्वयन नगर्ने			
डिजाइन	संरचनागत काम सम्पन्न भइसकेको भवनलाई प्रयोग नगर्ने तथा कुनै नयाँ सुविधा नथप्ने	नयाँ निर्माणजन्य धुलो, आवाज वा प्रदूषण थर्पिँदैन	पहिले खर्च गरिएको स्रोत, लगानी र संरचना निष्प्रयोजन हुन्छ; भवन बिग्रँदै जान्छ र दिगो प्रयोग नहुने।
आयोजना स्थल	लेकसाइडको व्यावसायिक क्षेत्रमा बनेको भवन निष्क्रिय	अतिरिक्त ट्राफिक वा मानवीय चाप	भू-उपयोगको पूर्ण सदुपयोग नहुने, स्थानीय व्यवसायिक सम्भावना गुम्ने

भू-बनौट	कुनै नयाँ परिवर्तन नहुने	अवस्थित स्थल यथावत रहने	क्षेत्रीय विकासको अवसर गुम्ने
अपनाइने प्रविधि	सौर्य सामग्री, HVAC, STP, Waste Management प्रणाली जस्ता योजनाबद्ध प्रविधिहरू प्रयोग नहुने	नयाँ प्रविधिबाट हुने उत्सर्जन नहुने	जडान गरिएको उपकरण/संरचना क्षतिग्रस्त हुँदै जाने
सञ्चालन विधि	प्रस्तावित होटलको सम्पूर्ण सेवामूलक गतिविधि स्थगित	न्यून वातावरणीय चाप	पर्यटन व्यवसाय, रोजगारी र सेवा क्षेत्र प्रभावित; स्थानीय र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा प्रतिकूल असर
समय तालिका	कुनै नयाँ निर्माण वा सञ्चालन तालिका नहुने	कुनै निर्माणजन्य ध्वनि/धुलो प्रदूषण नहुने	दीर्घकालीन विकास रोकिने, परियोजना अनिश्चितकालीन रूपमा रोकिँदा लगानीकर्ताको पूँजी बन्दी, दीर्घकालीन आर्थिक हानि।
कच्चा पदार्थ	नयाँ कच्चा पदार्थको आवश्यकता नपर्ने	नयाँ ढुवानी, उत्खनन वा वातावरणीय दबाव नहुने।	पहिले नै खरिद गरिएका वा भण्डारणमा राखिएका कच्चा पदार्थ बेकार हुने, आर्थिक नोक्सानी।
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	प्रयोग हुँदैन	सरकारी वा वन जग्गामा दबाव नपर्ने	प्रत्यक्ष असर छैन, तर निजी जमिन दीर्घकालीन रूपमा बेकार हुने
प्रतिकूल असर	विकास योजनाको अवरुद्धता: तत्काल प्रतिकूल असर हुँदैन; तर वातावरणीय, आर्थिक र सामाजिक लाभ गुमाउने दीर्घकालीन असर।	तत्कालिक रूपमा वातावरणीय प्रदूषण वा सामाजिक दबाव कम हुन्छ।	रोजगारी, पर्यटकीय सम्भावना र आर्थिक लाभ गुम्ने, लगानीकर्तालाई ठूलो घाटा हुने।

यसरी विकल्पहरूको विश्लेषण गरी अध्ययन गर्दा विकल्प १ (प्रस्तावित होटललाई पूर्ण रूपमा सम्पन्न गरी सञ्चालन गर्ने विकल्प) वातावरणीय व्यवस्थापन दृष्टिकोणले उपयुक्त मानिन्छ। यसमा निर्माण चरणमा धुलो, ध्वनि, फोहोर, यातायात अवरोध जस्ता अस्थायी प्रतिकूल असरहरू हुने भए पनि, ती प्रभावलाई वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (EMP) कार्यान्वयन गरेर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। साथै, होटल सञ्चालन भएपछि दीर्घकालीन रूपमा रोजगारी सिर्जना, स्थानीय व्यवसाय प्रवर्द्धन, पर्यटन विकास, नवीकरणीय सामग्रीको प्रयोग, आधुनिक ढल तथा फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली लगायतका सकारात्मक योगदानहरू प्राप्त हुन्छन्। यस विकल्पले स्थानीय अर्थतन्त्रलाई मजबुत बनाउने मात्र नभई पोखराको पर्यटन प्रवर्द्धनमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउनेछ। विकल्प २ (प्रस्ताव नगर्ने विकल्प) कागजमा वातावरणमैत्री देखिए पनि व्यावहारिक रूपमा अव्यावहारिक छ। संरचनागत काम पूरा भइसकेको अवस्थामा परियोजना रोक्दा निर्माणमा लगाइएको ठूलो पूँजी निष्क्रिय हुन्छ, अधूरो वा त्यागिएको भवनले शहरको सौन्दर्यमा नकारात्मक असर पार्छ, पर्यटनको सम्भावना गुम्छ र स्थानीय रोजगारी तथा व्यवसायमा प्रतिकूल प्रभाव पार्छ। तत्कालिक रूपमा नयाँ धुलो वा ध्वनि प्रदूषण नहुने भए पनि, दीर्घकालीन आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय लाभ गुम्ने भएकाले यो विकल्प उपयुक्त अथवा दीर्घकालीन हुँदैन। तसर्थ, विकल्प १ (प्रस्तावित विकल्प) नै सबैभन्दा उपयुक्त र व्यावहारिक विकल्प ठहरिन्छ।

७ प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

प्रस्तावित "स्वर्णिम होटल पोखरा" होटल निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा आयोजनाको प्रस्तावित क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्न सक्ने देखिन्छन्। यस अध्ययनको क्रममा होटलले पार्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक दुवै प्रभावहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ। यस्ता असरहरूको पहिचान, भविष्यवाणी तथा मूल्याङ्कन होटलको निर्माण तथा सञ्चालन को क्रममा गरिने गतिविधिबाट गरिएको छ। पहिचान गरिएका असर भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी प्रभावलाई प्रकृति (Nature), मात्रा (Magnitude), सीमा (Extent) र समयावधि (Duration) मा वर्गीकरण गरिएको छ। यस्तै गरेर प्रकृतिलाई प्रत्यक्ष (Direct) र अप्रत्यक्ष (Indirect); मात्रालाई उच्च, मध्यम र निम्न; सीमालाई क्षेत्रीय, स्थानीय र स्थलगत र समयावधिलाई दीर्घकालीन, मध्यकालीन र अल्पकालीन गरी ३ भागमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको छ।

७.१ सकारात्मक प्रभाव

७.१.१ निर्माण चरण

७.१.१.१ रोजगारीको अवसर

होटलको निर्माणको चरणमा विभिन्न दक्ष, अर्धदक्ष र अदक्ष कामदारहरू आवश्यक पर्ने भएकाले स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना हुनेछ। निर्माण मजदुर, मिस्त्री, प्लम्बिङ, इलेक्ट्रिकल, सिभिल वर्क जस्ता क्षेत्रका जनशक्तिहरूलाई रोजगारीका अवसर प्राप्त हुनेछन्। यसले अल्पकालीन तर प्रत्यक्ष आय सृजना गर्नेछ, जसले स्थानीय समुदायमा आर्थिक चाप कम गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ। होटलको निर्माण अवधिमा दक्ष, अर्ध-दक्ष र अदक्ष गरी करिब ५,००० मानव-दिन जनशक्ति आवश्यक पर्ने देखिन्छ। उक्त आवश्यक कामदारहरूको आपूर्ति गर्दा स्थानीय जनताको दक्षता अनुसार रोजगारीको अवसरमा प्रथमिकता दिइनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.२ आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

यस होटल निर्माणको समयमा निर्माण सामग्रीहरू जस्तै सिमेन्ट, ग्राभेल, बालुवा, रड आदि स्थानीय बजारबाट आपूर्ति गरिनेछ। त्यस्तै कामदारको लागि खाद्यान्न तथा वासस्थानको आवश्यकता पर्दछ। उक्त आवश्यक वस्तु तथा सेवाहरू स्थानीय बजारबाट पूर्ति गरिने हुनाले

स्थानीय क्षेत्रमा आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि ल्याउने सम्भावना रहन्छ। यसले स्थानीय साना व्यवसायी र आपूर्तिकर्ताले प्रत्यक्ष लाभ लिने र यातायात, होटल—रेस्टुरेन्ट, किराना पसल आदिमा कारोबार वृद्धि हुनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.३ प्राविधिक सीप र ज्ञानको विकास

निर्माण कार्यमा स्थानीय जनशक्ति सहभागी हुँदा नयाँ प्रविधि, उपकरण प्रयोग, सुरक्षित निर्माण अभ्यास जस्ता विषयमा उनीहरूको सीपमा सुधार आउनेछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा उनीहरूलाई अन्य आयोजनामा पनि काम गर्न योग्य बनाउनेछ, जुन जनशक्ति विकासका दृष्टिले महत्त्वपूर्ण हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सिमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.४ प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास

निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, प्रोजेक्ट म्यानेजर लगायत प्राविधिक जनशक्तिले पनि आधुनिक होटल संरचना निर्माण सम्बन्धी अनुभव प्राप्त गर्नेछन्। यसले भविष्यमा अन्य परियोजनाहरूमा उनीहरूको दक्षता वृद्धि गर्न टेवा पुऱ्याउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सिमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.१.५ सामाजिक—आर्थिक सक्रियता

होटलको निर्माण चरणले स्थानीय समुदायमा उल्लेखनीय सामाजिक—आर्थिक सक्रियता ल्याउनेछ। निर्माण कार्यमा संलग्न हुनका लागि ठूलो संख्यामा श्रमिक, प्राविधिक तथा आपूर्तिकर्ताको आवश्यकताले स्थानीय स्तरमा रोजगारी र आमदानी बढ्नेछ। साथै, विभिन्न समुदायबीच आपसी सहकार्य र सम्पर्क बढ्ने हुँदा सामाजिक सम्बन्ध थप मजबुत बन्नेछ। निर्माण कार्यलाई सहज बनाउन स्थानीय स्तरमा विभिन्न समूह, संस्था र व्यक्तिहरूबीच सहकार्य बढ्ने र यसले सामाजिक एकताको भावना प्रवर्द्धन गर्नेछ। यसरी, परियोजनाको निर्माण चरणले केवल भौतिक संरचना निर्माण गर्नुका साथै सामाजिक चहलपहल, आपसी सहकार्य र आर्थिक कारोबार बढाई समुदायमा समग्र रूपमा सकारात्मक प्रभाव पार्नेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सिमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२ सञ्चालन चरण

७.१.२.१ पर्यटन प्रवर्द्धन र अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान

प्रस्तावित होटल चारतारे स्तरीय होटलका रूपमा स्तरोन्नति भएपछि होटलले अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार सेवा प्रवाह गर्नेछ। स्वर्णिम होटल जस्तो अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको होटल सञ्चालनले पोखरालाई पर्यटन गन्तव्यको रूपमा अझ मजबुत बनाउनेछ। अन्तर्राष्ट्रिय ब्रान्डसँग जोडिएको होटलले पोखराको पहिचानलाई बढाउने, दीर्घकालीन रूपमा विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने र नेपाललाई उच्चस्तरीय पर्यटन बजारमा प्रवेश गराउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च परिमाण, क्षेत्रीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.२ रोजगारी सिर्जना र सीप विकास

स्वर्णिम होटल सञ्चालनमा आएपछि ठूलो संख्यामा प्रत्यक्ष रोजगारी अवसर सिर्जना हुनेछ। होटल व्यवस्थापन, प्रशासन, किचन, हाउसकिपिङ, सुरक्षा, मर्मत, र ग्राहक सेवा जस्ता क्षेत्रमा दक्ष तथा अर्ध-दक्ष जनशक्तिको माग बढ्नेछ। यसका अतिरिक्त, अप्रत्यक्ष रूपमा स्थानीय यातायात सेवा, कृषि उत्पादन आपूर्ति, हस्तकला, गाइड, रेस्टुरेन्ट र अन्य पर्यटन सम्बन्धी सेवामा रोजगारी अवसर सिर्जना हुनेछ। नियमित तालिम, दक्षता फोहोर र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको होटल व्यवस्थापनसँग काम गर्ने अवसरले स्थानीय जनशक्तिको सीप र ज्ञानमा गुणात्मक सुधार हुनेछ। यसरी यस होटल सञ्चालनमा आउँदा दक्ष र अर्ध-दक्ष गरी करिब ६५ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारीको अवसर प्राप्त गर्नेछ। यसले दीर्घकालीन र स्थायी रोजगारी सिर्जना गर्नेछ, जसमा स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिइनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.३ सामाजिक उत्तरदायित्व सिर्जना

होटल सञ्चालनसँगै सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गत शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाई, वृक्षारोपण, सडक मर्मत जस्ता कार्यक्रममार्फत स्थानीय समुदाय प्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेछ। यसले होटल र समुदायबीच विश्वास, सहकार्य र साझेदारी सम्बन्धलाई प्रगाढ बनाउनेछ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.४ राजस्व सङ्कलन

होटल सञ्चालनबाट कर, शुल्क, सेवा शुल्क, VAT, र पर्यटन शुल्कमार्फत स्थानीय, प्रदेश र संघीय सरकारले उल्लेखनीय राजस्व आर्जन गर्नेछ। यस राजस्वले स्थानीय पूर्वाधार, शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाई र पर्यटन प्रवर्द्धनमा पुनः लगानी गर्न सकिने भएकाले दीर्घकालीन रूपमा

राज्यलाई प्रत्यक्ष लाभ हुनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, क्षेत्रीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.५ पर्यावरणमैत्री अभ्यास प्रवर्द्धन

होटलमा सौर्य सामग्री प्रणाली, वर्षा पानी सङ्कलन, ग्रे-वाटर र रीसाइकलिड प्रणाली, STP जस्ता प्रविधि प्रयोग गरेर वातावरणमैत्री विकासलाई प्रोत्साहित गर्ने अवसर हुन्छ। यसले होटललाई हरित व्यवसाय (Green Hotel) को रूपमा चिनाउन मद्दत गर्नेछ र अन्य व्यवसायलाई पनि वातावरणमैत्री प्रविधि अपनाउन प्रेरणा दिनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.६ तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू

होटल सञ्चालनमा आउने मानव स्रोत आवश्यकता पूरा गर्न स्थानीय कलेज, होटल म्यानेजमेन्ट स्कूल सँग सहकार्य गरेर तालिम कार्यक्रमहरू, इन्टर्नसिप तथा सपोर्ट स्टाफ प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। यसले स्थानीय युवालाई सीपयुक्त बनाउने, स्वरोजगारको अवसर दिने र भविष्यमा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, क्षेत्रीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.७ स्थानीय व्यवसाय र अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन

होटल सञ्चालनले पोखरा वरपरका स्थानीय व्यवसायमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउनेछ। होटलका लागि आवश्यक खाद्यपदार्थ, तरकारी, फलफूल, डेरी उत्पादन, मासुजन्य वस्तु, हस्तकला, फर्निचर र अन्य सामग्री स्थानीय बजारबाट खरिद हुने भएकाले किसान र व्यवसायी प्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेछन्। पर्यटकहरूको आगमन बढ्दा स्थानीय रेस्टुरेन्ट, स्मरणिका पसल, ट्याक्सी, बस, गाइड सेवा, ट्रेकिङ एजेन्सी, जल—पर्यटन व्यवसाय आदिमा आम्दानी बढ्नेछ। यसले पोखराको स्थानीय अर्थतन्त्रलाई मजबुत बनाउन मद्दत पुऱ्याउनेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.१.२.८ सामाजिक-सांस्कृतिक प्रवर्द्धन

होटल सञ्चालनले पोखराको सांस्कृतिक सम्पदा, कला, परम्परा र खानपानलाई प्रवर्द्धन गर्ने अवसर प्रदान गर्नेछ। अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्न होटलले सांस्कृतिक कार्यक्रम, लोकनृत्य, स्थानीय खानपान प्रदर्शनी जस्ता गतिविधि आयोजना गर्न सक्नेछ। यसले स्थानीय संस्कृति विश्वव्यापी रूपमा चिनाउने मात्र नभई, संरक्षण र निरन्तरतामा पनि योगदान गर्नेछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२ नकारात्मक प्रभाव

७.२.१ निर्माण चरण

७.२.१.१ भौतिक वातावरण

वायु प्रदूषण:

निर्माण सामग्री (ढुंगा, गिटी, बालुवा, सिमेन्ट) ढुवानी, भण्डारण र प्रयोग गर्दा ठूलो मात्रामा धुलो उत्सर्जन हुने हुन्छ। उत्खनन कार्य, सडकमा भारी गाडीको आवागमन र कंक्रीट मिक्सडले वायु प्रदूषण बढाउँछ। यसरी निस्किएको धुलोले श्रमिकहरूको स्वास्थ्यमा असर पुऱ्याउने, नजिकका बासिन्दालाई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या दिने र पर्यटकहरूको अनुभवलाई नकारात्मक बनाउने सम्भावना हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहने छ।

ध्वनि प्रदूषण:

निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने उपकरणहरू जस्तै मिक्सर, टायल/मार्बल कटर, जेनरेटर आदिले ध्वनि प्रदूषण गर्दछ। साथै ढुवानीको साधन तथा अन्य सवारी साधनको आवत जावतका कारण पनि ध्वनि प्रदूषण हुनेछ। यो ध्वनि निर्माण क्षेत्रको वरपर बस्ने बासिन्दा, व्यवसायी र कार्यालयमा कार्यरत व्यक्तिहरूका लागि असहज बन्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

पानी स्रोतमा दबाव र प्रदूषण:

निर्माण कार्यमा विशेष गरी कंक्रीट मिश्रण, प्लास्टर, सरसफाई र अन्य प्रयोजनका लागि ठूलो मात्रामा पानी आवश्यक पर्ने हुन्छ। यसले स्थानीय खानेपानी स्रोतमा दबाव सिर्जना गर्न सक्छ, जसले स्थानीय बासिन्दाको पानी आपूर्तिमा असुविधा ल्याउँछ। त्यस्तै, निर्माण कार्यबाट निस्कने फोहोर पानी ढल वा जमिनमा मिसाइँदा जमिन र भू-गर्भीय पानीको गुणस्तरमा गिरावट आउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

निर्माण अवशेष तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन:

निर्माण गतिविधिबाट विभिन्न प्रकारका निर्माणजन्य फोहोरमैलाहरू जस्तै इट्टाको टुक्रा, बालुवा, ढुङ्गा, फलाम/काठका टुक्राहरू, खाली सिमेन्टका बोराहरू, प्लास्टिकका टुक्राहरू आदि उत्सर्जन हुने देखिन्छ। साथै कामदारहरूद्वारा मुख्यतया: कुहिने तथा नकुहिने फोहोरहरू उत्सर्जन हुने देखिन्छन्। उत्सर्जन हुने फोहोरमा जस्तै प्लाष्टिकका टुक्रा, खेर गएको खानेकुरा आदि पर्दछन्।

जसको उचित व्यवस्थापन नभएको खण्डमा स्थानीय वातावरणमा फोहोर व्यवस्थापनको दबाव सिर्जना हुन्छ। यस्ता फोहोर व्यवस्थापन नगरिएमा सडक, नाली वा खुला ठाउँहरूमा थुप्रिने खतरा हुन्छ, जसले दृश्य प्रदूषण मात्र होइन, ढल अवरोधको समस्या पनि निम्त्याउँछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

यातायात चाप र सडकको असर:

निर्माण सामग्री ढुवानी गर्ने भारी गाडीहरूको अत्यधिक प्रयोगले स्थानीय सडकमा ट्राफिक जाम बढाउनेछ। यसले दैनिक यात्रु, विद्यालय जाने बालबालिका र पर्यटकलाई असुविधा पुऱ्याउने सम्भावना छ। लगातार गाडी चल्दा सडकमा धुलो बढ्ने, आवाज बढ्ने र सडकमा क्षति हुने जोखिम पनि हुन्छ। स्थानीय सडकहरूको मर्मत खर्च बढ्ने मात्र होइन, दुर्घटनाको जोखिम समेत बढ्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.१.२ जैविक वातावरण

स्थानीय जैविक विविधतामा पर्ने असर:

आयोजना क्षेत्र वरपर यद्यपि जैविक घनत्व कम भएपनि चील, परेवा, भंगेरा, काग जस्ता चराचुरुङ्गी र छेपारो, सर्प, मुसा, जस्ता सरीसृप पाइने गरिन्छ। निर्माण कार्यले वातावरणमा हुने ध्वनि, धुलो, कम्पन र मानवीय गतिविधिको कारण स्थानीय पंक्षीहरू र सरीसृप अस्थायी रूपमा विस्थापित हुन सक्ने सम्भावना हुन्छ, जसले स्थानीय जैविक विविधताको सन्तुलनमा अस्थायी असर पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, न्यून परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.१.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि:

निर्माण चरणमा हुने धुलो, ध्वनि, ट्राफिक अवरोध, कामदारहरूको भीडभाड र समयबाहेक गरिने कार्यहरूबाट छिमेकी बासिन्दा र व्यवसायीहरू असहज महसुस गर्न सक्छन्। लामो समयसम्म यस्तो असहजता रहँदा स्थानीय समुदायमा असन्तुष्टि र विरोधभावना उत्पन्न हुन सक्छ, जसले आयोजनाको सामाजिक स्वीकृति कमजोर बनाउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

निर्माण अवधिमा संलग्न मानिसहरूबाट निर्माण सामानहरू लोड र अनलोड गर्दा तथा मेसिनरी उपकरणहरू चलाउँदा सावधानी नअपनाएको खण्डमा चोटपटक तथा दुर्घटना हुन सक्दछ। यस्तै गरेर निर्माण स्थलमा कामदारहरूको लागि सफा पिउने पानी, शौचालय तथा सरसफाई नभएको अवस्थाले थप जोखिम बढाउने छ। फोहोर व्यवस्थापन नहुँदा रोग संक्रमण फैलने सम्भावना रहन्छ। यस्तै गरेर निर्माण कार्यहरू हुँदा निस्कने धुवा तथा धुलोले पनि स्वास्थ्यमा असर पार्न सक्दछ। निर्माणको क्रममा प्रयोग हुने मेसिनरीहरूबाट उत्पन्न हुने ध्वनिले गर्दा पनि निर्माणमा संलग्न जनशक्तिहरू श्रवण शक्तिमा असर पुग्न सक्दछ। उक्त प्रभाव मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको प्रत्यक्ष रहनेछ।

लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम:

निर्माण कार्यमा महिला र पुरुषलाई समान कामको लागि फरक ज्याला प्रदान गर्न सक्छन् जसबाट लैंगिक विभेद सृजना हुन सक्छ। कार्यस्थलमा विभिन्न कामहरूको लागि न्यून ज्यालादारीमा बाल श्रमको प्रयोग हुने सम्भावना रहन्छ। यस्ता अवस्था सामाजिक दृष्टिले निन्दनीय र कानुनी रूपमा आपत्तिजनक हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

स्थानीय व्यवसायमा अस्थायी गिरावट:

निर्माण स्थल वरपरका साना व्यवसाय (रेस्टुरेन्ट, पसल, सवारी भाडा सेवा आदि) मा अस्थायी गिरावट आउन सक्छ। धुलो, ध्वनि र भीडले ग्राहकको चाप घटाउँछ। पर्यटकको आगमन कम भएमा ती व्यवसायमा प्रत्यक्ष असर पर्छ। यसले स्थानीय अर्थतन्त्रलाई अस्थायी रूपमा कमजोर बनाउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सौन्दर्य र दृश्य प्रदूषण

होटल निर्माण स्थलमा थुपारिएका सामग्री, अपूरा संरचना, मेसिनरी र अवशेषहरूले दृश्य प्रदूषण सिर्जना गर्छन्। पोखराको लेकसाइड जस्तो पर्यटकीय क्षेत्रमा यसले आगन्तुक र पर्यटकको अनुभवमा प्रतिकूल असर पार्छ। पर्यटन व्यवसायिक क्षेत्रमा दृश्य प्रदूषण दीर्घकालीन ब्रान्ड इमेजमा पनि नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

पर्यटन गतिविधिमा असर:

पोखरा पर्यटकीय नगरी भएकाले निर्माण स्थल नजिकैका होटल, रेस्टुरेन्ट र होस्टेलमा बसोबास गर्ने पर्यटकलाई असुविधा हुन्छ। धुलो, ध्वनि प्रदूषण र दृश्य प्रदूषणका कारण उनीहरूको अनुभव नकारात्मक बन्न सक्छ। यसले पर्यटन व्यवसायमा अस्थायी गिरावट ल्याउने मात्र नभई क्षेत्रको छविमा पनि असर पर्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.२ सञ्चालन चरण:**७.२.२.१ भौतिक वातावरण:****वायु प्रदूषण:**

होटल सञ्चालन चरणमा किचन, डीजल जनरेटर र सवारीसाधनहरूको आवागमनले धुवाँ र धुलो उत्सर्जन बढाउँछ। यसले होटल वरपरको वायुमण्डलीय गुणस्तरमा गिरावट ल्याउँछ। ग्यास वा इन्धनको प्रयोगबाट कार्बन मोनोअक्साइड, नाइट्रोजन अक्साइड र पार्टिकुलेट म्याटर जस्ता प्रदूषक तत्व उत्सर्जन हुने सम्भावना हुन्छ। यस्तो वायु प्रदूषणले बासिन्दा, पर्यटक र कामदारको स्वास्थ्यमा असर पार्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ध्वनि प्रदूषण:

होटल सञ्चालनमा आउने ध्वनि स्रोतहरूमा जनरेटर, मोटर, किचन उपकरण, कर्मचारी/अतिथि गतिविधि र समारोह (जस्तै: पार्टी, मिटिङ, ब्याङ्क्वेट) रहेका छन्। यदि होटल भवन ध्वनि—अवरोधयुक्त छैन भने यो ध्वनि आसपासका आवासीय, व्यवसायिक वा अन्य क्षेत्रमा ध्वनि प्रदूषणको स्रोत बन्न सक्छ। साथै रातीको समयमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमले सुत्ने समयमा असहजता निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

पानीको खपत र जल स्रोतमा दबाव:

होटल सञ्चालनका लागि कोठा सरसफाई, लुगा धुने, स्विमिङ पूल, किचन, बगैँचा र पाहुनाको दैनिकीका लागि ठूलो मात्रामा पानी आवश्यक हुन्छ। प्रस्तावित आयोजना अनुसार, दैनिक करिब ५४,००० लिटर पानीको खपत हुने अनुमान गरिएको छ। यसले स्थानीय खानेपानी स्रोतमा दबाव सिर्जना गर्छ। पर्यटनको उच्च सिजनमा पानीको खपत झनै बढ्ने हुँदा स्थानीय

समुदायमा पानी अभावको समस्या देखिन सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

फोहोरपानीको व्यवस्थापन:

होटल सञ्चालनका क्रममा बाथरुम, किचन, लन्ड्री र स्वीमिङ पूलबाट ठूलो मात्रामा फोहोर पानी निस्कन्छ। यदि फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली (STP) नभए वा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन नगरेमा यसले वरपरको माटो र भू-गर्भीय पानीलाई प्रदूषित गर्न सक्छ। साबुन, डिटरजेन्ट, तेल तथा रसायन मिसिएको पानी सीधै ढलमा गएमा नदी तथा जलाशयमा प्रदूषण बढ्ने र जलचर जीवनमा प्रतिकूल असर पर्ने सम्भावना हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

ठोस फोहोरमैला उत्सर्जनबाट पर्ने प्रभाव:

होटल सञ्चालनका क्रममा ठूलो मात्रामा जैविक तथा अजैविक फोहोर उत्पादन हुन्छ। खाना बाँकी, प्लास्टिक बोतल, प्याकेजिङ सामग्री, कागज र बगैँचाको फोहोर नियमित रूपमा निस्कन्छ। यदि यसलाई उचित सङ्कलन तथा व्यवस्थापन नगरिएमा फोहोर जम्ने, दुर्गन्ध फैलिने र स्वास्थ्यमा असर पर्ने सम्भावना हुन्छ। यसले वरपरको सौन्दर्य र पर्यटन अनुभवमा पनि नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सामग्री खपतमा वृद्धि:

होटल सञ्चालनको क्रममा बढी मात्रामा सामग्री खपत हुन सक्छ। होटल सञ्चालनको चरणमा प्रयोग हुने बत्ति, Air Conditioners, हिटर, कम्प्युटर प्रणाली, टेलिभिजन, वाशिङ मेशिन तथा अन्य विद्युतीय उपकरणको प्रयोगले उच्च मात्राको विद्युत खपत गर्दछ। तसर्थ यस होटल सञ्चालनको क्रममा स्थानीय विद्युत आपूर्तिमा भार पार्न सक्दछ। तसर्थ पावर काटिने समस्या पनि आउन सक्दछ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

सडक र यातायात चाप:

होटल सञ्चालनमा आएपछि पाहुनाको गाडी, ट्याक्सी, बस र आपूर्ति गर्ने सवारीसाधनहरूको संख्या बढ्छ। यसले सडकमा चाप बढाउने मात्र नभई धुलो, ध्वनि र ट्रफिक जाम पनि बढाउँछ। यात्रु र पैदल यात्रीको आवागमनमा असुविधा बढ्छ भने सडक दुर्घटनाको जोखिम

पनि बढ्ने सम्भावना हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

विपद जोखिमबाट पर्ने प्रभाव:

होटल सञ्चालन चरणमा भूकम्प र आगो लाग्न सक्ने घटना परिकल्पना गरिएको सम्भावित प्रकोप हो। बिजुली सर्ट सर्किट वा पाहुनाहरू र स्टाफको लापरवाहीको कारण आगोको जोखिम हुन सक्छ। साथै प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधिले गरिने भएतापनि भूकम्प तथा आगोलागीको समयमा हुने भाग दौड आदिले भौतिक तथा मानवीय क्षति गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

प्रकाश प्रदूषण:

होटल वरपरको दृश्य आकर्षक बनाउन विभिन्न प्रकारका बत्तीहरू प्रयोग गरिन्छ। तर राती अत्यधिक र अनावश्यक प्रकाशले प्रकाश प्रदूषण सिर्जना गर्छ। यसले वरपरका बासिन्दा, चराचुरुङ्गी र विशेष गरी रात्रीकालीन जनावरहरूको प्राकृतिक गतिविधिमा अवरोध ल्याउँछ। पर्यटकको लागि पनि प्राकृतिक अँध्यारो आकाश हेर्ने अनुभव घट्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र मध्यकालीन अवधिको रहनेछ।

इन्धन तथा रसायनजन्य पदार्थको चुहावट:

होटल सञ्चालनका क्रममा डिजेल जनरेटर, किचनमा प्रयोग हुने इन्धन, स्वीमिड पूलमा प्रयोग हुने क्लोरिन र सरसफाईका रसायनहरू चुहावट हुने सम्भावना रहन्छ। यस्ता पदार्थ जमिन वा ढलमा मिसिएमा भू-गर्भीय पानी र माटो प्रदूषित हुन्छ। यसले केवल वातावरणीय गुणस्तर घटाउँदैन र दीर्घकालीन रूपमा स्वास्थ्यमा समेत असर पार्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.२.२ जैविक वातावरण

स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा असर:

होटल सञ्चालनका क्रममा प्राय मानिसको आवागमन, प्रकाश, आवाज, गाडीको चहलपहल र रातभर सञ्चालन भइरहने गतिविधिहरूले स्थानीय पंक्षी र साना जीवहरूको प्राकृतिक आचरणमा असर गर्न सक्छ। स्थानीय चराचुरुङ्गी जस्तै परेवा, भंगेरा, चमेरा, चील, काग आदि जसले वरपरका रुख वा संरचनाहरूमा आश्रय लिएका हुन्छन्, तिनको स्थलबाट विस्थापन, आहारा खोज्ने र

प्रजनन चक्रमा अवरोध आउने सम्भावना हुन्छ। साथै, होटलको बाहिरी भाग, पार्किङ, सुरक्षा व्यवस्था र छतमा प्रयोग गरिने अत्यधिक तथा लगातार प्रकाशले रातीमा सक्रिय जीवहरू (nocturnal species) जस्तै चमेरा, झिँगा, कीरा र केही पंक्षीहरूमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ। प्रकाश प्रदूषणले ती जीवहरूको नेभिगेसन, आहारा खोज्ने क्षमता र जैविक घडी (circadian rhythm) मा समेत गडबडी ल्याउन सक्दछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा जैविक विविधताको हास निम्त्याउन सक्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

७.२.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

होटल सञ्चालनका क्रममा ठूलो संख्यामा कर्मचारीहरूले विभिन्न विभागमा (जस्तै: किचन, हाउसकिपिङ, मर्मत—सम्भार, सफाई, सुरक्षा, आदि) काम गर्छन्। यी गतिविधिहरूमा लामो समयसम्म तातो सतह, चिसो भण्डारण कक्ष, धारिलो उपकरण, रसायन, भारी सामान उठाउने वा निरन्तर धुलो र ध्वनि प्रदूषणको सम्पर्कमा रहनुपर्ने हुन्छ। यस्ता अवस्थाले जल्ने, चिप्लिने, चोटपटक लाग्ने वा श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या जस्ता स्वास्थ्य जोखिम बढाउँछ। पर्याप्त व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (PPE), स्वास्थ्य परीक्षण र नियमित तालिम अभावमा कर्मचारीहरूको पेशागत सुरक्षा गम्भीर चुनौती बन्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा:

होटलमा प्रतिदिन ठूलो संख्यामा पाहुनाका लागि खाना तयार पारिने भएकाले खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। यदि खाद्य सामग्रीको आपूर्ति श्रृंखलामा स्वच्छता कायम भएन भने दूषित वा म्याद गुज्रेका वस्तु प्रयोग हुने सम्भावना रहन्छ। खाना पकाउने, भण्डारण गर्ने वा बनाउने क्रममा सरसफाई पालना नगरेमा जीवाणुजन्य रोग (जस्तै: फुड प्वाइजनिङ, डायरिया, टाइफाइड) फैलन सक्छ। प्रशस्त भीडभाडमा गुणस्तर नियन्त्रण नगरी काम गर्दा पर्यटक मात्र नभई कर्मचारी र स्थानीय समुदायसम्म स्वास्थ्य जोखिम फैलन सक्छ। त्यसैले, खाद्यान्नको सुरक्षित भण्डारण, गुणस्तरीय स्रोतको प्रयोग, र नियमित निरीक्षण अनिवार्य हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

होटल भित्र र वरपरको स्वास्थ्य तथा सरसफाई:

होटल सञ्चालनका क्रममा होटलबाट उत्पन्न हुने कुहिने र नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन नहुँदा वरपरको वातावरण प्रदूषित गर्न सक्छ। कुहिने फोहोरको उचित व्यवस्थापन वा भण्डारण नहुँदा दुर्गन्ध बढ्ने र यसले सामुदायिक स्वास्थ्यलाई असर पर्ने सम्भावना रहन्छ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट र ढल निकासको अनुचित व्यवस्थाले वरपरको वातावरण बिगार्न सक्ने सम्भावना प्रबल रहेको छ। यदि सफाई नियमित र व्यवस्थित रूपमा गरिएन भने कीरा, मुसा, झिँगा जस्ता रोग सार्ने जीवको उपस्थिति हुनसक्छ, जसले पाहुनाको अनुभव र स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्छ। साथै, होटल वरपरको सार्वजनिक स्थान (सडक, नाली, फोहोर बिन/सङ्कलन क्षेत्र) पनि सरसफाईमा बेवास्ता गरियो भने सार्वजनिक स्वास्थ्य जोखिम हुनसक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

स्वास्थ्य र सुरक्षामा चुनौती:

होटल सञ्चालनका क्रममा ठूलो संख्यामा पाहुना र कर्मचारीको भौतिक उपस्थितिले सरसफाई चुनौती बढाउँछ। फोहोर व्यवस्थापन कमजोर भएमा दुर्गन्ध र रोग फैलिने सम्भावना हुन्छ। पर्यटकहरूको आगमनसँगै संक्रामक रोग (जस्तै फ्लु, COVID—१९) फैलिने खतरा रहन्छ। साथै, भीडभाड, सवारी दुर्घटना वा अवैध गतिविधिका कारण स्थानीय सुरक्षामा समेत चुनौती आउन सक्छ। यसले केवल पाहुना होइन, स्थानीय बासिन्दाको स्वास्थ्य र सुरक्षामा पनि प्रतिकूल असर पार्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थलगत सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सांस्कृतिक प्रभाव:

होटल सञ्चालनसँगै विदेशी पर्यटकको उपस्थितिले नयाँ सांस्कृतिक अभ्यास र जीवनशैली क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्छ। संगीत, नृत्य, पार्टी र आधुनिक मनोरञ्जन प्रविधिले स्थानीय युवा पुस्तालाई आकर्षित गर्छ, जसले मौलिक संस्कृतिबाट टाढा बनाउने सम्भावना हुन्छ। स्थानीय परम्परा, लवाइ—खवाइ र सामाजिक मूल्य कमजोर बन्न सक्छन्। यदि विदेशी संस्कृतिको प्रभाव अत्यधिक बढ्यो भने दीर्घकालीन रूपमा मौलिक सांस्कृतिक पहिचान क्षीण हुने खतरा रहन्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

स्थानीय समुदायबाट गुनासो:

होटल सञ्चालनको क्रममा वरपरको स्थानीय समुदायबाट विभिन्न प्रकारका गुनासोहरू उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ, जसमध्ये प्रमुख गुनासोहरूमा राती हुने पार्टी तथा समारोहबाट उत्पन्न

ध्वनि प्रदूषण, होटल आगन्तुक तथा सेवा सवारीका कारण हुने ट्राफिक जाम र पार्किङ समस्या, ढल तथा पानीको उपयोगबाट सार्वजनिक सेवामा पर्ने अतिरिक्त लोड र फोहोर व्यवस्थापनमा कमी रहेका छन्। यस्तै, अतिथिको आचरण, वस्त्र वा होटलभित्र हुने गतिविधिले समुदायको सांस्कृतिक भावनामा प्रतिकूल असर पारेमा सामाजिक असहजता र असन्तुष्टि सिर्जना हुन सक्छ। यस्ता गुनासोहरू समयमै सम्बोधन नगरिएमा समुदाय र होटलबीचको सम्बन्धमा दरार आउन सक्छ, जसले होटलको सामाजिक स्वीकार्यता र दीर्घकालीन सञ्चालनमा प्रतिकूल असर पार्न सक्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र अल्पकालीन अवधिको रहनेछ।

सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारहरूमा चाप:

होटललाई स्थानीय स्रोत र पूर्वाधार जस्ता सेवाहरू जस्तै बिजुली, पानी आपूर्ति, फोहोर व्यवस्थापन र ढल निकासी प्रणाली सुविधा आवश्यक पर्दछ। यस आवश्यकता पूर्ति गरिदा वर्तमान अवस्थामा विद्यमान सामुदायिक स्रोतहरूमा चाप तथा दबाव पर्दछ। यदि होटलले आफ्नो स्रोत नबढाई महानगरपालिका सेवामा निर्भर रह्यो भने, त्यसले स्थानीय बासिन्दालाई पानीको कम प्रेशर, ढल जाम हुने वा फोहोर समयमै नउठ्ने जस्ता समस्या आउने सम्भावना हुन्छ। उक्त प्रभाव प्रत्यक्ष, निम्न परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

अपराध तथा अवैध गतिविधिको जोखिम:

होटल क्षेत्रमा ठूलो संख्यामा मानिसको उपस्थितिले चोरी, ठगी, मादक पदार्थ दुरुपयोग, वेश्यावृत्ति वा मानव बेचबिखनजस्ता अवैध गतिविधि बढ्न सक्छ। यसले स्थानीय सुरक्षामा गम्भीर असर पार्छ। अपराध दर बढेमा पर्यटक सुरक्षामा प्रश्न उठ्छ र उक्त क्षेत्र र पोखरा लेकसाइडको पर्यटन छविमा नकारात्मक प्रभाव पर्छ। उक्त प्रभाव अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाण, स्थानीय सीमा र दीर्घकालीन अवधिको रहनेछ।

तालिका ७.१: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण

प्रस्तावका कार्य	वातावरणीय प्रभाव	प्रभावको तह निर्धारण				जम्मा अंक	प्रभावको महत्व
		प्रत्यक्ष/प्रत्यक्ष	परिमाण	सीमा	अवधि		
निर्माण चरण							
रोजगारीको अवसर	होटलको निर्माण अवधिमा विभिन्न दक्ष, अर्धदक्ष र अदक्ष कामदारहरू आवश्यकता पर्ने देखिन्छ। स्थानीय जनताको दक्षता अनुसार रोजगारीको अवसरमा प्रथमिकता दिइनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि	आयोजना निर्माणको समयमा निर्माण सामग्रीहरू जस्तै सिमेन्ट, स्टिल, ग्राभेल, बालुवा आदि स्थानीय बजारबाट आपूर्ति गरिनेछ। यस कार्यले स्थानीय आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि हुनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
प्राविधिक सीप र ज्ञानको विकास	निर्माण कार्यमा स्थानीय जनशक्ति सहभागी हुँदा नयाँ प्रविधि, उपकरण प्रयोग, सुरक्षित निर्माण अभ्यास जस्ता विषयमा उनीहरूको सीपमा सुधार आउनेछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय

	उनीहरूलाई अन्य आयोजनामा पनि काम गर्न योग्य बनाउनेछ, जुन जनशक्ति विकासका दृष्टिले महत्वपूर्ण हुन्छ।						
प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास	निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, प्रोजेक्ट म्यानेजर लगायत प्राविधिक जनशक्तिले पनि आधुनिक होटल संरचना निर्माण सम्बन्धी अनुभव प्राप्त गर्नेछन्। यसले भविष्यमा अन्य परियोजनाहरूमा उनीहरूको दक्षता वृद्धि गर्न टेवा पुऱ्याउनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय
सामाजिक—आर्थिक सक्रियता	निर्माण कार्यलाई सहज बनाउन स्थानीय स्तरमा विभिन्न समूह, संस्था र व्यक्तिहरूबीच सहकार्य बढ्ने र यसले सामाजिक एकताको भावना प्रवर्द्धन गर्नेछ। यसरी, परियोजनाको निर्माण चरणमा सामाजिक चहलपहल, आपसी सहकार्य र आर्थिक कारोबार बढाई समुदायमा समग्र रूपमा सकारात्मक प्रभाव पार्नेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
सञ्चालन चरण							
पर्यटन प्रवर्द्धन र अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान:	अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको होटल सञ्चालनले पोखरालाई पर्यटन गन्तव्यको रूपमा अझ मजबुत बनाउनेछ। अन्तर्राष्ट्रिय ब्रान्डसँग जोडिएको होटलले पोखराको पहिचानलाई बढाउने, दीर्घकालीन	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१४०	धेरै उल्लेखनीय

	रूपमा विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने र नेपाललाई उच्चस्तरीय पर्यटन बजारमा प्रवेश गराउनेछ।						
स्थायी रोजगारीको अवसर	होटल सञ्चालनमा आएपछि ठूलो संख्यामा प्रत्यक्ष रोजगारी अवसर सिर्जना हुनेछ। होटल व्यवस्थापन, प्रशासन, किचन, हाउसकिपिङ, सुरक्षा, मर्मत, र ग्राहक सेवा जस्ता क्षेत्रमा दक्ष तथा अर्ध-दक्ष जनशक्तिको माग बढ्नेछ। यसले दीर्घकालीन र स्थायी रोजगारी सिर्जना गर्नेछ, जसमा स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिइनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय
सामाजिक उत्तरदायित्व सिर्जना	होटल सञ्चालनसँगै सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) अन्तर्गत शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाई, वृक्षारोपण, सडक मर्मत जस्ता कार्यक्रममार्फत स्थानीय समुदाय प्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेछ। यसले होटल र समुदायबीच विश्वास, सहकार्य र साझेदारी सम्बन्धलाई प्रगाढ बनाउनेछ।	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय
राजस्व सङ्कलन	होटल सञ्चालनबाट कर, शुल्क, सेवा शुल्क, VAT, र पर्यटन शुल्कमार्फत स्थानीय, प्रदेश र संघीय सरकारले उल्लेखनीय राजस्व आर्जन गर्नेछ। यस राजस्वले स्थानीय पूर्वाधार, शिक्षा,	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	धेरै उल्लेखनीय

	स्वास्थ्य, सरसफाई र पर्यटन प्रवर्द्धनमा पुनः लगानी गर्न सकिने भएकाले दीर्घकालीन रूपमा राज्यलाई प्रत्यक्ष लाभ हुनेछ।						
पर्यावरणमैत्री अभ्यास प्रवर्द्धन	होटलमा सौर्य सामग्री प्रणाली, वर्षा पानी सङ्कलन, ग्रे—वाटर र रीसाइकलिङ प्रणाली, STP जस्ता प्रविधि प्रयोग गरेर वातावरणमैत्री विकासलाई प्रोत्साहित गर्ने अवसर हुन्छ। यसले होटललाई हरित व्यवसाय (Green Hotel) को रूपमा चिनाउन मद्दत गर्नेछ र अन्य व्यवसायलाई पनि वातावरणमैत्री प्रविधि अपनाउन प्रेरणा दिनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू	होटल सञ्चालनमा आउने मानव स्रोत आवश्यकता पूरा स्थानीय कलेज, होटल म्यानेजमेन्ट स्कूल सँग सहकार्य गरेर तालिम कार्यक्रमहरू, इन्टर्नसिप तथा सपोर्ट स्टाफ प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ। यसले स्थानीय युवालाई सीपयुक्त बनाउने, स्वरोजगारको अवसर दिने र भविष्यमा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउनेछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	धेरै उल्लेखनीय
स्थानीय व्यवसाय र	होटलका लागि आवश्यक खाद्यपदार्थ, तरकारी, फलफूल, डेरी उत्पादन, मासुजन्य वस्तु, हस्तकला, फर्निचर र अन्य सामग्री स्थानीय बजारबाट खरिद हुने भएकाले किसान र व्यवसायी	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय

<p>अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन</p>	<p>प्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेछन्। पर्यटकहरूको आगमन बढ्दा स्थानीय रेस्टुरेन्ट, स्मरणिका पसल, ट्याक्सी, बस, गाइड सेवा, ट्रेकिङ एजेन्सी, जल—पर्यटन व्यवसाय आदिमा आम्दानी बढ्नेछ। यसले पोखराको स्थानीय अर्थतन्त्रलाई मजबुत बनाउन मद्दत पुऱ्याउनेछ।</p>						
<p>सामाजिक-सांस्कृतिक प्रवर्द्धन</p>	<p>होटल सञ्चालनले पोखराको सांस्कृतिक सम्पदा, कला, परम्परा र खानपानलाई प्रवर्द्धन गर्ने अवसर प्रदान गर्नेछ। अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्न होटलले सांस्कृतिक कार्यक्रम, लोकनृत्य, स्थानीय खानपान प्रदर्शनी जस्ता गतिविधि आयोजना गर्न सक्नेछ। यसले स्थानीय संस्कृति विश्वव्यापी रूपमा चिनाउने मात्र नभई, संरक्षण र निरन्तरतामा पनि योगदान गर्नेछ।</p>	<p>प्रत्यक्ष</p>	<p>मध्यम (२०)</p>	<p>स्थानीय (२०)</p>	<p>दीर्घकालीन (२०)</p>	<p>६०</p>	<p>उल्लेखनीय</p>

तालिका ७.२: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव तथा तह निर्धारण

प्रस्तावका कार्य	वातावरणीय प्रभाव	प्रभावको तह निर्धारण				जम्मा अंक	औचित्यता
		प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष	परिमाण	सीमा	अवधि		
निर्माण चरण							
भौतिक वातावरण							
वायु प्रदूषण	निर्माण सामग्री (ढुंगा, गिटी, बालुवा, सिमेन्ट) ढुवानी, भण्डारण र प्रयोग गर्दा ठूलो मात्रामा धुलो उत्सर्जन हुने हुन्छ। उत्खनन कार्य, सडकमा भारी गाडीको आवागमन र कंक्रीट मिक्सडले वायु प्रदूषण बढाउँछ। यसरी निस्किएको धुलोले श्रमिकहरूको स्वास्थ्यमा असर पुऱ्याउने, नजिकका बासिन्दालाई श्वासप्रश्वाससम्बन्धी समस्या दिने र पर्यटकहरूको अनुभवलाई नकारात्मक बनाउने सम्भावना हुन्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ध्वनि प्रदूषण	निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने मेशिनहरू जस्तै मिक्सर, टायल/मार्बल कटर, जेनरेटर आदिले ध्वनि प्रदूषण गर्दछ जसले गर्दा स्थानीय जनस्वास्थ्यमा प्रभाव पर्ने देखिन्छ। ढुवानीको साधन तथा अन्य	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण

	सवारी साधनको आवत जावतका कारण पनि ध्वनि प्रदूषण हुनेछ।						
पानी स्रोतमा दबाब र प्रदूषण	निर्माण कार्यमा विशेष गरी कंक्रीट मिश्रण, प्लास्टर, सरसफाई र अन्य प्रयोजनका लागि ठूलो मात्रामा पानी आवश्यक पर्ने हुन्छ। यसले स्थानीय खानेपानी स्रोतमा दबाब सिर्जना गर्न सक्छ, जसले स्थानीय बासिन्दाको पानी आपूर्तिमा असुविधा ल्याउँछ। त्यस्तै, निर्माण कार्यबाट निस्कने फोहोर पानी ढल वा जमिनमा मिसाइदिँदा जमिन र भू-गर्भीय पानीको गुणस्तरमा गिरावट आउन सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
निर्माण अवशेष तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	निर्माण गतिविधिबाट विभिन्न प्रकारका निर्माणजन्य फोहोरमैलाहरु उत्सर्जन हुने देखिन्छ। साथै कामदारहरुद्वारा मुख्यतया: कुहिने तथा नकुहिने फोहोरहरु उत्सर्जन हुने देखिन्छन्। उचित व्यवस्थापन नभएको खण्डमा स्थानीय वातावरणमा फोहोर व्यवस्थापनको दबाब सिर्जना हुन्छ। यस्ता फोहोर व्यवस्थापन नगरिएमा सडक, नाली वा खुला ठाउँहरुमा थुप्रिने खतरा हुन्छ, जसले दृश्य प्रदूषण मात्र होइन, ढल अवरोधको समस्या पनि निम्त्याउँछ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण

यातायात चाप र सडकको असर	निर्माण सामग्री ढुवानी गर्ने भारी गाडीहरूको अत्यधिक प्रयोगले स्थानीय सडकमा ट्राफिक जाम बढाउनेछ। यसले दैनिक यात्रु, विद्यालय जाने बालबालिका र पर्यटकलाई असुविधा पुऱ्याउने सम्भावना छ। लगातार गाडी चल्दा सडकमा धुलो बढ्ने, आवाज बढ्ने र सडकमा क्षति हुने जोखिम पनि हुन्छ। स्थानीय सडकहरूको मर्मत खर्च बढ्ने र दुर्घटनाको जोखिम समेत बढ्न सक्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण
जैविक वातावरण							
स्थानीय जैविक विविधतामा पर्ने असर	आयोजना क्षेत्र वरपर यद्यपि जैविक घनत्व कम भए पनि चील, परेवा, भंगेरा, काग जस्ता चराचुरुङ्गी र छेपारो, सर्प, मुसा, जस्ता सरीसृप पाइने गरिन्छ। निर्माण कार्यले वातावरणमा हुने ध्वनि, धुलो, कम्पन र मानवीय गतिविधिको कारण स्थानीय पंक्षीहरू र सरीसृप अस्थायी रूपमा विस्थापित हुन सक्ने सम्भावना हुन्छ, जसले स्थानीय जैविक विविधताको सन्तुलनमा अस्थायी असर पार्न सक्छ।	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण

सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण							
स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि	निर्माण चरणमा हुने धुलो, ध्वनि, ट्राफिक अवरोध, कामदारहरूको भीडभाड र समयबाहेक गरिने कार्यहरूबाट छिमेकी बासिन्दा र व्यवसायीहरू असहज महसुस गर्न सक्छन्। लामो समयसम्म यस्तो असहजता रहँदा स्थानीय समुदायमा असन्तुष्टि र विरोधभावना उत्पन्न हुन सक्छ, जसले आयोजनाको सामाजिक स्वीकृति कमजोर बनाउन सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम	निर्माण अवधिमा संलग्न मानिसहरूबाट निर्माण सामानहरू लोड र अनलोड गर्दा तथा मेसिनरी उपकरणहरू चलाउँदा सावधानी नअपनाएको खण्डमा चोटपटक तथा दुर्घटना हुन सक्दछ। यस्तै गरेर निर्माण स्थलमा कामदारहरूको लागि सफा पिउने पानी, शौचालय तथा सरसफाई नभएको अवस्थाले थप जोखिम बढाउने छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम	निर्माण कार्यमा महिला र पुरुषलाई समान कामको लागि फरक ज्याला प्रदान गर्न सक्छन् जसबाट लैंगिक विभेद सृजना हुन सक्छ। कार्यस्थलमा विभिन्न कामहरूको लागि न्यून ज्यालादारीमा बाल श्रमको प्रयोग हुने सम्भावना रहन्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम महत्त्वपूर्ण

स्थानीय व्यवसायमा अस्थायी गिरावट	निर्माण स्थल वरपरका साना व्यवसाय (रेस्टुरेन्ट, पसल, सवारी भाडा सेवा आदि) मा अस्थायी गिरावट आउन सक्छ। धुलो, ध्वनि र भीडले ग्राहकको चाप घटाउँछ। पर्यटकको आगमन कम भएमा ती व्यवसायमा प्रत्यक्ष असर पर्छ। यसले स्थानीय अर्थतन्त्रलाई अस्थायी रूपमा कमजोर बनाउन सक्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
सौन्दर्य र दृश्य प्रदूषण	होटल निर्माण स्थलमा थुपारिएका सामग्री, अपूरा संरचना, मेसिनरी र अवशेषहरूले दृश्य प्रदूषण सिर्जना गर्छन्। पोखराको लेकसाइड जस्तो पर्यटकीय क्षेत्रमा यसले आगन्तुक र पर्यटकको अनुभवमा प्रतिकूल असर पार्छ। पर्यटन व्यावसायिक क्षेत्रमा दृश्य प्रदूषण दीर्घकालीन ब्रान्ड इमेजमा पनि नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ।	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण
पर्यटन गतिविधिमा असर	पोखरा पर्यटकीय नगरी भएकाले निर्माण स्थल नजिकैका होटल, रेस्टुरेन्ट र होस्टेलमा बसोबास गर्ने पर्यटकलाई असुविधा हुन्छ। धुलो, ध्वनि प्रदूषण र दृश्य प्रदूषणका कारण उनीहरूको अनुभव नकारात्मक बन्न सक्छ। यसले पर्यटन व्यवसायमा अस्थायी गिरावट ल्याउने मात्र नभई क्षेत्रको छविमा पनि असर पर्न सक्छ।	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण

सञ्चालन चरण							
भौतिक वातावरण							
वायु प्रदूषण	होटल सञ्चालन चरणमा किचन, डीजल जनरेटर र सवारीसाधनहरूको आवागमनले धुवाँ र धुलो उत्सर्जन बढाउँछ। यसले होटल वरपरको वायुमण्डलीय गुणस्तरमा गिरावट ल्याउँछ। ग्यास वा इन्धनको प्रयोगबाट कार्बन मोनोअक्साइड, नाइट्रोजन अक्साइड र पार्टिकुलेट म्याटर जस्ता प्रदूषक तत्व उत्सर्जन हुने सम्भावना हुन्छ। यस्तो वायु प्रदूषणले बासिन्दा, पर्यटक र कामदारको स्वास्थ्यमा असर पार्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ध्वनि प्रदूषण	होटल सञ्चालनमा आउने ध्वनि स्रोतहरूमा जनरेटर, मोटर, किचन उपकरण, कर्मचारी/अतिथि गतिविधि र समारोह (जस्तै: पार्टी, मिटिङ, ब्याङ्क्वेट) रहेका छन्। यदि होटल भवन ध्वनि-अवरोधयुक्त छैन भने, यो ध्वनि आसपासका आवासीय, व्यवसायिक वा अन्य क्षेत्रमा ध्वनि प्रदूषणको स्रोत बन्न सक्छ। साथै रातीको समयमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमले सुत्ने समयमा असहजता निम्त्याउन सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय

पानीको खपत र जल स्रोतमा दबाव	होटल सञ्चालनका लागि कोठा सरसफाई, लुगा धुने, स्विमिङ पूल, किचन, बगैँचा र पाहुनाको दैनिकीका लागि ठूलो मात्रामा पानी आवश्यक हुन्छ। प्रस्तावित आयोजना अनुसार, दैनिक करिब ५४,००० लिटर पानीको खपत हुने अनुमान गरिएको छ। यसले स्थानीय खानेपानी स्रोतमा दबाव सिर्जना गर्छ। पर्यटनको उच्च सिजनमा पानीको खपत झनै बढ्ने हुँदा स्थानीय समुदायमा पानी अभावको समस्या देखिन सक्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय
फोहोर पानी व्यवस्थापन	होटल सञ्चालनका क्रममा बाथरुम, किचन, लन्ड्री र स्विमिङ पूलबाट ठूलो मात्रामा फोहोर पानी निस्कन्छ। यदि फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली (STP) नभए वा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन नगरेमा यसले वरपरको माटो र भू-गर्भीय पानीलाई प्रदूषित गर्न सक्छ। साबुन, डिटरजेन्ट, तेल तथा रसायन मिसिएको पानी सीधै ढलमा गएमा नदी तथा जलाशयमा प्रदूषण बढ्ने र जलचर जीवनमा प्रतिकूल असर पर्ने सम्भावना हुन्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय
ठोस फोहोरमैला उत्सर्जनबाट पर्ने प्रभाव	होटल सञ्चालनको क्रममा होटलबाट ठोस फोहोरको रूपमा जैविक तथा अजैविक गरी दुवै किसिमका फोहोरहरूको उत्पादन हुनेछ। यदि फोहोरलाई उचित सङ्कलन तथा व्यवस्थापन नगरिएमा फोहोर जम्ने, दुर्गन्ध फैलिने र स्वास्थ्यमा असर पर्ने	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	उल्लेखनीय

	सम्भावना हुन्छ। यसले वरपरको सौन्दर्य र पर्यटन अनुभवमा पनि नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ।						
सामग्री खपतमा वृद्धि	होटल सञ्चालनको क्रममा बढी मात्रामा सामग्री खपत हुन सक्छ। होटल सञ्चालनको चरणमा प्रयोग हुने बत्ति, Air Conditioners, हिटर, कम्प्युटर प्रणाली, टेलिभिजन, वाशिङ मेशिन तथा अन्य विद्युतीय उपकरणको प्रयोगले उच्च मात्राको विद्युत खपत गर्दछ। तसर्थ यस होटल सञ्चालनको क्रममा स्थानीय विद्युत आपूर्तिमा भार पार्न सक्दछ। तसर्थ पावर काटिने समस्या पनि आउन सक्दछ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
सडक र यातायात चाप	होटल सञ्चालनमा आएपछि पाहुनाको गाडी, ट्याक्सी, बस र आपूर्ति गर्ने सवारीसाधनहरूको संख्या बढ्छ। यसले सडकमा चाप बढाउने मात्र नभई धुलो, ध्वनि र ट्राफिक जाम पनि बढाउँछ। यात्रु र पैदल यात्रीको आवागमनमा असुविधा बढ्छ भने सडक दुर्घटनाको जोखिम पनि बढ्ने सम्भावना हुन्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
विपद् जोखिमबाट पर्ने प्रभाव	होटल सञ्चालन चरणमा भूकम्प र आगो लाग्न सक्ने घटना परिकल्पना गरिएको सम्भावित प्रकोप हो। बिजुली सर्ट सर्किट वा पाहुनाहरू र स्टाफको लापरवाहीको कारण आगोको जोखिम हुन सक्छ। साथै प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण भूकम्प प्रतिरोधी	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण

	प्रविधिले गरिने भएतापनि भूकम्प तथा आगोलागीको समयमा हुने भाग दौड आदिले भौतिक तथा मानवीय क्षति गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ।						
प्रकाश प्रदूषण	होटल वरपरको दृश्य आकर्षक बनाउन विभिन्न प्रकारका बत्तीहरू प्रयोग गरिन्छ। तर राती अत्यधिक र अनावश्यक प्रकाशले प्रकाश प्रदूषण सिर्जना गर्छ। यसले वरपरका बासिन्दा, चराचुरुङ्गी र विशेष गरी रात्रीकालीन जनावरहरूको प्राकृतिक गतिविधिमा अवरोध ल्याउँछ। पर्यटकको लागि पनि प्राकृतिक अँध्यारो आकाश हेर्ने अनुभव घट्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	मध्यकालीन (१०)	५०	उल्लेखनीय
इन्धन तथा रसायनजन्य पदार्थको चुहावट	होटल सञ्चालनका क्रममा डीजल जनरेटर, किचनमा प्रयोग हुने इन्धन, स्वीमिड पूलमा प्रयोग हुने क्लोरिन र सरसफाईका रसायनहरू चुहावट हुने सम्भावना रहन्छ। यस्ता पदार्थ जमिन वा ढलमा मिसिएमा भू-गर्भीय पानी र माटो प्रदूषित हुन्छ। यसले केवल वातावरणीय गुणस्तर घटाउँदैन, दीर्घकालीन रूपमा स्वास्थ्यमा समेत असर पार्छ।	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	कम उल्लेखनीय
जैविक वातावरण							
स्थानीय चराचुरुङ्गी र	होटल सञ्चालनका क्रममा प्राय मानिसको आवागमन, प्रकाश, आवाज, गाडीको चहलपहल र रातभर सञ्चालन भइरहने	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम महत्त्वपूर्ण

<p>साना जीवजन्तुमा असर</p>	<p>गतिविधिहरूले स्थानीय पंक्षी र साना जीवहरूको प्राकृतिक आचरणमा असर गर्न सक्छ। स्थानीय चराचुरुङ्गी जस्तै परेवा, भंगेरा, चमेरा, चील, काग आदि जसले वरपरका रुख वा संरचनाहरूमा आश्रय लिएका हुन्छन्, तिनको स्थलबाट विस्थापन, आहारा खोज्ने र प्रजनन चक्रमा अवरोध आउने सम्भावना हुन्छ। साथै, होटलको बाहिरी भाग, पार्किङ, सुरक्षा व्यवस्था र छतमा प्रयोग गरिने अत्यधिक तथा लगातार प्रकाशले रातीमा सक्रिय जीवहरू जस्तै चमेरा, झिँगा, कीरा र केही पंक्षीहरूमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ। प्रकाश प्रदूषणले ती जीवहरूको नेभिगेसन, आहारा खोज्ने क्षमता र जैविक घडी (circadian rhythm) मा समेत गडबडी ल्याउन सक्दछ। यसले दीर्घकालीन रूपमा जैविक विविधताको हास निम्त्याउन सक्छ।</p>						
<p>सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण</p>							
<p>पेशागत स्वास्थ्य र कर्मचारी सुरक्षा</p>	<p>होटल सञ्चालनका क्रममा ठूलो संख्यामा कर्मचारीहरूले विभिन्न विभागमा (जस्तै: किचन, हाउसकिपिङ, मर्मत—सम्भार, सफाई, सुरक्षा, आदि) काम गर्छन्। यी गतिविधिहरूमा लामो समयसम्म तातो सतह, चिसो भण्डारण कक्ष, धारिलो उपकरण, रसायन, भारी</p>	<p>प्रत्यक्ष</p>	<p>मध्यम (२०)</p>	<p>स्थलगत (१०)</p>	<p>दीर्घकालीन (२०)</p>	<p>५०</p>	<p>उल्लेखनीय</p>

	सामान उठाउने वा निरन्तर धुलो र ध्वनि प्रदूषणको सम्पर्कमा रहनुपर्ने हुन्छ।						
खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा	होटलमा प्रतिदिन ठूलो संख्यामा पाहुनाका लागि खाना तयार पारिने भएकाले खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। यदि खाद्य सामग्रीको आपूर्ति श्रृंखलामा स्वच्छता कायम भएन भने दूषित वा म्याद गुज्रेका वस्तु प्रयोग हुने सम्भावना रहन्छ। खाना पकाउने, भण्डारण गर्ने वा बनाउने क्रममा सरसफाई पालना नगरेमा जीवाणुजन्य रोग (जस्तै: फुड प्वाइजनिड, डायरिया, टाइफाइड) फैलन सक्छ। प्रशस्त भीडभाडमा गुणस्तर नियन्त्रण नगरी काम गर्दा पर्यटक मात्र नभई कर्मचारी र स्थानीय समुदायसम्म स्वास्थ्य जोखिम फैलन सक्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	४०	कम महत्वपूर्ण
होटल भित्र र वरपरको स्वास्थ्य तथा सरसफाई	होटल सञ्चालनका क्रममा होटलबाट उत्पन्न हुने कुहिने र नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन नहुँदा वरपरको वातावरण प्रदूषित गर्न सक्छ। कुहिने फोहोरको उचित व्यवस्थापन वा भण्डारण नहुँदा दुर्गन्ध बढ्ने र यसले सामुदायिक स्वास्थ्यलाई असर पर्ने सम्भावना रहन्छ। साथै, होटल वरपरको सार्वजनिक स्थान	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय

	(सडक, नाली, फोहोर बिन/सङ्कलन क्षेत्र) पनि सरसफाईमा बेवास्ता गरियो भने सार्वजनिक स्वास्थ्य जोखिम हुनसक्छ।						
स्वास्थ्य र सुरक्षामा चुनौती	होटल सञ्चालनका क्रममा ठूलो संख्यामा पाहुना र कर्मचारीको भौतिक उपस्थितिले सरसफाई चुनौती बढाउँछ। फोहोर व्यवस्थापन कमजोर भएमा दुर्गन्ध र रोग फैलिने सम्भावना हुन्छ। साथै, भीडभाड, सवारी दुर्घटना वा अवैध गतिविधिका कारण स्थानीय सुरक्षामा समेत चुनौती आउन सक्छ। यसले केवल पाहुना होइन, स्थानीय बासिन्दाको स्वास्थ्य र सुरक्षामा पनि प्रतिकूल असर पार्छ।	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	३५	उल्लेखनीय
सांस्कृतिक प्रभाव	होटल सञ्चालनसँगै विदेशी पर्यटकको उपस्थितिले नयाँ सांस्कृतिक अभ्यास र जीवनशैली क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्छ। संगीत, नृत्य, पार्टी र आधुनिक मनोरञ्जन प्रविधिले स्थानीय युवा पुस्तालाई आकर्षित गर्छ, जसले मौलिक संस्कृतिबाट टाढा बनाउने सम्भावना हुन्छ। स्थानीय परम्परा, लवाई-खवाई र सामाजिक मूल्य कमजोर बन्न सक्छन्। यदि विदेशी संस्कृतिको प्रभाव अत्यधिक बढ्यो भने दीर्घकालीन रूपमा मौलिक सांस्कृतिक पहिचान क्षीण हुने खतरा रहन्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम उल्लेखनीय

स्थानीय समुदायबाट गुनासो	होटल सञ्चालनको क्रममा वरपरको स्थानीय समुदायबाट विभिन्न प्रकारका गुनासोहरू उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ, जसमध्ये प्रमुख गुनासोहरूमा राती हुने पार्टी तथा समारोहबाट उत्पन्न ध्वनि प्रदूषण, होटल आगन्तुक तथा सेवा सवारीका कारण हुने ट्राफिक जाम र पार्किङ समस्या, ढल तथा पानीको उपयोगबाट सार्वजनिक सेवामा पर्ने अतिरिक्त लोड र फोहोर व्यवस्थापनमा कमी रहेका छन्।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	कम उल्लेखनीय
सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारहरूमा चाप	होटललाई स्थानीय स्रोत र पूर्वाधार जस्ता सेवाहरू जस्तै बिजुली, पानी आपूर्ति, फोहोर व्यवस्थापन र ढल निकासी प्रणाली सुविधा आवश्यक पर्दछ। यस आवश्यकता पूर्ति गरिदा वर्तमान अवस्थामा विद्यमान सामुदायिक स्रोतहरूमा चाप तथा दबाव पर्दछ। यदि होटलले आफ्नो स्रोत नबढाई महानगरपालिका सेवामा निर्भर रह्यो भने, त्यसले स्थानीय बासिन्दालाई पानीको कम प्रेशर, ढल जाम हुने वा फोहोर समयमै नउठ्ने जस्ता समस्या आउने सम्भावना हुन्छ।	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	उल्लेखनीय
अपराध तथा अवैध	होटल क्षेत्रमा ठूलो संख्यामा मानिसको उपस्थितिले चोरी, ठगी, मादक पदार्थ दुरुपयोग, वेश्यावृत्ति वा मानव बेचबिखनजस्ता अवैध गतिविधि बढ्न सक्छ। यसले स्थानीय सुरक्षामा गम्भीर	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	उल्लेखनीय

गतिविधिको जोखिम	असर पाछै। अपराध दर बढेमा पर्यटक सुरक्षामा प्रश्न उठ्छ र उक्त क्षेत्र र पोखरा लेकसाइडको पर्यटन छविमा नकारात्मक प्रभाव पछै।						
-----------------	---	--	--	--	--	--	--

ब्याख्यान

समग्र उल्लेखनीयता

परिमाण	सीमा	अवधि	कम महत्त्वपूर्ण: २५-४० सम्म
१०= निम्न(नि)	१०= स्थलगत(स्थ)	५ = अल्पकालीन(अ)	उल्लेखनीय: ४५-७५ सम्म
२०= मध्यम(म)	२० = स्थानीय(स्था)	१०= मध्यकालीन(म)	धेरै उल्लेखनीय: ७५ भन्दा बढी
६०= उच्च(उ)	६० = क्षेत्रीय (क्षे)	२०= दीर्घकालीन(दी)	

द अनुकूल प्रभाव अधिकतम फोहोर गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपाय

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको यथोचित मूल्याङ्कन पश्चात् सकारात्मक प्रभावको प्रभाव बढोत्तरी विधि तथा नकारात्मक प्रभावको प्रभाव न्यूनीकरण विधिको पहिचान गरी आर्थिक तथा प्रयोगात्मक तवरमा आयोजनाको दिगो विकास गरिनेछ। वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाउँदा सम्भव भएसम्म प्रभाव हुन नदिने वा प्रतिरोधात्मक (Preventive Measure) र यदि यस्तो सम्भावना नरहेमा प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने वा सुधारात्मक उपाय (Corrective Measure) अवलम्बन गर्ने र अन्तिम विकल्पका रूपमा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने (Compensatory Measure) उपायलाई आत्मसाथ गरिएको छ। तसर्थ यी उपायहरूले आयोजनाबाट हुन जाने फाइदाहरूलाई थप वृद्धि गर्नेछ र नकारात्मक प्रभावहरूलाई सकेसम्म बञ्चित गर्नेछ।

द.१ अनुकूल प्रभाव अधिकतम फोहोर

सकारात्मक प्रभावहरूको बढोत्तरी वा अझ प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्न होटल प्रबन्धक, निर्माण कम्पनी, स्थानीय सरकार र समुदायबीच सहकार्य, संवाद र निगरानी संयन्त्र अनिवार्य रूपमा लागू गरिनेछ। प्रस्तावित आयोजनाबाट पर्ने सकारात्मक प्रभावहरूका वृद्धि/सुदृढीकरण उपायहरू (Enhancement Measures) यस अध्यायमा प्रस्तुत गरिएको छ।

द.१.१ निर्माण चरण

रोजगारीको अवसर:

- होटल निर्माणको क्रममा आवश्यक पर्ने कामदार सीपको आधारमा र आयोजनाको नियम बमोजिम स्थानीयलाई प्राथमिकताको आधारमा कार्यको लागि रोजगारी प्रदान गरिनेछ।
- रोजगार सूचनालाई स्थानीय पालिका, वडा कार्यालय र सूचना पाटीमार्फत सार्वजनिक गर्ने।
- निर्माण व्यवसायका ठेकेदारहरूलाई ठेक्का सम्झौतामै “स्थानीय श्रमिकलाई समावेश गर्नुपर्ने” प्रावधान राखिनेछ।
- महिला, युवा र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई पनि यथासम्भव रोजगारीमा प्राथमिकता दिने व्यवस्था गरिनेछ।

- आर्थिक आय आर्जन न्यून भएका स्थानीयहरूलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने व्यवस्था मिलाउने।
- कार्यस्थलमा श्रमिकहरूको सुरक्षा, खाने पानी, शौचालय, स्वास्थ्य सहायता व्यवस्था गरी काम गर्ने वातावरण सहज र सुरक्षित बनाइनेछ।

आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि:

- निर्माण कार्यमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरू (जस्तै सिमेन्ट, रड, बालुवा आदि) अधिकतम रूपमा स्थानीय बजारबाट खरिद गर्ने।
- स्थानीय साना व्यवसाय, आपूर्तिकर्ता र सेवा प्रदायकहरूसँग सहकार्य गरी निर्माण सामग्रीको खरिद, खाना, आवास, यातायात र सरसफाई सेवा उपलब्ध गराइनेछ।
- निर्माण अवधिमा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने वस्तु (फलफूल, तरकारी, बोटल पानी आदि) प्रयोगलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

प्राविधिक सीप र ज्ञानको विकास:

- निर्माण कार्य सुरु गर्नु अघि वा सुरु भएको चरणमा स्थानीय श्रमिकहरूलाई निर्माणसम्बन्धी आधारभूत तालिम प्रदान गरिनेछ (जस्तै: मिस्त्री, प्लम्बिङ, इलेक्ट्रीकल, सिभिल सेफ्टी आदि)।
- निर्माण कार्यको क्रममा अनुभवी प्राविधिकहरूसँग श्रमिकहरूको OJT (on-the-job training) को व्यवस्था गरिनेछ।
- टोल सुधार समिति, वडा कार्यालय वा स्थानीय संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी सीप तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास:

- निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, म्यानेजर लगायत प्राविधिकहरूलाई नवीन प्रविधि र अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको कार्य विधिमा परिचालन गरिनेछ।
- आयोजनामा संलग्न प्राविधिक जनशक्तिका लागि निर्माण सामग्रीको गुणस्तर, सुरक्षा मापदण्ड, वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष कार्यशाला वा तालिम कार्यक्रम आयोजना गरिनेछ।
- आयोजना सम्पन्न भएपछि प्राविधिक जनशक्तिका लागि अनुभवको सिफारिस पत्र (Experience Letter) उपलब्ध गराइनेछ, जसले उनीहरूको भविष्यको पेशागत विकासमा सहयोग पुग्नेछ।

- स्थानीय युवा इन्जिनियर वा अन्तिम वर्षको विद्यार्थीलाई इन्टर्नसिप वा पर्यवेक्षण कार्यक्रममा समावेश गर्ने व्यवस्था गरिनेछ।

सामाजिक—आर्थिक सक्रियता:

- स्थानीय समुदायसँग सहकार्य बढाउन र सूचना आदान—प्रदान गर्न छुलफल कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- स्थानीय युवाहरूलाई स्वयंसेवकको रूपमा निर्माण व्यवस्थापनमा समावेश गर्ने।
- महिला समूह, सहकारी संस्था र स्थानीय व्यवसायसँग सहकार्य गर्दै आपूर्ति/सेवा प्रवर्द्धन गर्ने।

८.१.२ सञ्चालन चरण

पर्यटन प्रवर्द्धन र अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान:

- सञ्चालन भएसँगै समय समयमा विभिन्न आकर्षण प्याकेजहरूको विकास गरी पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।
- स्थानीय क्षेत्रमा रहेका पर्यटकीय हिसाबले महत्वपूर्ण क्षेत्रहरूलाई होटलका विभिन्न स्थानमा चित्रण गरिनेछ।
- पर्यटकमैत्री सूचना केन्द्र, स्थानीय पर्यटन गाइड सेवा, हस्तकला बिक्री केन्द्र स्थापना गरेर पर्यटन अनुभवलाई समृद्ध बनाउने।
- होटलमार्फत परम्परागत सांस्कृतिक कार्यक्रम र स्थानीय खानाको परिकार प्रवर्द्धन गरिने।
- ट्राभल एजेन्सी, टुर गाइड र ट्रान्सपोर्ट सेवासँग सहकार्य गरी होटल—पर्यटन गन्तव्य संयोजन बनाइने।
- डिजिटल प्लेटफर्म (वेबसाइट, सोशल मिडिया, ट्राभल पोर्टल) मार्फत पोखरा र होटललाई विश्वभर प्रचार गर्ने।

स्थायी रोजगारी सिर्जना:

- होटलले स्थानीय जनशक्तिका लागि रोजगारीको प्राथमिकता दिनेछ।
- स्थानीय रोजगारको लागि वडास्तरको सिफारिस वा खुला आवेदन प्रणालीबाट जनशक्ति छनौट गरिनेछ।
- महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक समूहलाई समावेश गर्न विशेष कार्यक्रम ल्याइनेछ।

- कर्मचारीका लागि स्वास्थ्य बीमा, सामाजिक सुरक्षा, सेवा तालिम र पदोन्नतिको व्यवस्था गरिनेछ।

सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) सिर्जना:

- होटलले CSR नीतिअनुसार वार्षिक रूपमा बजेट छुट्याउने र सोको सार्वजनिक जानकारी दिइने।
- CSR अन्तर्गत विद्यालयमा स्टेशनरी वितरण, महिला सशक्तिकरण तालिम, सार्वजनिक स्वास्थ्य शिविर, सडक मर्मत, सरसफाई अभियान जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।
- स्थानीय संस्था, विद्यालय, टोल विकास समिति आदि सँग साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।
- संरक्षित सम्पदा, सांस्कृतिक कार्यक्रम र जैविक संरक्षणका लागि प्रोत्साहन/सहयोग प्रदान गरिने।

राजस्व सङ्कलन:

- होटलले कर र शुल्कसम्बन्धी सबै दायित्व समयमै र पारदर्शी रूपमा बुझाउने सुनिश्चित गर्नेछ।
- स्थानीय निकायसँग सहकार्य गरेर स्थानीय कर प्रणाली र नवीकरण प्रक्रियाको अनुगमन र पालना गरिनेछ।
- अतिरिक्त सेवा शुल्कहरू (ब्याङ्कवेट, रेष्टुरेन्ट, स्विमिङ आदि) समेत करदातामा पारदर्शिता ल्याइने।
- सरकारलाई पर्यटन कर, आवास कर, वातावरण कर समयमै बुझाउने गरी आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रणाली तयार गरिने।

वातावरणमैत्री अभ्यास प्रवर्द्धन:

- होटल परिसरमा सौन्दर्यवर्धक वनस्पति (फूल, Decorative Plants) रोप्ने र मालीको व्यवस्था गर्ने।
- भित्री (इनडोर) र बाहिरी (आउटडोर) गार्डेन, छतमा बगैँचा र भर्टिकल गार्डेन बढाउने।
- होटलबाट निस्कने कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरणका लागि हरियाली विस्तारलाई दीर्घकालीन रणनीति बनाउने।
- पार्किङ वा अन्य स्थानमा हरियालीले ढाक्न सकिने संरचनाहरू (green cover structures) निर्माण गर्ने।

- बगैँचाको स्याहार सम्भारका लागि कर्मचारी तालिम, मर्मतसम्भार र वर्षेनी वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।
- पर्यटकलाई पनि वातावरणमैत्री अभ्यास (जस्तै: सामग्री बचत, पानी बचत, फोहोर व्यवस्थापन) मा सहभागी गराउने।

तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू:

- स्थानीय कलेज र प्राविधिक संस्थाहरूसँग सम्झौता (MoU) गरी नियमित इन्टर्नसिप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- होटल व्यवस्थापन, पाककला, आतिथ्य सेवा, ग्राहक व्यवहार, हाउसकिपिङ, फ्रन्ट डेस्क आदि विषयमा तालिम दिइनेछ।
- तालिमपछि प्रमाणपत्र वितरण गरिने जसले सहभागी युवालाई भविष्यमा रोजगारी पाउन सहयोग पुऱ्याउनेछ।
- विशेष समूह (महिला, विपन्न, बेरोजगार युवा) लाई लक्षित गरी CSR अन्तर्गत निःशुल्क तालिम पनि सञ्चालन गर्न सकिनेछ।
- दक्ष युवा तालिम पूरा गरेपछि स्थायी रोजगारीमा समावेश गर्ने प्राथमिकता नीति लागू गरिनेछ।

स्थानीय व्यवसाय र अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन:

- स्थानीय किसान र व्यवसायीसँग प्रत्यक्ष आपूर्ति सम्झौता गर्ने।
- स्थानीय हस्तकला, कला—संस्कृति, स्थानीय उत्पादनलाई होटलभित्रै प्रदर्शनी/बिक्रीका लागि स्थान दिने।
- स्थानीय ट्याक्सी, गाइड र ट्रेकिङ एजेन्सीलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

द.२ प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण

द.२.१ निर्माण चरण

द.२.१.१ भौतिक वातावरण

वायु प्रदूषण:

- निर्माण स्थलमा निष्कासन भएको फोहोरमैलालाई खुला रूपमा बाल्न प्रतिबन्ध लगाउने।
- निर्माण स्थललाई टिन/पाताले घेरेर मात्र निर्माण कार्य गरिने।
- हावाहुरी लागेको बेलामा निर्माणजन्य सामग्रीलाई त्रिपालले ढाकेर राख्ने व्यवस्था गर्न लगाउने।

- निर्माण स्थलमा निर्माण कार्य गर्दा धुलो उडेमा पानी छर्कने व्यवस्था गर्न लगाउने।
- सङ्कलन गरिएको निर्माण जन्य सामग्रीको तत्काल ढुवानीको प्रबन्ध मिलाउने र ढुवानी साधनलाई सडकमा पार्किङ गर्न रोक लगाउने।
- निर्माण कार्यमा तथा ढुवानीमा सलंगन साधनको नियमित रूपमा चेक जाँच तथा मर्मत गरी बढी धुँवा उत्सर्जनमा रोक लगाउने।
- ढुंगा, गिटी, बालुवा, सिमेन्ट जस्ता निर्माण सामग्रीलाई त्रिपालले ढाकेर ढुवानी गर्ने।

ध्वनि प्रदूषण:

- ध्वनि नियन्त्रणको लागि निर्माण कार्यमा चाहिने मेसिनरीहरूको प्रयोग गर्न बिहान ८ बजे देखि बेलुका ५ बजे सम्म मात्र गर्ने प्रबन्ध मिलाउने। रातीको समयमा निर्माणकार्य गर्न सुझाव दिइनेछैन।
- कामदारहरूलाई कान सुरक्षा उपकरण (Ear plug / Ear muff) प्रदान गरिने।
- छिमेकीलाई निर्माण समयबारे पूर्व जानकारी दिइनेछ।
- निर्माणजन्य सामग्रीको ओसार-पोसार गर्दा प्रेशर हर्नको प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाउने।
- ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक चिन्हहरू प्रदर्शनको व्यवस्थापन गर्ने।

पानी स्रोतमा दबाब र प्रदूषण:

- निर्माण कार्यका लागि खानेपानी स्रोतमा निर्भर नबनी, वैकल्पिक स्रोत (बोरिङ, ट्यांकर पानी) प्रयोग गर्ने।
- श्रमिक शौचालय र ढल निकास प्रणालीको व्यवस्था गर्ने।
- फोहोर पानी ढल वा जमिनमा मिसिन नदिने व्यवस्थापन गरिने।
- निर्माणस्थलमा वर्षा पानीको सतही बहावको मार्ग खुल्ला राख्ने तथा अस्थायी निकास बनाइने।
- ढल/नाली अवरोध भएमा तत्काल सफा गर्ने व्यवस्था मिलाइने।

निर्माण अवशेष तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन:

- निर्माणस्थलमा फोहोर वर्गीकरण (कुहिने/नकुहिने) गरिने र फोहोर सङ्कलनको लागि अलग-अलग डस्टबिन प्रयोग गरिने।
- पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्री (फलाम, काठ आदि) पुनः प्रयोग गरिने वा रिसाइकलमा पठाइने।
- खाली सिमेन्टको बोरा, प्लास्टिक, पेपर इत्यादिलाई सङ्कलन गरेर तोक्रिएको स्थानमा राख्ने।

- फोहोर सङ्कलनमा महानगरपालिका वा निजी सेवा प्रदायकसँग सहकार्य गरिने।
- कामदारहरूको फोहोर व्यवस्थापनका लागि टोल सुधार समिति वा समुदायसँग समन्वय गरिनेछ।
- निर्माण स्थल वरिपरि नियमित सरसफाई गरिने।

यातायात चाप र सडकको असर:

- निर्माण सामग्रीको ढुवानी भीड नहुने समयमा (बिहान सबेरै वा बेलुका ढिलो) गर्ने।
- सवारी पार्किङका लागि निर्दिष्ट स्थान छुट्याउने, सडकमा जथाभावी पार्किङ नगर्ने।
- निर्माण स्थल वरपर ट्राफिक साइन, चेतावनी बोर्ड र वाचम्यान राखिने।
- पैदलयात्रीका लागि सुरक्षित पैदलमार्ग को व्यवस्था मिलाइने।
- सडक क्षति भएमा मर्मत गर्ने जिम्मेवारी आयोजनाले लिने र यथासिघ्र मर्मत कार्य पनि गरिने।
- आवश्यक परेको खण्डमा प्रहरी वा ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरी अस्थायी ट्राफिक व्यवस्थापन गरिने।

८.२.१.२ जैविक वातावरण

वन जंगलको क्षय तथा स्थानीय वनस्पतिमा पर्ने असर:

- निर्माण कार्य क्षेत्रबाहेक वरपर रहेका सजावटी रुख—बिरुवामा अवरोध नपुग्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- निर्माण कार्य सीमित क्षेत्रमै सीमित गरिने र अनावश्यक वनस्पति हटाइने छैन।
- निर्माण सम्पन्न भएपछि हरियाली प्रवर्द्धनका कार्यक्रम अन्तर्गत Indoor Gardening, Outdoor Gardening तथा Vertical Gardening को व्यवस्था गरिनेछ, जसले स्थानीय वनस्पति संरक्षण, जैविक विविधता प्रवर्द्धन तथा वातावरणीय सौन्दर्य अभिवृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउनेछ।

८.२.१.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि:

- निर्माण कार्यको समय बिहान ९ देखि साँझ ५ बजेसम्म सीमित गरिनेछ र रातीको समयमा निर्माण कार्य नगर्ने।

- निर्माणस्थलमा उत्पन्न हुने धुलो नियन्त्रण गर्न नियमित रूपमा पानी छर्किने र ध्वनि न्यून गर्ने उपकरण प्रयोग गरिने।
- ट्राफिक तथा सार्वजनिक आवागमनलाई बाधा नपुग्ने गरी निर्माण सामग्री भण्डारण र पार्किङको व्यवस्था गरिने।
- छिमेकी बासिन्दा, टोल समिति र व्यवसायीहरूलाई समय—समयमा सूचना दिने, पूर्व—परामर्श र सामुदायिक सूचना बोर्ड राखिने।
- गुनासो समाधानका लागि गुनासो दर्ता प्रणाली (Grievance Redress Mechanism) स्थापना गरिने।

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

- सबै निर्माण श्रमिकहरूलाई सुरक्षासम्बन्धी प्रारम्भिक तालिम प्रदान गरिने (PPE प्रयोग, खतरा चिन्ने, कार्यस्थल अनुशासन आदि)।
- श्रमिकहरूलाई सुरक्षा उपकरण (helmet, gloves, boots, ear plug, mask) अनिवार्य रूपमा उपलब्ध गराइने।
- निर्माण स्थलमा संलग्नहरूलाई चाहिने शौचालय, सफा पिउने पानीको व्यवस्था र सरसफाई चाहिने सामानहरूको व्यवस्था अनिवार्य रूपमा प्रबन्ध मिलाइने छ।
- प्रस्तावित निर्माण स्थलमा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरूको उपलब्ध गराइनेछ।
- दुर्घटना भएमा तुरुन्त उपचार र घटनाको अनुगमन र प्रतिवेदनको व्यवस्था गरिने।

लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम:

- पुरुष र महिलालाई समान कार्यको लागि समान पारिश्रमिक दिने नीति स्पष्ट रूपमा लागू गरिने।
- निर्माण क्षेत्रमा बालश्रम निषेध गरिएको सूचना बोर्ड राखिने र ठेकेदारमार्फत यसको पालना गरिने।
- कामदार छनोट गर्दा न्यूनतम उमेर मापदण्ड (१८ वर्ष) को प्रमाण (जस्तै नागरिकता) अनिवार्य गरिने।
- लैंगिक समानता प्रवर्द्धन गर्न महिला कामदारका लागि सुरक्षित कार्यस्थल, विश्राम क्षेत्र र प्राथमिकता व्यवस्था गरिने।
- श्रम ऐन, २०७४ र बालश्रम (निषेध) सम्बन्धी कानूनको कडाइका साथ पालना गरिने।
- लैंगिक समानता प्रवर्द्धन सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरिने।

स्थानीय व्यवसायमा अस्थायी गिरावट असर:

- निर्माण स्थललाई व्यवस्थित गर्न Protective barriers राख्ने।
- निर्माण सामग्री र सेवाहरू स्थानीय व्यवसायीबाट खरिद गर्ने, जसले निर्माणकै क्रममा उनीहरूलाई आर्थिक लाभ दिलाउँछ।
- प्रभावित व्यवसायीहरूको समस्या सुन्ने, गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिने र तत्काल समाधान गर्ने संयन्त्र स्थापना गरिने।
- प्रभावित व्यवसायीहरूलाई पूर्वसूचना दिने र पर्यटन व्यवसायसँग समन्वय गरी असुविधा कम गर्ने।

सौन्दर्य र दृश्य प्रदूषण:

- निर्माण स्थल वरिपरि हरियो जाली (green net) वा टिनको पर्खाल लगाएर दृश्य प्रदूषण कम गर्ने।
- निर्माण सामग्रीलाई व्यवस्थित रूपमा भण्डारण गर्ने, खुला स्थानमा अव्यवस्थित थुपार्न नदिने।
- निर्माण स्थल वरपर फोहोर सङ्कलन गर्ने ठाउँ तोक्ने र समयमै व्यवस्थापन गर्ने।
- ढिलो गरेर स्थललाई लामो समयसम्म अपूरो राख्दा दृश्य प्रदूषण बढ्ने भएकाले तोकिएको समयमा निर्माण सम्पन्न गर्ने।

८.२.२ सञ्चालन चरण**८.२.२.१ भौतिक वातावरण****वायु प्रदूषण:**

- होटलको भान्साबाट उत्सर्जन हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न भान्सा कोठामा उचित भेन्टिलेसनको व्यवस्थित गरिनुका साथै गुणस्तरको चिम्नी जडान गरिने।
- होटलले आफ्नो प्रयोगका लागि खरिद गर्ने सवारीसाधनहरू इलेक्ट्रिक गाडी वा कम इन्धन खपत गर्ने सवारी प्रोत्साहन गरिने।
- सवारीसाधन र डिजेल जेनरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।
- आवश्यक पर्दा मात्र वैकल्पिक सामग्रीको रूपमा डिजेल जेनरेटरको प्रयोग गरिनेछ।
- सौर्य सामग्रीलाई वैकल्पिक सामग्रीको श्रोतको रूपमा प्रयोग गर्ने प्राथमिकतामा राखिने छ।
- होटल वरिपरि हरियाली बढाउने (वृक्षारोपण) कार्य गरिनेछ।

ध्वनि प्रदूषण:

- होटलमा रातीको १० बजे पछि ठूला आवाज आउने गरी कुनै पनि कार्यक्रम खुल्ला स्थानमा गरिने छैन। यस्ता कार्यक्रमहरू रातीको समयमा ध्वनि अवरोधक हल/कोठा भित्र, बाहिर आवाज नआउने गरी गरिनेछ।
- अतिथि आवासीय कोठामा ध्वनि अवरोधक झ्याल/ढोका जडान गरिने।
- गुनासो आउने अवस्थामा आवाजको मापन गरी आवश्यक नियन्त्रण उपाय अपनाइने।
- कर्मचारीलाई शान्त र मर्यादित व्यवहारका लागि प्रशिक्षण दिइने।

पानीको खपत र दबाब:

- होटलबाट निष्कासित ढल तथा तरल फोहोर पानीलाई सेप्टिक टंकी र सोस्ताद्वारा व्यवस्थापन गरिने छ।
- वर्षा पानी सङ्कलन प्रणाली (Rainwater Harvesting System) स्थापना गरिने।
- Wastewater लाई Treatment गरेर गार्डेन सिँचाइ वा फलसिड मा प्रयोग गरिने।
- उच्च सिजनमा स्थानीय पानी स्रोतमा दबाब कम गर्न वैकल्पिक स्रोत (ट्यांकर, निजी बोरिड) प्रयोग गर्ने।
- स्विमिड पूलमा आधुनिक फिल्ट्रेसन प्रणाली प्रयोग गरेर पानी पुनःप्रयोग गर्ने।
- बोरिडबाट लिइने पानीमा मासिक उपयोग मूल्याङ्कन गरिने र आवश्यकता अनुसार कटौती गरिने।

फोहोरपानी व्यवस्थापन:

- होटलमा STP (Sewage Treatment Plant) जडान गरिने र निरन्तर सञ्चालन गरिने।
- प्रशोधन नगरिएको फोहोरपानीलाई ढल प्रणाली वा जमिनमा फाल्न निषेध गरिने।
- फोहोर पानीको विसर्जन गर्दा नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ।
- पानीको गुणस्तर परीक्षण मासिक रूपमा गरिने र मापदण्ड विपरीत देखिएमा सुधारात्मक कदम चालिने।
- Zero discharge policy अपनाउने (अप्रशोधित पानी ढलमा नफाल्ने)।
- STP बाट निस्केको पानीलाई बगैँचा सिँचाइ वा फलसिडमा पुनः प्रयोग गरिने।
- होटलमा सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई फोहोर पानी व्यवस्थापन तालिम दिइने।

ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन:

- फोहोर वर्गीकरण अनिवार्य गरिने — जैविक, प्लास्टिक, कागज, सिसा आदि छुट्याइने।

- जैविक फोहोर कम्पोस्टिड प्रणाली मार्फत प्रशोधन गरिने।
- रिसाइकल हुने फोहोरहरू स्थानीय रिसाइकल उद्योगमा बिक्री गरिने।
- प्रत्येक कोठामा फोहोर सङ्कलनका लागि फोहोर राख्ने डस्ट बिनको व्यवस्था गरिने।
- Zero food waste policy अपनाइने, बचेको खाना पशुपालन वा दान गर्ने व्यवस्था गरिने।
- होटलमा फोहोरको नियमित सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्ने प्रणाली विकास गरिने।
- होटल कर्मचारीका लागि फोहोर व्यवस्थापन चेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।

सामग्री खपत:

- होटलमा LED बत्ति, Sensor-controlled lighting र Energy-efficient उपकरणको प्रयोग गरिने।
- सौर्य प्यानल जडान गरी बत्ती, तातो पानी वा साना लोडका लागि वैकल्पिक उर्जा प्रयोग गरिने।
- अतिथिलाई बिजुली बचत सम्बन्धी सूचना वा संकेत दिने (जस्तै: कार्ड सिष्टम)।
- मासिक सामग्री अनुगमन र रिपोर्टिङ प्रणाली लागू गरिने।

सडक र यातायात चाप:

- होटलमा Underground वा Dedicated parking space विकास गरी सडकमा पार्किङको दबाव कम गरिने।
- होटल भित्र र वरिपरि स्मार्ट ट्राफिक व्यवस्थापन प्रणाली (CCTV, Signage, Direction boards) राखिने।
- होटल परिसरमा पैदल मार्ग सुरक्षित रूपमा निर्माण गरी पैदल हिड्ने लाई सुरक्षित गरिने।
- स्थानीय ट्राफिक प्रहरीसँग सहकार्य गरेर होटल वरपरको सडकमा ट्राफिक व्यवस्थापनलाई सुदृढ गरिने।

विपद जोखिमबाट पर्ने प्रभाव:

- होटलका सम्पूर्ण संरचनाहरू भूकम्प प्रतिरोधात्मक हुने गरी निर्माण गरिने छ।
- होटलमा अग्नि नियन्त्रण प्रणाली (Fire alarms, Sprinklers, Extinguishers) स्थापना गरिनेछ।
- प्रत्येक अतिथि कोठा, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा स्मोक डिटेक्टरको प्रावधान गरिने छ।

- Automatic sprinklers सबै तला र कोठामा राखिने, जसले आगो प्रारम्भिक चरणमै नियन्त्रण गर्नेछ।
- Portable fire extinguishers को उचित संख्या हरेक तलामा, किचन, स्टोर र पार्किङ क्षेत्रमा राखिने।
- होटलको खुला क्षेत्रलाई कुनै आपत्कालिन समयमा प्रयोग हुने गरी व्यवस्था मिलाइने छ।
- Emergency exit मार्ग प्रष्ट र अवरोधमुक्त हुने गरी डिजाइन गरिने र दिशानिर्देशन संकेत (Exit signs) राखिने।
- विद्युत प्रणालीको नियमित निरीक्षण गरी short-circuit को सम्भावना हटाइने।
- होटल स्टाफलाई नियमित रूपमा आगो निभाउने तालिम (Fire drill) दिइने र आपत्कालीन अभ्यास गराइने।

प्रकाश प्रदूषण:

- बाहिरी भागमा प्रयोग गरिने बत्तीहरूलाई low-intensity LED lights मा सीमित गरिने।
- Downward-facing lights वा shielded lighting system प्रयोग गरी आकाशतर्फ अनावश्यक प्रकाश फैलिन नदिने।
- होटल परिसरमा motion sensors वा timer system जडान गरी अनावश्यक समयमा बत्ती नबलेको सुनिश्चित गर्ने।
- ल्यान्डस्केप लाइटिङलाई सन्तुलित गर्ने, केवल आवश्यक स्थान (पैदल मार्ग, पार्किङ, प्रवेशद्वार) मा मात्र प्रकाश राख्ने।

इन्धन तथा रसायनजन्य पदार्थ चुहावट:

- होटलमा प्रयोग हुने डिजेल, LPG, पेट्रोल र रसायनजन्य पदार्थहरूलाई सुरक्षित भण्डारण गरी राखिने।
- Storage Tank र Pipeline को नियमित निरीक्षण र मर्मत गरी चुहावट रोक्ने।
- स्वीमिङ पूलमा प्रयोग हुने क्लोरिन वा अन्य रसायनहरूको मात्रा WHO guideline अनुसार नियन्त्रण गर्ने।
- सफाई कार्यमा प्रयोग हुने केमिकलहरूलाई थोरै मात्रामा प्रयोग गर्ने र अन्य विकल्प खोज्ने।
- कर्मचारीलाई spill response तालिम दिइने, जसले आकस्मिक चुहावट भए तुरुन्त नियन्त्रण गर्न सक्नेछन्।

- चुहावट वा दुर्घटनाका घटनालाई अधिकृत निकायमा तुरुन्त रिपोर्ट गर्ने प्रणाली लागू गरिने।

८.२.२.२ जैविक वातावरण

स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा असर:

- होटल परिसरमा हरियाली प्रवर्द्धनको लागि उपयुक्त हुने क्षेत्रमा बोटबिरुवाहरू लगाउने कार्य गरिनेछ।
- हरियाली क्षेत्रको मर्मत सम्भार, संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणहरू खरिद गरिनेछ र सीपयुक्त कामदार वा मालीको नियुक्ति गरिनेछ।
- होटल परिसरमा प्रयोग गरिने बाह्य प्रकाशहरूमा Down-facing lighting system र कम तीव्रता भएको Energy-efficient light प्रयोग गरिने।
- रातभर अनावश्यक बत्ती नबालिने र विशेषगरी पार्किङ, गार्डेन र छतजस्ता क्षेत्रमा motion sensor लाइट प्रयोग गरिने।
- LED वा warm-white प्रकाश स्रोत प्रयोग गरिने, जसले कीरा/पतङ्गलाई न्यून आकर्षण गर्छ।
- ठोस फोहोर र खेर गएको खाने कुरा खुला क्षेत्रमा नफाल्ने, जसले अनावश्यक जनावर आकर्षित गर्छ।
- ध्वनि प्रदूषण कम गर्ने उपाय (Soundproofing, Buffer planting) अपनाइने।

८.२.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिम:

- होटलका सबै कर्मचारीलाई Occupational Health and Safety (OHS) तालिम दिइनेछ, र आवश्यकता अनुसार PPE (Personal Protective Equipment) को प्रयोग अनिवार्य गराइने।
- किचन, हाउसकिपिङ, मर्मत—सम्भार जस्ता जोखिमयुक्त विभागमा सुरक्षात्मक पोशाक, मास्क, ग्लोभ, ear-plug, goggles उपलब्ध गराइने।
- प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति गरिनेछ।
- नयाँ आउने कर्मचारीहरूलाई पनि प्रशिक्षण पश्चात् मात्र काममा लगाइने छ।

- एल.पी.जी. चुहावटसँग सम्बन्धित जोखिमहरूलाई कम गर्न भान्सा क्षेत्रको समय समयमा मर्मत सम्भार गरिनेछ।
- सावधानीका बारे कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ र प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ।
- कर्मचारीहरूको स्वास्थ्य बीमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रावधान गरिनेछ।
- आकस्मिक निकासी योजनाको निरूपण र त्यस सम्बन्धी जानकारी स्टोर, कोठा, भान्सा, लबी र अन्य स्थानहरूमा राखिनेछ।
- कामको समय निश्चित गर्ने र over-time वा अत्यधिक कामको दबाब न्यूनीकरण गर्ने।

खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा:

- होटलमा Food Safety Management System (ISO 22000) लागू गरिने।
- विश्वसनीय आपूर्तिकर्ताबाट मात्र खाद्य सामग्री खरिद गर्ने, जसको गुणस्तर र म्याद नियमित निरीक्षण गरिने।
- भण्डारण प्रणालीलाई मापदण्डअनुसार राख्ने — चिसो भण्डारण (cold storage), ड्राइ स्टोर, र hygiene monitoring system प्रयोग गर्ने।
- भान्सामा काम गर्ने कामदारहरूले उचित ड्रेस, एप्रोन र जुता लगाउन अनिवार्य गरिनेछ।
- खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।
- किचनमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको शुद्धता, म्याद र भण्डारण तापक्रममा ध्यान दिने।
- किचन स्टाफको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण र सरसफाई तालिम गरिने।
- भान्सामा पानीको गुणस्तर परीक्षण नियमित गरिने र टंकीको सफाई सुनिश्चित गरिने।
- खाना पकाउने क्षेत्र, भान्छा र रेस्टुरेन्टलाई नियमित सरसफाई र pest control गर्ने।
- भान्सा तथा रेस्टुरेन्टमा काम गर्ने कर्मचारीलाई food hygiene training अनिवार्य गरिने।
- पाहुनाको प्रतिक्रिया (feedback system) लाई गुणस्तर सुधार का लागि प्रयोग गरिने।

होटल भित्र र वरपरको स्वास्थ्य तथा सरसफाई:

- होटल परिसरमा फोहोर वर्गीकरण प्रणाली (कुहिने, नकुहिने, जोखिमयुक्त) लागू गरिने।
- फोहोर कन्टेनर ढाक्ने, नियमित खाली गरिने र फोहोर ट्रान्सफर समय निर्धारण गरिने।
- फोहोरपानी निकासको निरीक्षण, पाइप लिकेज र ढल जाम नियन्त्रण गरिने।
- होटल परिसर र वरपरको सरसफाईका लागि छुट्टै माली/सफाई कर्मचारी राखिने।
- सार्वजनिक स्थान (roadside, sidewalks) मा फोहोर नथुप्रिने गरी waste bin को व्यवस्था गरिने।

- पोखरा महानगरपालिकासँग सहकार्य गरेर waste management र sewerage system को मापदण्ड पालना गरिने।

स्वास्थ्य र सुरक्षामा चुनौती:

- होटलमा २४/७ सुरक्षा गार्ड राखिने र मुख्य प्रवेशद्वारमा सक्षम सुरक्षा चौकीदारद्वारा चेक जाँच गरिनेछ।
- अवैध गतिविधिहरूको निगरानीका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी.को व्यवस्था गरिनेछ।
- सार्वजनिक क्षेत्र, लबी, रिसेप्शन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ।
- होटलको वरपर स्ट्रिट लाइटको व्यवस्था गरिनेछ।
- यातायात सुरक्षाका लागि parking management system र pedestrian safety measures लागू गर्ने।
- होटल भित्र आकस्मिक अवस्थामा प्रयोग हुने emergency medical unit (first aid, trained staff) रहने।
- स्थानीय प्रशासन र प्रहरीसँग सहकार्य गरेर surveillance र सुरक्षा रणनीति लागू गर्ने।

सांस्कृतिक र सामाजिक मान्यतामा असर:

- होटलले स्थानीय संस्कृति, कला र परम्परा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम (folk dance, local food festival, handicraft fair) सञ्चालन गर्ने।
- CSR (Corporate Social Responsibility) अन्तर्गत मौलिक संस्कृति संरक्षणका लागि सहयोग गर्ने।
- होटल कर्मचारी र पाहुनालाई Responsible Tourism guideline उपलब्ध गराउने, जसले स्थानीय संस्कृतिलाई सम्मान गर्ने अभ्यास बढाउँछ।
- विदेशी सांस्कृतिक गतिविधि र स्थानीय संस्कृतिबीच सन्तुलन कायम गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने।
- स्थानीय कलाकार, सांस्कृतिक समूहलाई होटलका कार्यक्रमहरूमा प्राथमिकता दिने।
- सांस्कृतिक प्रभावको निगरानीका लागि स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूसँग नियमित परामर्श (stakeholder consultation) गर्ने।
- होटल अतिथि र कर्मचारीलाई स्थानीय संस्कृति, धर्म र सामाजिक व्यवहारबारे सचेत गराउने सूचना/प्रशिक्षण दिइने।

स्थानीय समुदायबाट गुनासो:

- होटलमा Complaint Redress Mechanism स्थापना गर्ने — स्थानीय समुदायको गुनासो सुन्ने र छिटो समाधान गरिने।
- कुनै पनि स्रोतबाट प्राप्त गुनासोहरू दर्ता गरिनेछ र आवश्यक कार्यहरू गर्नका लागि व्यवस्थापन समितिलाई समय समयमा जानकारी गराइने छ।
- ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण (parties/banquets को समय सीमा), पार्किङ व्यवस्थापन र फोहोर सरसफाई सुनिश्चित गरिने।
- वार्षिक सामाजिक प्रतिबद्धता प्रतिवेदन (CSR report) सार्वजनिक गरिने।
- स्थानीय टोल, वडा कार्यालय र होटल व्यवस्थापनबीच नियमित अन्तरक्रिया र समन्वय गरिने

सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारमा चाप:

- होटलले आफ्नै बोरिङ वा रेनवाटर हार्भेस्टिङ सिस्टम प्रयोग गरी स्थानीय पानी आपूर्तिमा दबाव कम गरिने।
- Energy efficiency technology (solar panels, LED lights, energy-saving devices) प्रयोग गरी विद्युत आपूर्ति चाप न्यूनीकरण गरिने।
- होटलले आफ्नै STP (Sewage Treatment Plant) र waste management system सञ्चालन गरिने।
- फोहोरको वर्गीकरण र रिसाइकल प्रणाली अपनाई महानगरपालिका सेवामा पर्ने बोझ घटाइने।
- स्थानीय सेवाको उपयोग गर्दा सेवा शुल्कको समयमा भुक्तानी, कर तिर्ने प्रतिबद्धता पालना गरिने।
- आकस्मिक अवस्थामा वैकल्पिक स्रोत (backup generator, storage tank) प्रयोग गरिने।

अपराध तथा अवैध गतिविधिको जोखिम:

- होटलमा CCTV surveillance, biometric access र visitor record system अनिवार्य गरिने।
- होटलमा कार्यरत कर्मचारीको background verification र security clearance गर्ने।
- अवैध गतिविधि नियन्त्रणका लागि Awareness Campaign सञ्चालन गर्ने (staff र community लक्षित)।
- महिला, बालबालिका तथा संवेदनशील समूहको सुरक्षा सुनिश्चित गर्न zero tolerance policy on harassment and trafficking लागू गर्ने।

- आपत्कालीन अवस्थामा तुरुन्त सूचना दिन २४/७ helpline र control room उपलब्ध गरिने।
- स्थानीय प्रहरी, पर्यटन प्रहरी र महानगर स्तरको सुरक्षा संयन्त्रसँग समन्वय राखिने।
- सुरक्षाकर्मी, बार टेन्डर, रिसेप्सनिस्टलाई अनुचित गतिविधि चिन्न र रिपोर्ट गर्न तालिम दिइने।

अनुकूल प्रभावलाई अधिकतम गर्ने उपाय, कार्यान्वयन गर्न लाग्ने अनुमानित रकम र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी तालिका ८.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ। साथै प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपाय, कार्यान्वयन गर्न लाग्ने अनुमानित रकम र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी तालिका ८.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ८.१: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (अनुकूल प्रभाव)

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
निर्माण चरण								
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	रोजगारीको अवसर	<ul style="list-style-type: none"> सीपको आधारमा र आयोजनाको नियम बमोजिम स्थानीयलाई प्राथमिकता दिने आर्थिक आय आर्जन न्यून भएका स्थानीयहरूलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने 	निर्माण स्थल	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकाय, वडा कार्यालय तथा टोल विकास संस्थासँग समन्वय 	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ पोखरा महानगरपालिका

<p>सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र</p>	<p>आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि</p>	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण कार्यमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरू (जस्तै सिमेन्ट, रड, बालुवा आदि) अधिकतम रूपमा स्थानीय बजारबाट खरिद गर्ने स्थानीय साना व्यवसाय, आपूर्तिकर्ता र सेवा प्रदायकहरूसँग सहकार्य गरी निर्माण सामग्रीको खरिद, खाना, आवास, यातायात र सरसफाई सेवा उपलब्ध गराइनेछ। स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने वस्तु (फलफूल, तरकारी, बोटल पानी, आदि) प्रयोगलाई प्राथमिकता दिइने 	<p>आयोजना क्षेत्र नजिकको क्षेत्र</p>	<p>-स्थानीय व्यवसाय तथा उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइने</p>	<p>निर्माण चरण</p>	<p>प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी</p>	<p>-</p>	<p>प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ पोखरा महानगरपालिका</p>
-----------------------------------	--------------------------------	--	--------------------------------------	---	--------------------	------------------------------------	----------	--

सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	प्राविधिक सीप र ज्ञानको विकास	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय श्रमिकहरूलाई निर्माणसम्बन्धी आधारभूत तालिम प्रदान गरिनेछ (जस्तै: मिस्त्री, प्लम्बिड, इलेक्ट्रीकल, सिभिल सेफ्टी आदि) टोल सुधार समिति, वडा कार्यालय वा स्थानीय संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी सीप तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ 	आयोजना क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> तालिम तथा अभिमुखीकरण 	निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	५०,०००	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ पोखरा महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण कार्यमा संलग्न इन्जिनियर, सुपरभाइजर, म्यानेजर लगायत प्राविधिकहरूलाई नवीन प्रविधि र अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको कार्य विधिमा परिचालन गरिने 	आयोजना क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> तालिम तथा कार्य अनुभव प्रमाण पत्र दिइने 	निर्माण चरण	प्रस्तावक	५०,०००	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ पोखरा महानगरपालिका

		<ul style="list-style-type: none"> • प्राविधिक जनशक्तिका लागि निर्माण सामग्रीको गुणस्तर, सुरक्षा मापदण्ड, वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष कार्यशाला वा तालिम कार्यक्रम आयोजना गरिने 						
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	प्राविधिक अनुभव र दक्षता विकास	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय समुदायसँग सहकार्य बढाउन र सूचना आदान—प्रदान गर्न छलफल कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। • स्थानीय युवाहरूलाई स्वयंसेवकको रूपमा निर्माण व्यवस्थापनमा समावेश गर्ने। 	आयोजना क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> • महिला समूह, सहकारी संस्था र स्थानीय व्यवसायसँग सहकार्य गर्दै आपूर्ति/सेवा प्रवर्द्धन गर्ने 	निर्माण चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, वडा कार्यालय/ पोखरा महानगरपालिका

सञ्चालन चरण								
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	पर्यटन प्रवर्द्धन र अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय महत्त्वपूर्ण क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने होटलमा पर्यटकीय क्षेत्रको तस्वीरहरू प्रदर्शन होटलमार्फत परम्परागत सांस्कृतिक कार्यक्रम र स्थानीय खानाको परिकार प्रवर्द्धन गरिने डिजिटल प्लेटफर्म (वेबसाइट, सोशल मिडिया, ट्राभल पोर्टल) मार्फत पोखरा र होटललाई विश्वभर प्रचार गर्ने 	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटकीय क्षेत्रको विज्ञापन 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	वडा कार्यालय/ महानगरपालिका/ पर्यटन विभाग

सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	स्थायी रोजगारी सिर्जना	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयलाई रोजगारीमा प्रथमिकता कर्मचारीका लागि स्वास्थ्य बीमा, सामाजिक सुरक्षा, सेवा तालिम र पदोन्नतिको व्यवस्था गरिने 	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकायसँग समन्वय तथा सार्वजनिक सूचना 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	वडा कार्यालय/ महानगरपालिका
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) सिर्जना	<ul style="list-style-type: none"> CSR नीतिअनुसार वार्षिक रूपमा बजेट छुट्याउने CSR अन्तर्गत विद्यालयमा स्टेसनरी वितरण, महिला सशक्तिकरण तालिम, सार्वजनिक स्वास्थ्य शिविर, सडक मर्मत, सरसफाई अभियान जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने 	स्थानीय क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय संस्था, विद्यालय, टोल विकास समिति आदि सँग साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने 	वार्षिक	प्रस्तावक	वार्षिक नाफाको १%	टोल विकास समिति/वडा कार्यालय/ महानगरपालिका, सम्बन्धित मन्त्रालय
सामाजिक तथा	राजस्व सङ्कलन	<ul style="list-style-type: none"> होटलले कर र शुल्कसम्बन्धी सबै दायित्व 	कर कार्यालयमा बुझाइने	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चालनको क्रममा लाग्ने विभिन्न विषयको 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	कर कार्यालय/ पोखरा महानगरपालिका

आर्थिक क्षेत्र		समयमै र पारदर्शी रूपमा बुझाउने सुनिश्चित गर्नेछ। • अतिरिक्त सेवा शुल्कहरू (ब्याङ्कवेट, रेष्टुरेन्ट, पार्किङ आदि) समेत करदातामा पारदर्शिता ल्याइने।		कर समयमा बुझाइने				
सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्र	तालिम र इन्टर्नसिपका अवसरहरू	• होटल व्यवस्थापन, पाककला(Culinary Arts), आतिथ्य सेवा, ग्राहक व्यवहार, हाउसकिपिङ, फ्रन्ट डेस्क आदि विषयमा तालिम दिइनेछ। • तालिमपछि प्रमाणपत्र वितरण गरिने जसले सहभागी युवालाई भविष्यमा रोजगारी पाउन सहयोग पुऱ्याउनेछ।	होटल परिसर	• स्थानीय कलेज र प्राविधिक संस्थाहरूसँग सम्झौता (MoU) गरी नियमित इन्टर्नसिप कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ पोखरा महानगरपालिका, सम्बन्धित मन्त्रालय

		<ul style="list-style-type: none"> विशेष समूह (महिला, विपन्न, बेरोजगार युवा) लाई लक्षित गरी CSR अन्तर्गत निःशुल्क तालिम पनि सञ्चालन गर्न सकिनेछ। दक्ष युवा तालिम पूरा गरेपछि स्थायी रोजगारीमा समावेश गर्ने प्राथमिकता नीति लागू गरिनेछ। 						
स्थानीय व्यवसाय र अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन	स्थानीय व्यवसाय र अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय हस्तकला, कला—संस्कृति, स्थानीय उत्पादनलाई होटलभिन्नै प्रदर्शनी/बिक्रीका लागि स्थान दिने। स्थानीय ट्याक्सी, गाइड र ट्रेकिङ एजेन्सीलाई प्राथमिकता दिइनेछ। 	स्थानीय क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय किसान र व्यवसायीसँग प्रत्यक्ष आपूर्ति सम्झौता गर्ने 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/वडा कार्यालय, पोखरा महानगरपालिका,

जैविक क्षेत्र	वातावरणमैत्री अभ्यास प्रवर्द्धन	<ul style="list-style-type: none"> होटल परिसरमा सौन्दर्यवर्धक वनस्पति (फूल, Decorative Plants) रोप्ने र मालीको व्यवस्था गर्ने । भित्ती (इनडोर) र बाहिरी (आउटडोर) गार्डेन, छतमा बगैँचा (Rooftop Garden) व्यवस्थापन गरिने । पर्यटकलाई पनि वातावरणमैत्री अभ्यास (जस्तै: सामग्री बचत, पानी बचत, फोहोर व्यवस्थापन) मा सहभागी गराउने 	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> बगैँचाको स्याहार सम्भारका लागि कर्मचारी तालिम, मर्मतसम्भार र वर्षेनी वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/वडा कार्यालय, महानगरपालिका, सम्बन्धित मन्त्रालय
---------------	---------------------------------	---	------------	---	-------------	-----------	--------------------	---

तालिका ८.२: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (प्रतिकूल प्रभाव)

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
निर्माण चरण								
भौतिक क्षेत्र	वायु प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण स्थलमा निष्कासन भएको फोहोरमैलालाई खुला रूपमा बाल्न प्रतिबन्ध गर्ने निर्माण स्थललाई टिन/पाताले घेरेर मात्र निर्माण कार्य गरिने हावाहुरी लागेको बेलामा निर्माण जन्य सामग्रीलाई त्रिपालले ढाकेर राख्ने निर्माण स्थलमा निर्माण कार्य गर्दा धुलो उडेमा पानी छर्कने व्यवस्था गर्न लगाउने। 	निर्माण क्षेत्र	निर्माण योजना तथा ठेक्का सहमतिमा समावेश गर्ने	निर्माण पूर्व तथा निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	२,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> दुवानीमा सलंगन साधनको नियमित रूपमा चेक जाँच तथा मर्मत गरी बढी धुँवा उत्सर्जनमा रोक लगाउने 						
भौतिक क्षेत्र	ध्वनि प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> रातीको समयमा निर्माण कार्य नगरिने कामदारहरूलाई कान सुरक्षा उपकरण (Ear plug / Ear muff) प्रदान गरिने ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक चिन्हहरू प्रदर्शनको व्यवस्थापन गर्न 	निर्माण क्षेत्र	निर्माण योजना तथा ठेक्का सहमतिमा समावेश गर्ने	निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय
भौतिक क्षेत्र	पानी स्रोतमा दबाव र प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण कार्यका लागि खानेपानी स्रोतमा निर्भर नबनी, वैकल्पिक स्रोत (बोरिङ, ट्यांकर पानी) प्रयोग गर्ने 	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्यको कारण सतही बहावको कारण ढल/नाली	निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> • श्रमिक शौचालय र ढल निकास प्रणालीको व्यवस्था गर्ने • फोहोर पानी ढल वा जमिनमा मिसिन नदिने व्यवस्थापन गरिने • निर्माणस्थलमा वर्षा पानीको सतही बहावको मार्ग खुल्ला राख्ने तथा अस्थायी निकास बनाइने • ढल/नाली अवरोध भएमा तत्काल सफा गर्ने व्यवस्था मिलाइने 		अवरोध नहुने सुनिश्चित गर्ने				
भौतिक क्षेत्र	निर्माण अवशेष तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> • निर्माणस्थलमा फोहोर वर्गीकरण (कुहिने/नकुहिने) गरिने र फोहोर सङ्कलनको लागि अलग-अलग डस्टबिन प्रयोग गरिने। 	निर्माण क्षेत्र	फोहोर सङ्कलनमा महानगरपालिका वा निजी सेवा प्रदायकसँग सहकार्य गरिने।	दैनिक निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	१,००,०००	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> • पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्री (फलाम, काठ आदि) पुनः प्रयोग गरिने वा रिसाइकलमा पठाइने। • खाली सिमेन्टको बोरा, प्लास्टिक, पेपर इत्यादिलाई सङ्कलन गरेर तोकिएको स्थानमा राख्ने। • कामदारहरूको फोहोर व्यवस्थापनका लागि टोल सुधार समिति वा समुदायसँग समन्वय गरिनेछ। • निर्माण स्थल वरिपरि नियमित सरसफाई गरिने। 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
भौतिक क्षेत्र	यातायात चाप र सडकको असर	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण सामग्रीको ढुवानी भीड नहुने समयमा (बिहान सबेरै वा बेलुका ढिलो) गर्ने। सवारी पार्किङका लागि निर्दिष्ट स्थान छुट्याउने, सडकमा जथाभावी पार्किङ नगर्ने। निर्माण स्थल वरपर ट्रफिक साइन, चेतावनी बोर्ड र वाचम्यान राखिने। पैदलयात्रीका लागि सुरक्षित पैदलमार्गको व्यवस्था मिलाइने। सडक क्षति भएमा मर्मत गर्ने जिम्मेवारी आयोजनाले लिने र यथासिघ्र मर्मत कार्य पनि गरिने। 	आयोजना निर्माण क्षेत्र तथा स्थानीय क्षेत्र	निर्माण स्थल वरपर ट्रफिक साइन, चेतावनी बोर्ड र वाचम्यान राखिने।	दैनिक निर्माण को चरणमा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	आयोजना लागतमा समावेश	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> आवश्यक परेको खण्डमा प्रहरी वा ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरी अस्थायी ट्राफिक व्यवस्थापन गरिने। 						
जैविक क्षेत्र	वन जंगलको क्षय तथा स्थानीय वनस्पतिमा पर्ने असर	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण कार्य क्षेत्रबाहेक वरपर रहेका सजावटी रुख—बिरुवामा अवरोध नपुग्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। निर्माण कार्य सीमित क्षेत्रमै सीमित गरिने र अनावश्यक वनस्पति हटाइने छैन। निर्माण सम्पन्न भएपछि हरियाली प्रवर्द्धनका कार्यक्रम अन्तर्गत Indoor Gardening, Outdoor Gardening तथा Vertical Gardening को व्यवस्था गरिनेछ। 	आयोजना क्षेत्र	आयोजना परिसरभित्र वृक्षारोपण कार्य गर्ने र गार्डेनको व्यवस्थापन गर्ने	निर्माण चरण	प्रस्तावक	१,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	स्थानीय बासिन्दालाई असहजता र असन्तुष्टि	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण कार्य दिनको समयमा (९-५) मात्र गर्ने निर्माणस्थलमा उत्पन्न हुने धुलो नियन्त्रण गर्न नियमित रूपमा पानी छर्किने र ध्वनि न्यून गर्ने उपकरण प्रयोग गरिने। ट्राफिक तथा सार्वजनिक आवागमनलाई बाधा नपुग्ने गरी निर्माण सामग्री भण्डारण र पार्किङको व्यवस्था गरिने। छिमेकी बासिन्दा, टोल समिति र व्यवसायीहरूलाई समय-समयमा सूचना दिने, पूर्व-परामर्श र सामुदायिक सूचना बोर्ड राखिने। 	निर्माण क्षेत्र	गुनासो समाधानका लागि गुनासो दर्ता प्रणाली (Grievance Redress Mechanism) स्थापना गरिने।	निर्माण को क्रममा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> बाहिरी आगन्तुकहरूलाई निर्माण स्थल प्रवेशमा सोधपुछ गर्ने व्यवस्था मिलाउने 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सबै निर्माण श्रमिकहरूलाई सुरक्षासम्बन्धी प्रारम्भिक तालिम प्रदान गरिने (PPE प्रयोग, खतरा चिन्ने, कार्यस्थल अनुशासन आदि)। श्रमिकहरूलाई सुरक्षा उपकरण (helmet, gloves, boots, ear plug, mask) अनिवार्य रूपमा उपलब्ध गराइने। निर्माण स्थलमा संलग्नहरूलाई चाहिने शौचालय, सफा पिउने पानीको व्यवस्था र सरसफाई को 	निर्माण क्षेत्र	व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरूको प्रयोग तथा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरू र तालिमको व्यवस्थापन	निर्माण पूर्व तथा निर्माण चरण	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	३,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<p>लागि चाहिने सामानहरूको व्यवस्था अनिवार्य रूपमा प्रबन्ध मिलाइने छ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रस्तावित निर्माण स्थलमा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरूको उपलब्ध गराइनेछ। • दुर्घटना भएमा तुरुन्त उपचार र घटनाको अनुगमन र प्रतिवेदनको व्यवस्था गरिने। 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम	<ul style="list-style-type: none"> • पुरुष र महिलालाई समान कार्यको लागि समान पारिश्रमिक दिने नीति स्पष्ट रूपमा लागू गरिने। • निर्माण क्षेत्रमा बालश्रम निषेध गरिएको सूचना बोर्ड राखिने र 	निर्माण क्षेत्र	श्रम ऐन, २०७४ र बालश्रम (निषेध) सम्बन्धी कानूनको कडाइका साथ पालना गरिने र	निर्माण को क्रममा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<p>ठेकेदारमार्फत यसको पालना गरिने।</p> <ul style="list-style-type: none"> कामदार छनोट गर्दा न्यूनतम उमेर मापदण्ड (१८ वर्ष) को प्रमाण (जस्तै नागरिकता) अनिवार्य गरिने। 		लैंगिक समानता प्रवर्द्धन सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरिने				
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	स्थानीय व्यवसायमा अस्थायी गिरावट असर	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण स्थललाई व्यवस्थित गर्न Protective barriers राख्ने। निर्माण सामग्री र सेवाहरू स्थानीय व्यवसायीबाट खरिद गर्ने, जसले निर्माणकै क्रममा उनीहरूलाई आर्थिक लाभ दिलाउँछ। प्रभावित व्यवसायीहरूलाई पूर्वसूचना दिने र पर्यटन व्यवसायसँग समन्वय गरी असुविधा कम गर्ने। 	निर्माण क्षेत्र	प्रभावित व्यवसायीहरूको समस्या सुन्ने, गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिने र तत्काल समाधान गर्ने	निर्माण को क्रममा	प्रस्तावक/ निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
				संयन्त्र स्थापना गरिने।				
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र	सौन्दर्य र दृश्य प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण स्थल वरिपरि हरियो जाली (green net) वा टिनको पर्खाल लगाएर दृश्य प्रदूषण कम गर्ने। निर्माण स्थल वरपर फोहोर सङ्कलन गर्ने ठाउँ तोक्ने र समयमै व्यवस्थापन गर्ने। ढिलो गरेर स्थललाई लामो समयसम्म अपूरो राख्दा दृश्य प्रदूषण बढ्ने भएकाले तोकिएको समयमा निर्माण सम्पन्न गर्ने। 	आयोजना क्षेत्र	निर्माण सामग्रीलाई व्यवस्थित रूपमा भण्डारण गर्ने, खुला स्थानमा अव्यवस्थित थुपार्न नदिने।	निर्माण पूर्व र निर्माण चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय
सञ्चालन चरण								

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
भौतिक क्षेत्र	वायु प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> होटलको भान्साबाट उत्सर्जन हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न भान्सा कोठामा उचित भेन्टिलेसनको व्यवस्थित गरिनुका साथै गुणस्तरको चिम्नी जडान गरिने। होटलले आफ्नो प्रयोगका लागि खरिद गर्ने सवारीसाधनहरू इलेक्ट्रिक गाडी वा कम इन्धन खपत गर्ने सवारीको प्रोत्साहन गरिने सवारीसाधन र डिजेल जेनरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिने आवश्यक पर्दा मात्र वैकल्पिक सामग्रीको रूपमा डिजेल जेनरेटरको प्रयोग गरिनेछ। 	होटल परिसर	होटल भित्र नियमित सफा राखिने र धुँवा तथा धुलो उत्पन्न हुने क्षेत्रलाई उचित व्यवस्थापन गर्ने	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> सौर्य सामग्रीलाई वैकल्पिक सामग्रीको श्रोतको रूपमा प्रयोग गर्ने प्राथमिकतामा राखिने छ। होटल वरिपरि हरियाली बढाउने (वृक्षारोपण) कार्य गरिनेछ। 						
भौतिक क्षेत्र	ध्वनि प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा रातीको १० बजे पछि ठूला आवाज आउने गरी कुनै पनि कार्यक्रम खुल्ला स्थानमा गरिने छैन। यस्ता कार्यक्रमहरू रातीको समयमा ध्वनि अवरोधक हल/कोठा भित्र, बाहिर आवाज नआउने गरी गरिनेछ। अतिथि आवासीय कोठामा ध्वनि अवरोधक झ्याल/ढोका जडान गरिने। 	होटल परिसर	कम आवाज उत्पादन उपकरणहरूको प्रयोग र होटलबाट उत्पन्न हुने ध्वनिले स्थानीयलाई असर नगर्ने व्यवस्था गर्ने	होटल सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> गुनासो आउने अवस्थामा आवाजको मापन गरी आवश्यक नियन्त्रण उपाय अपनाइने। कर्मचारीलाई शान्त र मर्यादित व्यवहारका लागि प्रशिक्षण दिइने। 						
भौतिक क्षेत्र	पानीको खपत र दबाव	<ul style="list-style-type: none"> वर्षा पानी सङ्कलन प्रणाली (Rainwater Harvesting System) स्थापना गरिने। फोहोरपानीलाई प्रशोधन गरेर गार्डेन सिँचाइ वा फलसिड मा प्रयोग गरिने। उच्च सिजनमा स्थानीय पानी स्रोतमा दबाव कम गर्न वैकल्पिक स्रोत (ट्यांकर, निजी बोरिङ) प्रयोग गर्ने। 	होटल परिसर	फोहोरपानीलाई प्रशोधन गरेर पुनः प्रयोगको व्यवस्था गर्ने	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> स्विमिङ्ग पूलमा आधुनिक फिल्ट्रेसन प्रणाली प्रयोग गरेर पानी पुनःप्रयोग गर्ने। बोरिङ्गबाट लिइने पानीमा मासिक उपयोग मूल्याङ्कन गरिने र आवश्यकता अनुसार कटौती गरिने। 						
भौतिक क्षेत्र	फोहोरपानी को व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा STP (Sewage Treatment Plant) जडान गरिने र निरन्तर सञ्चालन गरिने। प्रशोधन नगरिएको फोहोरपानीलाई ढल प्रणाली वा जमिनमा फाल्न निषेध गरिने। 	होटल परिसर	पानीको गुणस्तर परीक्षण मासिक रूपमा गरिने र कर्मचारीहरुलाई फोहोर पानी व्यवस्थापन तालिम दिइने।	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> पानीको गुणस्तर परीक्षण मासिक रूपमा गरिने र मापदण्ड विपरीत देखिएमा सुधारात्मक कदम चालिने। STP बाट निस्केको पानीलाई बगैँचा सिंचाइ वा फलशिडमा पुनः प्रयोग गरिने। 						
भौतिक क्षेत्र	फोहोरमैला व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर सङ्कलनका लागि डस्ट बिनको व्यवस्था गरिने होटलका विभिन्न एकाइहरूबाट निस्कने फोहोरहरूलाई कुहिने, पुनःप्रयोग, पुनःचक्रीय र अन्य गरी अलग-अलग छुट्टाछुट्टै सङ्कलनको व्यवस्था मिलाइने छ। कुहिने 	होटल परिसर	निष्कासन भएको मैलालाई स्रोतमा वर्गीकरण (source segregation), कम गर्ने (Reduce), पुनः प्रयोगमा (Reuse)	सञ्चालन क्रममा	प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<p>फोहोरलाई कम्पोस्ट मल, पुनः प्रयोग योग्य फोहोरलाई पुनः प्रयोगमा ल्याइने, पुनःचक्रीय फोहोरलाई बेचिने छ भने अन्य फोहोरहरूलाई डम्पिंगको व्यवस्था गरिने</p> <ul style="list-style-type: none"> • होटल कर्मचारीका लागि फोहोर व्यवस्थापन चेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने 		ल्याउने तथा पुनरावृत्ति (Recycle) फोहोरलाई व्यवस्थापन गर्ने				
भौतिक क्षेत्र	सामग्री खपत	<ul style="list-style-type: none"> • होटलमा LED बत्ति, Sensor-controlled lighting र Energy-efficient उपकरणको प्रयोग गरिने। 	होटल परिसर	कम सामग्री खपत हुने सामग्रीको प्रयोग तथा IoT को प्रयोग गर्ने तातहा	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> सौर्य प्यानल जडान गरी बत्ती, तातो पानी वा साना लोडका लागि वैकल्पिक उर्जा प्रयोग गरिने। अतिथिलाई बिजुली बचत सम्बन्धी सूचना वा संकेत दिने (जस्तै: कार्ड सिष्टम)। 		मासिक सामग्री अनुगमन र रिपोर्टिङ प्रणाली लागू गरिने।				
भौतिक क्षेत्र	सडक र यातायात चाप	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा Underground वा Dedicated parking space विकास गरी सडकमा पार्किङको दबाव कम गरिने। होटल भित्र र वरिपरि स्मार्ट ट्राफिक व्यवस्थापन प्रणाली (CCTV, signage, direction boards) राखिने। 	होटल परिसर	स्थानीय ट्राफिक प्रहरीसँग सहकार्य गरेर होटल वरपरको सडकमा ट्राफिक व्यवस्थापनलाई सुदृढ गरिने	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
भौतिक क्षेत्र	विपद् तथा प्रकोप जोखिम	<ul style="list-style-type: none"> होटलका सम्पूर्ण संरचनाहरू भूकम्प प्रतिरोधात्मक हुने गरी निर्माण गरिने छ। प्रत्येक अतिथि कोठा, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा स्मोक डिटेक्टरको प्रावधान गरिने छ। Automatic sprinklers सबै तला र कोठामा राखिने, जसले आगो प्रारम्भिक चरणमै नियन्त्रण गर्नेछ। Portable fire extinguishers को उचित संख्या हरेक तलामा, किचन, स्टोर र पार्किङ क्षेत्रमा राखिने। 	होटल परिसर	होटलमा अग्नि नियन्त्रण प्रणाली (Fire alarms, sprinklers, extinguishers) जडान गरिने, विद्युत प्रणालीको नियमित निरीक्षण गर्ने र होटलमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई अभिमुखीकरण	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,००,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> होटलको खुला क्षेत्रलाई कुनै आपत्कालिन समयमा प्रयोग हुने गरी व्यवस्था मिलाइने छ। Emergency exit मार्ग प्रष्ट र अवरोधमुक्त हुने गरी डिजाइन गरिने र दिशानिर्देशन संकेत (Exit signs) राखिने 						
भौतिक क्षेत्र	प्रकाश प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> बाहिरी भागमा प्रयोग गरिने बत्तीहरूलाई low-intensity LED lights मा सीमित गरिने। Downward-facing lights वा shielded lighting system प्रयोग गरी आकाशतर्फ अनावश्यक प्रकाश फैलिन नदिने। 	होटल परिसर	होटल परिसरमा motion sensors वा timer system जडान गरी अनावश्यक समयमा बत्ती	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक / स्थानीय निकाय / सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय	
		<ul style="list-style-type: none"> ल्यान्डस्केप लाइटिङलाई सन्तुलित गर्ने, केवल आवश्यक स्थान (पैदल मार्ग, पार्किङ, प्रवेशद्वार) मा मात्र प्रकाश राख्ने 		नबलेको सुनिश्चित गर्ने।					
भौतिक क्षेत्र	इन्धन तथा रसायनजन्य पदार्थ चुहावट	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा प्रयोग हुने डिजेल, LPG, पेट्रोल र रसायनजन्य पदार्थहरूलाई सुरक्षित भण्डारण गरी राखिने। Storage tank र pipeline को नियमित निरीक्षण र मर्मत गरी चुहावट रोक्ने। स्वीमिड पूलमा प्रयोग हुने क्लोरिन वा अन्य रसायनहरूको मात्रा WHO guideline अनुसार नियन्त्रण गर्ने। 	होटल परिसर	कर्मचारीलाई spill response तालिम दिइने, जसले आकस्मिक चुहावट भए तुरुन्त नियन्त्रण गर्न सक्नेछन्।		सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> सफाई कार्यमा प्रयोग हुने केमिकलहरूलाई थोरै मात्रामा प्रयोग गर्ने र अन्य विकल्प खोज्ने। चुहावट वा दुर्घटनाका घटनालाई अधिकृत निकायमा तुरुन्त रिपोर्ट गर्ने प्रणाली लागू गरिने। 						
जैविक वातावरण	स्थानीय चराचुरुङ्गी र साना जीवजन्तुमा असर	<ul style="list-style-type: none"> होटल परिसरमा हरियाली प्रवर्द्धनको लागि उपयुक्त हुने क्षेत्रमा बोटबिरुवाहरू लगाउने कार्य गरिनेछ। हरियाली क्षेत्रको मर्मत सम्भार, संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणहरू 	होटल परिसर	अवस्थित रुख र फुलहरूको हेरचार गर्नुका साथै नयाँ रुख र फूलहरू रोप्ने		सञ्चालन क्रममा प्रस्तावक	माथि उल्लेख गरिसकेको	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<p>खरिद गरिनेछ र सीपयुक्त कामदार वा मालीको नियुक्ति गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • होटल परिसरमा प्रयोग गरिने बाह्य प्रकाशहरूमा down-facing lighting system र कम तीव्रता भएको energy-efficient light प्रयोग गरिने। • रातभर अनावश्यक बत्ती नबालिने र विशेषगरी पार्किङ, गार्डेन र छतजस्ता क्षेत्रमा motion sensor लाइट प्रयोग गरिने। • ठोस फोहोर र खेर गएको खाने कुरा खुला क्षेत्रमा नफाल्ने, जसले अनावश्यक जनावर आकर्षित गर्छ। 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> ध्वनि प्रदूषण कम गर्ने उपाय (soundproofing, buffer planting) अपनाइने। 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति गर्ने र नयाँ आउने कर्मचारीहरूलाई पनि प्रशिक्षण पश्चात् मात्र काममा लगाइने। जोखिम पूर्ण पक्षहरूमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (PPE) को प्रावधान गरिने। सावधानीका बारे कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ र प्राथमिक 	होटल परिसर	सबै कर्मचारीहरूलाई OHS तालिमको व्यवस्था गर्ने र व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरूको प्रयोग तथा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरू उपलब्ध गर्ने		सञ्चालन क्रममा प्रस्तावक	३,००,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<p>उपचार किट (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • कर्मचारीहरूको स्वास्थ्य बीमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रावधान गरिनेछ। • आकस्मिक निकासी योजनाको निरूपण र त्यस सम्बन्धी जानकारी स्टोर, कोठा, भान्सा, लबी र अन्य स्थानहरूमा राखिनेछ। • कामको समय निश्चित गर्ने र over-time वा अत्यधिक कामको दबाव न्यूनीकरण गर्ने। 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> विश्वसनीय आपूर्तिकर्ताबाट मात्र खाद्य सामग्री खरिद गर्ने, जसको गुणस्तर र म्याद नियमित निरीक्षण गरिने। भण्डारण प्रणालीलाई मापदण्डअनुसार राख्ने — चिसो भण्डारण (cold storage), ड्राइ स्टोर, र hygiene monitoring system प्रयोग गर्ने। भान्सामा काम गर्ने कामदारहरूले उचित ड्रेस, एप्रोन र जुत्ता लगाउन अनिवार्य गरिनेछ। 	होटल परिसर	खानामा हानिकारक वा म्याद समाप्त भएको सामग्रीको प्रयोग नगर्ने र ISO 22000 प्रणाली लागू गरिने		सञ्चालन क्रममा प्रस्तावक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
	<ul style="list-style-type: none"> खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ। किचन स्टाफको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण र सरसफाई तालिम गरिने। भान्सामा पानीको गुणस्तर परीक्षण नियमित गरिने र टंकीको सफाई सुनिश्चित गरिने। खाना पकाउने क्षेत्र, भान्छा र रेस्टुरेन्टलाई नियमित सरसफाई र pest control गर्ने। भान्सा तथा रेस्टुरेन्टमा काम गर्ने कर्मचारीलाई food hygiene training अनिवार्य गरिने। 							

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> पाहुनाको प्रतिक्रिया (feedback system) लाई गुणस्तर सुधार का लागि प्रयोग गरिने। 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	होटल भित्र र वरपरको क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाई	<ul style="list-style-type: none"> होटल परिसरमा फोहोर वर्गीकरण प्रणाली (कुहिने, नकुहिने, जोखिमयुक्त) लागू गरिने। फोहोर कन्टेनर ढाक्ने, नियमित खाली गरिने र फोहोर ट्रान्सफर समय निर्धारण गरिने। फोहोरपानी निकासको निरीक्षण, पाइप लिकेज र ढल जाम नियन्त्रण गरिने। 	होटल परिसर	पानीको प्रशोधन गर्ने उपकरण (STP) जडान र पोखरा महानगरपालिकासँग सहकार्य गरेर waste management र sewerage system को मापदण्ड पालना गरिने।		प्रस्ताव सञ्चालन चरणमा प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> होटल परिसर र वरपरको सरसफाईका लागि छुट्टै माली/सफाई कर्मचारी राखिने। सार्वजनिक स्थान (roadside, sidewalks) मा फोहोर नथुप्रिने गरी waste bin को व्यवस्था गरिने। 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	स्वास्थ्य र सुरक्षामा चुनौती	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा २४/७ सुरक्षा गार्ड राखिने र मुख्य प्रवेशद्वारमा सक्षम सुरक्षा चौकीदारद्वारा चेक जाँच गरिनेछ। अवैध गतिविधिहरूको निगरानीका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी. को व्यवस्था गरिनेछ। 	होटल परिसर	CCTV जडान, प्रहरीसँग समन्वय गर्नुका साथै ध्वनि, ट्राफिक व्यवस्थापन र सुरक्षा मापदण्डको पालना गर्ने		प्रस्ताव निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक क्षेत्र, लबी, रिसेप्शन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ। होटलको वरपर स्ट्रिट लाइटको व्यवस्था गरिनेछ। यातायात सुरक्षाका लागि parking management system र pedestrian safety measures लागू गर्ने। होटल भित्र आकस्मिक अवस्थामा प्रयोग हुने emergency medical unit (first aid, trained staff) रहने। 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय प्रशासन र प्रहरीसँग सहकार्य गरेर surveillance र सुरक्षा रणनीति लागू गर्ने। 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	सांस्कृतिक र सामाजिक मान्यतामा असर	<ul style="list-style-type: none"> होटलले स्थानीय संस्कृति, कला र परम्परा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम (folk dance, local food festival, handicraft fair) सञ्चालन गर्ने। CSR (Corporate Social Responsibility) अन्तर्गत मौलिक संस्कृति संरक्षणका लागि सहयोग गर्ने। होटल कर्मचारी र पाहुनालाई Responsible Tourism guideline उपलब्ध गराउने, जसले स्थानीय 	होटल परिसर	होटल अतिथि र कर्मचारीलाई स्थानीय संस्कृति, धर्म र सामाजिक व्यवहारबारे सचेत गराउने सूचना/प्रशिक्षण दिइने	सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित मन्त्रालय

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<p>संस्कृतिलाई सम्मान गर्ने अभ्यास बढाउँछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> विदेशी सांस्कृतिक गतिविधि र स्थानीय संस्कृतिबीच सन्तुलन कायम गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने। स्थानीय कलाकार, सांस्कृतिक समूहलाई होटलका कार्यक्रमहरूमा प्राथमिकता दिने। सांस्कृतिक प्रभावको निगरानीका लागि स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूसँग नियमित परामर्श (stakeholder consultation) गर्ने। 						

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	स्थानीयवासी को गुनासो	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा Complaint Redress Mechanism स्थापना गर्ने, स्थानीय समुदायको गुनासो सुन्ने र छिटो समाधान गरिने। कुनै पनि स्रोतबाट प्राप्त गुनासोहरू दर्ता गरिनेछ र आवश्यक कार्यहरू गर्नका लागि व्यवस्थापन समितिलाई समय समयमा जानकारी गराइने छ। ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रण (parties/banquets को समय सीमा), पार्किङ व्यवस्थापन र फोहोर सरसफाई सुनिश्चित गरिने। 	होटल परिसर	स्थानीय टोल, वडा कार्यालय र होटल व्यवस्थापनबीच नियमित अन्तरक्रिया र समन्वय गरिने र वा.प्र.मू. अध्ययनमा निर्धारित गरे अनुसार कार्यान्वयन गर्ने		सञ्चालन चरणमा प्रस्तावक	१,००,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक सामाजिक प्रतिबद्धता प्रतिवेदन (CSR report) सार्वजनिक गरिने। 						
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	सामाजिक स्रोत र पूर्वाधारमा चाप	<ul style="list-style-type: none"> होटलले आफ्नै बोर्डिङ वा रेनवाटर हाभेस्टिङ सिस्टम प्रयोग गरी स्थानीय पानी आपूर्तिमा दबाव कम गरिने। Energy efficiency technology (solar panels, LED lights, Energy-saving devices) प्रयोग गरी विद्युत आपूर्ति चाप न्यूनीकरण गरिने। होटलले आफ्नै STP (Sewage Treatment Plant) र Waste management system सञ्चालन गरिने। 	होटल परिसर	उर्जा कम खपत हुने उपकरण प्रयोग गरेर र पानीको फोहोरपानीको उचित व्यवस्थापन गरेर।		सञ्चालन चरणमा प्रस्तावक	-	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय/ सम्बन्धित

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय	
		<ul style="list-style-type: none"> फोहोरको वर्गीकरण र रिसाइकल प्रणाली अपनाई महानगरपालिका सेवामा पर्ने बोझ घटाइने। स्थानीय सेवाको उपयोग गर्दा सेवा शुल्कको समयमा भुक्तानी, कर तिर्ने प्रतिबद्धता पालना गरिने। आकस्मिक अवस्थामा वैकल्पिक स्रोत (backup generator, storage tank) प्रयोग गरिने। 							
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	अपराध तथा अवैध गतिविधिको जोखिम	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा CCTV surveillance, biometric access र visitor record system अनिवार्य गरिने। 	होटल परिसर	सुरक्षाकर्मी, बार टेन्डर, रिसेप्सनिस्टलाई अनुचित गतिविधि चिन्न र रिपोर्ट		सञ्चालन चरणमा	प्रस्तावक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक/स्थानीय निकाय/सम्बन्धित

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
	<ul style="list-style-type: none"> • होटलमा कार्यरत कर्मचारीको background verification र security clearance गर्ने । • अवैध गतिविधि नियन्त्रणका लागि Awareness Campaign सञ्चालन गर्ने (staff र community लक्षित) । • महिला, बालबालिका तथा संवेदनशील समूहको सुरक्षा सुनिश्चित गर्न zero tolerance policy on harassment and trafficking लागू गर्ने । • आपत्कालीन अवस्थामा तुरुन्त सूचना दिन २४/७ helpline र control room उपलब्ध गरिने । 			गर्न तालिम दिइने ।				

विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत (ने.रु)	अनुगमन गर्ने निकाय
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय प्रहरी, पर्यटन प्रहरी र महानगर स्तरको सुरक्षा संयन्त्रसँग समन्वय राखिने 						

८.३ वातावरणीय लागतको सारांश

वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख गरिएका सकारात्मक प्रभावहरू बढोत्तरीका र नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरणका उपायहरूको लागि अनुमानित लागतको सारांश निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः।

तालिका ८.३: प्रस्तावित प्रस्तावको वातावरणीय लागत

क्र.स.	विवरण	अनुमानित लागत (रु.)	कैफियत
सकारात्मक प्रभावहरू बढोत्तरी			
निर्माण चरण			
१	स्थानीय श्रमिकहरूलाई निर्माणसम्बन्धी आधारभूत तालिम	५०,०००	एक पटकको खर्च
२	प्राविधिक जनशक्तिका लागि निर्माण सामग्रीको गुणस्तर, सुरक्षा मापदण्ड, वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष कार्यशाला वा तालिम कार्यक्रम आयोजना	५०,०००	एक पटकको खर्च
सञ्चालन चरण			
१	स्थानीय पर्यटकीय महत्त्वपूर्ण क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने (तस्विरहरू प्रदर्शन गर्ने, Brochure हरु उपलब्ध गर्ने), पर्यटकीय क्षेत्रको विज्ञापन	१,००,०००	वार्षिक खर्च
२	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गतको कार्यक्रम	CSR नीतिअनुसार वार्षिक रूपमा बजेट छुट्याउने	वार्षिक खर्च
३	होटल परिसरमा हरियाली प्रवर्द्धन कार्य	१,००,०००	वार्षिक खर्च

नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरण			
निर्माण चरण			
१	निर्माण स्थललाई घेरबार गर्ने र धुलो उडेमा पानी छर्कने व्यवस्था गर्ने	२,००,०००	एक पटकको खर्च
२	निर्माणस्थलमा फोहोर व्यवस्थापन कार्य	१,००,०००	एक पटकको खर्च
३	हरियारी प्रवर्द्धन कार्य (वृक्षारोपण कार्य र गार्डेनको व्यवस्थापन)	१,००,०००	एक पटकको खर्च
४	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा (व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री, दुर्घटना बीमा, तालिम तथा अभिमुखीकरण)	३,००,०००	एक पटकको खर्च
सञ्चालन चरण			
१	फोहोर पानी व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम र पानीको गुणस्तर परीक्षण	५०,०००	वार्षिक खर्च
२	ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	१,००,०००	वार्षिक खर्च
३	विपद् तथा प्रकोप जोखिम (Fire Extinguisher, कामदारहरूलाई तालिम तथा अभिमुखीकरण)	१,००,०००	वार्षिक खर्च
४	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा (व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री, First Aid Kit, कर्मचारीहरूको बीमा तथा आवधिक स्वास्थ्य जाँच)	३,००,०००	वार्षिक खर्च
५	खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा (किचनमा काम गर्ने कामदारहरू तालिम र उचित ड्रेस, एप्रोन र जुता)	१,००,०००	वार्षिक खर्च
जम्मा (एक पटकको खर्च)		रु. ६,००,०००	
जम्मा (वार्षिक खर्च)		रु. ६,५०,०००	

९ वातावरणीय अनुगमन

कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावहरूको अनुगमन निम्न उद्देश्य प्राप्तिका लागि गरिन्छ :-

- कानूनले तोकेका सिमाभन्दा बढी मात्रामा प्रभाव पर्न नदिन।
- वातावरणीय प्रभाव कम गर्न अपानइएका उपायहरू वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार कार्यान्वयन भएका छन् कि छैनन् भन्ने कुरा जाँच गर्न।
- सम्भावित वातावरणीय क्षतिबारे समयमै सचेत गराउन।
- पहिचान गरिएका तथा आंकलित प्रभाव वास्तविकतासँग कति नजिक छन् भन्ने जानकारी लिन।

९.१ अनुगमनका प्रकारहरू

वातावरणीय प्रभावको अनुगमन देहायको अवस्थामा निम्न प्रकारले गर्नु पर्दछ।

९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)

प्रस्तावित प्रस्तावको निर्माण कार्य शुरू गर्नुभन्दा अगावै निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गर्नु पर्नेछ। यसले गर्दा अनुगमनका सिलसिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तन बारेमा थाहा पाउन सकिन्छ।

९.१.२ प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य लगायत पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्थाका सूचकको मूल्याङ्कन गरिनेछ।

९.१.३ नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

यस अन्तर्गत प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डहरूको पालना गरेको छ वा छैन भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचकहरू वा प्रदूषणको अवस्था बारेमा आर्थिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरी अभिलेख राखिनेछ।

९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरू

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आधारभूत तथ्याङ्क, पहिचान तथा आंकलन गरिएका अनुकूल वा प्रतिकूल प्रभाव एवं वातावरण संरक्षणका उपायहरूलाई ध्यान दिई प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने र वातावरणीय प्रभावको प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न सूचकहरू तालिका ९.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

९.३ अनुगमनका विधि

उल्लेखित अनुगमनका प्रत्येक सूचकलाई कुन विधि/तरिकाबाट अनुगमन गर्ने हो यस प्रतिवेदनको तालिका ९.१ मा खुलाइएको छ। यस्ता विधिहरू भरपर्दो, सजिलो र आयोजना स्थलमा कार्यरत जनशक्तिले अवलम्बन गर्न सक्ने खालको राखिएको छ।

९.४ अनुगमनका लागि समय तालिका

आयोजना निर्माण र सञ्चालनका विभिन्न अवस्थामा अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले सूचकको प्रकृति हेरेर वातावरणीय अनुगमन गर्न समय तालिका यस प्रतिवेदनको तालिका ९.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

९.५ अनुगमन गर्ने निकाय

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३९ को उपदफा १ बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय सम्बन्धित मन्त्रालय वा विभाग हुनेछ। सोही बमोजिम यस प्रस्तावको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र पर्यटन विभाग अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय रहने छ। सोही दफाको उपदफा २ बमोजिम आफ्नो क्षेत्रभित्रको वातावरण संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह पनि अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ। सोही बमोजिम पोखरा महानगरपालिका पनि यस प्रस्तावको अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय रहने छ।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ को उप-नियम (१) बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने चरणमा सोबाट वातावरणमा परेको प्रभावको विषयमा प्रत्येक ६ महिनामा स्वःअनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय वा विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ।

९.६ अनुगमनका लागि अनुमानित रकम

प्रस्ताव कार्यान्वयन (निर्माण र सञ्चालन) को समयमा विभिन्न सूचकहरूको अनुगमन गर्न आवश्यक पर्ने रकम प्रतिवेदनमा खुलाइएको छ र यस रकम प्रस्तावकले मात्रै व्यहोर्ने हो वा अन्य स्रोतबाट पनि व्यहोरिने हो, सो पनि उल्लेख गरिएको छ।

प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ। प्रस्तावको अनुगमन सम्बन्धी विवरणलाई देहायको म्याट्रिक्सको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका ९.१: प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
वायुको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5, TSP परिमाण	वायुको गुणस्तर मापन यन्त्र द्वारा मापन	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य पूर्व	२५,०००	प्रस्तावक
ध्वनिको तह	ध्वनिको अधिक परिमाण र तिब्रता	ध्वनि मापन यन्त्रको प्रयोग	निर्माण क्षेत्र भित्र	निर्माण कार्य पूर्व	१०,०००	प्रस्तावक
पानीको गुणस्तर	विभिन्न रासायनिक तथा जैविक प्यारामिटरहरू	प्रयोगशाला परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य पूर्व	२०,०००	प्रस्तावक
माटो परीक्षण	Bearing Capacity, Liquefaction/Densification	प्रयोगशाला परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य पूर्व	२,००,०००	प्रस्तावक

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रभाव अनुगमन						
ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	फोहोर व्यवस्थापनको अवस्था (सङ्कलन, Segregation र निस्तारणको अवस्था)	अवलोकन, होटलको रेकर्ड निरीक्षण, अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र भित्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको ६ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
हरित प्रविधि अपनाउने अवस्था	सौर्य सामग्री प्रयोगको मात्रा वर्षा पानी सङ्कलन प्रणालीको क्षमता STP तथा Recycling प्रणालीको प्रयोग	प्रत्यक्ष अवलोकन प्राविधिक रिपोर्ट समीक्षा	होटल क्षेत्र भित्र	निर्माण डिजाईन तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
मानव स्रोत विकास	तालिम कार्यक्रमको संख्या सहभागी विद्यार्थी/कर्मचारी संख्या	सहभागिता रेकर्ड सङ्कलन - प्रत्यक्ष अन्तरवार्ता	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
	इन्टर्नेसिप पूरा गर्ने दर					तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
संस्कृति संरक्षण र प्रवर्द्धन	सांस्कृतिक कार्यक्रमको संख्या, स्थानीय कलाकार र समूहहरूको सहभागिता	प्रत्यक्ष अवलोकन, पर्यटकको प्रतिक्रिया, सर्वेक्षण र अन्तरवार्ता	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
प्रकाश प्रदूषण	स्थानीय बासिन्दाको गुनासो संख्या	Lux meter प्रयोग गरेर मापन सर्वेक्षण/गुनासो सङ्कलन	होटल बाहिरी भाग, वरपरका बस्ती	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
ट्राफिक व्यवस्थापन	ट्राफिक जाम तथा यातायातको अवस्था	स्थानीयसँग छलफल तथा अन्तर्वार्ता	होटल परिसर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा	दुर्घटनाको प्रकार, दुर्घटनाको क्षतिपूर्ति	कामको प्रकृति अनुसार जोखिम आंकलन, कर्मचारी र कामदार वर्गसँग छलफल	होटल भित्र र वरपर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
विपद् व्यवस्थापन प्रणाली	सूचना प्रवाह प्रणाली, अग्नि संयन्त्रको प्रावधान, खुल्ला जग्गा	अवलोकन, कामदार तथा कर्मचारीसँग अन्तरक्रिया	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
				आवश्यकता अनुसार		मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
खाद्यान्नको गुणस्तर र सुरक्षा	किचेनमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको अवस्था	किचेनमा काम गर्ने कामदार तथा किचेनमा रहेको सामग्रीको अनुगमन	होटलको किचेन र स्टोर क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
अपराध तथा अवैध गतिविधि	चोरी, ठगी, झगडा, अवैध गतिविधि उजुरीको संख्या र होटल परिसरमा सुरक्षाकर्मीहरूको उपस्थिति	प्रहरी रेकर्डको समीक्षा CCTV फुटेज परीक्षण स्थानीय गुनासो सङ्कलन	होटल परिसर, वरपरका सडक र सामुदायिक क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
पानीको आपूर्ति	- दैनिक पानी खपत (लि.) र स्थानीय बासिन्दाको पानी आपूर्ति अवस्था	पानी मीटर रेकर्ड स्थानीय बासिन्दासँग अन्तर्वार्ता	होटल परिसर र वरपरका समुदाय	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको ३ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
विद्युत आपूर्ति	दैनिक विद्युत खपत (kWh) लोड सेडिड वा पावर काटिने घटना	विद्युत बिलको समीक्षा स्थानीय बासिन्दाको गुनासो सङ्कलन	होटल परिसर र स्थानीय बस्ती	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको ३ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
स्थानीयवासीको गुनासो	गुनासो सुनुवाइको रेकर्ड	स्थानीयवासी तथा कर्मचारीको अन्तर्वार्ता र गुनासो सुनुवाइको रेकर्डको चेक जाँच	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
नियमपालन अनुगमन						
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका अनुकूल तथा प्रतिकूल प्रभाव पालना गरे/नगरेको	वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाले समावेश गरेका सम्पूर्ण न्यूनीकरणका उपाय निर्माण तथा सञ्चालन अवधिमा लागू गरिएको	अवलोकन, अन्तर्वार्ता / प्रतिवेदन अध्ययन	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रदूषण रोकथाम, वातावरणीय संरक्षणका उपायहरूको नियमपालन	धुलोको स्तर, ध्वनिको परिमाण, स्वीकृत प्रतिवेदन अध्ययन	अवलोकन, रेकर्डको समीक्षा, मापन, कामदार वर्ग सँग छलफल, ध्वनि मापन र वायु प्रदूषण मापन यन्त्रको प्रयोग	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वायुको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5, TSP परिमाण	वायु गुणस्तर मापन यन्त्र द्वारा मापन र आधारभूत तथ्याङ्क र कानुनी मापदण्डसँग तुलना गर्ने	होटल भित्र र आसपासका क्षेत्रमा	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ पटक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
ध्वनिको गुणस्तर	ध्वनिको अधिक परिमाण र तिब्रता	ध्वनि मापन यन्त्रको प्रयोग गरी आधारभूत तथ्याङ्क र कानुनी मापदण्डसँग तुलना गर्ने	होटल वरपर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	२०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
						मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पानीको गुणस्तर	विभिन्न भौतिक, रासायनिक तथा जैविक प्यारामिटरहरू	होटलमा प्रयोग हुने पानीको नमूना सङ्कलन र प्रयोगशालामा परीक्षण	होटल भित्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको ४ पटक	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
फोहोरपानी व्यवस्थापन	STP को कार्यक्षमता (BOD, COD स्तर) ढल जम्ने वा रसाउने अवस्था	पानीको नमूना परीक्षण तथा भौतिक अनुगमन	होटल वरपर	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	५०,००० (वार्षिक)	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापन/ वर्गीकरण	फोहोर वर्गीकरण र फोहोर व्यवस्थापनको अभ्यास	अवलोकन, कामदार/ कर्मचारीहरु सँग छलफल	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा दैनिक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
समुदायमा योगदान	CSR कार्यक्रम (शिक्षा, स्वास्थ्य, वृक्षारोपण) को संख्या र लाभान्वित हुने परिवार/समुदायको संख्या	कार्यक्रम अभिलेख समीक्षा, प्रत्यक्ष अवलोकन र लाभग्राहीसँग अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र भित्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको १ चोटी	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
आपत्कालिन तयारीको लागि सचेतना तालिम	तालिमको संख्या र सहभागीहरुको सूची	अवलोकन, कर्मचारीसँग अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटी	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
						मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
स्थानीय रोजगारी	स्थानीय कर्मचारीको संख्या	निरीक्षण तथा कर्मचारीसँग अन्तर्वार्ता	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटी	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा	सुरक्षा उपकरणहरू/ सामग्री को प्रयोग, नियमित स्वास्थ्य जाँच	निरीक्षण, स्वास्थ्य रेकर्डको समीक्षा, कर्मचारीसँग छलफल	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटी	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
लैंगिक भिन्नता र बाल श्रम	लैंगिक हिंसासँग सम्बन्धित गुनासोहरू, कामदार तथा कर्मचारीको उमेर र तलब रेकर्ड	कामदार तथा कर्मचारीको अन्तर्वार्ता र तलब रेकर्ड निरीक्षण	होटल क्षेत्र	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा वर्षको २ चोटि	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक, पोखरा महानगरपालिका, पर्यटन विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

९.७ अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

तालिका ९.२: अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

क्र.स,	विवरण	संख्या	दर	लागत
१	आवश्यक जनशक्ति			
क	वातावरण विद्	१	१,००,०००	१,००,०००
ख	सामाजिक-आर्थिक विज्ञ	१	८०,०००	८०,०००
ग	होटल व्यवस्थापन विज्ञ	१	८०,०००	८०,०००
	जम्मा जनशक्ति	३		२,६०,०००
२	वायु, ध्वनि र पानीको गुणस्तर मापन/परीक्षण	LS	१,५०,०००	१,७०,०००
३	अन्य खर्च (यातायात, स्टेशनरी, प्रिन्टिंग, आदि)	LS	१,००,०००	१,००,०००
	जम्मा (१+२+३)			५,३०,०००

९.८ आयोजना लागतको सारांश

तालिका ९.३: आयोजना लागत सारांश

विवरण	लागत (रु.)
आयोजना लागत	१,३२,००,००,०००
वातावरणीय व्यवस्थापन योजना लागत (एकपटक)	८,००,०००
वातावरणीय व्यवस्थापन योजना लागत (वार्षिक)	८,५०,०००
वातावरणीय अनुगमन लागत (वार्षिक)	५,३०,०००

१० वातावरणीय परीक्षण

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ अनुसार वन तथा वातावरण मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले आयोजना सञ्चालन भएको दुई वर्षपछि छ महिना भित्र त्यस्तो प्रस्तावको कार्यान्वयन वातावरणीय परीक्षण गर्ने प्रावधान उल्लेख रहेको छ। त्यसबाहेक मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनीकरण हुन नसकेको वा आंकलन नै नभएको प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएकोमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अद्यावधिक गर्नेछ।

१०.१ वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षणका किसिम देहाय बमोजिमका हुनेछन् :

- क. निर्णय तहको परीक्षण,
- ख. कार्यान्वयन परीक्षण,
- ग. कार्यको प्रभावकारिता परीक्षण,
- घ. आयोजना प्रभाव परीक्षण,
- ङ. आंकलन गरिएको प्रविधि परीक्षण,
- च. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रिया परीक्षण।

१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्

- क. परीक्षक,
- ख. परीक्षित पक्ष (प्रस्तावसँग सरोकार भएको),
- ग. तेस्रो पक्ष

१०.३ स्वेच्छिक वा बाध्यकारी परीक्षणको लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको

आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्नेछ

- क. आन्तरिक परीक्षण,
- ख. बाह्य परीक्षण,
- ग. बाध्यकारी परीक्षण,
- घ. स्वेच्छिक परीक्षण।

१०.४ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा निम्न बमोजिमको हुनेछः

तालिका १०.१: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

अध्याय १	यस अध्यायमा वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको भित्र मुख्य मुख्य कुराहरु समावेश गरी प्रतिवेदनको कार्यकारी साराशं लेख्नु पर्नेछ।
अध्याय २	यस अध्यायमा परीक्षण प्रशासनिक तथा परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएका अन्तर्वार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र र विधि समावेश गर्नु पर्ने। साथै वातावरणीय अनुगमन, परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण पनि समावेश गर्नु पर्नेछ।
अध्याय ३	यस अध्यायमा परीक्षणको पूर्ण विवरण समावेश गर्नु पर्नेछ।
अध्याय ४	यस अध्यायमा आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नु पर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्य समावेश गर्नु पर्नेछ।
अनुसूची	अनुसूचीमा सम्बन्धित तथ्याङ्क र विवरण समावेश गर्नु पर्नेछ।
परीक्षण गर्ने समूहमा समावेश हुनु पर्ने जनशक्ति	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारीको क्रममा प्रस्तावसँग विषय मिल्ने विज्ञ जस्तै: वातावरण विज्ञ, होटल व्यवस्थापन विज्ञ, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक विज्ञ आदि समावेश गर्नु पर्नेछ।

तालिका १०.२: वातावरणीय परीक्षणको लागि चेकलिष्ट

१ भौतिक पक्ष:								
क्र. सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना	तथ्याङ्कको स्रोत
१.	वायुको गुण							
२	पानीको गुण							
३	ध्वनिको मात्रा							
४	भू-उपयोग							
५	जलस्रोत (भूगर्भीय)							
६	ठोस फोहोर व्यवस्थापन							
७	फोहोर पानी व्यवस्थापन							
८	उर्जा खपत तथा वैकल्पिक उर्जा							
२. जैविक पक्ष								

क्र. सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना	तथ्याङ्कको स्रोत
१	होटल क्षेत्र भित्र हरियाली प्रवर्द्धन							
२	स्थानीय चराचुरुङ्गी वा जीवजन्तु							
३	जैविक विविधता संरक्षण							
३. सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक पक्ष								
क्र. सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना	तथ्याङ्कको स्रोत
१	कर्मचारीको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा							
२	खाना पकाउने प्रणालीमा स्वच्छता तथा खाद्य सुरक्षा अवस्था							

३	स्वास्थ्य तथा सरसफाई							
४	आगलागी तथा विपद् व्यवस्थापन (उपकरण तथा तालिमको अवस्था)							
५	ट्राफिक व्यवस्थापन र पार्किङ सुविधा							
६	पाहुना र कर्मचारीहरूको गोपनीयता तथा सुरक्षाको अवस्था							
७	स्थानीय समुदायसँग समन्वय (CSR कार्यक्रम, स्थानीय रोजगारी)							
८	सांस्कृतिक र सामाजिक असर							

	न्यूनीकरणका कार्यक्रम (स्थानीय सचेतना, तालिम आदि)							
९	गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्रको कार्यान्वयन र अभिलेख							

११.१ अध्ययनको निष्कर्ष:

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययनले गण्डकी प्रदेश पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६, लेकसाइड क्षेत्रमा प्रस्तावित गरेको स्वर्णिम होटलको निर्माण तथा सञ्चालनले स्थानीय, क्षेत्रीय र राष्ट्रिय स्तरमा महत्त्वपूर्ण सामाजिक-आर्थिक लाभ दिने देखिन्छ। यस होटलको निर्माणबाट रोजगारी सिर्जना, स्थानीय व्यवसायमा प्रवर्द्धन, पर्यटनको चहलपहलमा वृद्धि, राजस्व आर्जन र पोखराको अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान सबल हुने देखिन्छ। यससँगै, परियोजनाले नेपाललाई उच्चस्तरीय पर्यटन गन्तव्यको रूपमा स्थापित गर्ने र दीर्घकालीन रूपमा विदेशी मुद्रा आर्जनमा टेवा पुऱ्याउने सम्भावना पनि छ। वातावरणमैत्री अभ्यास, जस्तै सौर्य सामग्री, वर्षा पानी सङ्कलन, फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली र ढल व्यवस्थापन प्रविधिको प्रयोगले परियोजनालाई दिगोपनालाई प्राथमिकता दिएको छ, जसले दीर्घकालीन रूपमा वातावरण संरक्षणमा समेत योगदान पुऱ्याउनेछ।

यद्यपि, यस आयोजनाबाट निर्माण तथा सञ्चालन दुवै चरणमा केही प्रतिकूल असरहरू देखा पर्न सक्नेछन्। वायु प्रदूषण, ध्वनि प्रदूषण, पानीको बढी खपत, ठोस तथा तरल फोहोरको अनुचित व्यवस्थापन, जैविक विविधतामा अस्थायी असर, सडक तथा यातायातमा चाप, दृश्य तथा प्रकाश प्रदूषण, सांस्कृतिक प्रभाव, स्वास्थ्य र सुरक्षा सम्बन्धी चुनौतीजस्ता असरहरू उल्लेखनीय मानिएका छन्। त्यस्तै, पर्यटन क्षेत्रमा अस्थायी असुविधा, स्थानीय व्यवसायमा अस्थायी गिरावट र सामाजिक पूर्वाधारमा चाप पर्ने सम्भावना पनि देखिन्छ। यी असरहरूलाई न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली, ढल व्यवस्थापन प्रणाली (STP) प्रदूषण नियन्त्रण उपाय, पानी र सामग्री दक्ष प्रविधि, सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रम (CSR), कर्मचारी स्वास्थ्य तथा सुरक्षा उपाय र सरोकारवालासँग निरन्तर सहकार्यमार्फत न्यूनीकरण गर्न सकिने देखिन्छ।

समग्रमा, प्रस्तावित होटल आयोजना दिगो पर्यटन विकास, सामाजिक-आर्थिक समृद्धि र वातावरणीय संरक्षणका दृष्टिले अत्यन्तै लाभदायक रहेको छ। नकारात्मक असरहरू न्यूनीकरणसहितको प्रभावकारी व्यवस्थापन अपनाइएमा, प्रस्तावित होटल आयोजना पोखरा क्षेत्र मात्र नभई सम्पूर्ण नेपालको दिगो पर्यटन विकासमा एउटा उदाहरणीय मोडल बन्ने निष्कर्ष निकालिएको छ।

११.२ प्रतिबद्धता:

प्रस्तावित होटल निर्माण तथा सञ्चालनको लागि प्रस्तावक/सञ्चालक पक्षले निम्न प्रतिबद्धताहरू सुनिश्चित गर्नेछः

- आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा वातावरणीय संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को पूर्ण पालना गरिनेछ।
- निर्माण र सञ्चालन दुबै चरणमा हुने वायु, पानी, ध्वनि प्रदूषण नियन्त्रणका लागि प्रभावकारी प्रविधि र व्यवस्थापन अपनाइनेछ।
- होटल सञ्चालनका क्रममा फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली (ठोस तथा तरल) को व्यवस्था गरिनेछ, जसमा फोहोर छुट्याउने, पुनः प्रयोग, रिसाइकलिङ र STP को प्रयोग सुनिश्चित गरिनेछ।
- स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गर्दै रोजगारीका अवसरहरूमा प्राथमिकता स्थानीय जनतालाई दिइनेछ।
- पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा (OHS) सम्बन्धी मापदण्ड पालना गरिनेछ र कर्मचारीहरूलाई सुरक्षात्मक उपकरण र नियमित तालिम दिइनेछ।
- होटलमा प्रयोग हुने सामग्री र पानी दक्ष प्रविधि (सौर्य प्यानल, वर्षा पानी सङ्कलन, सामग्री दक्ष उपकरण) प्रयोग गरिनेछ।
- सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत (CSR) शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाई, वृक्षारोपण र स्थानीय पूर्वाधार विकासमा योगदान गरिनेछ।
- जैविक विविधताको संरक्षणका लागि होटल परिसरमा वृक्षारोपण गरिनेछ र हरित क्षेत्र विकासमा जोड दिइनेछ।
- ध्वनि प्रदूषण न्यूनीकरणका लागि ध्वनि—रोधक प्रविधि प्रयोग गरिनेछ र रात्रीकालिन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा कानूनी मापदण्डको पालना गरिनेछ।
- सार्वजनिक सूचना, सरोकारवाला परामर्श र सामाजिक समन्वय निरन्तर गरिनेछ, ताकि पारदर्शिता र सामाजिक स्वीकृति कायम रहोस्।
- आपत्कालीन तयारी र विपद् व्यवस्थापन योजना (जस्तै: आगो निभाउने प्रणाली, भूकम्प प्रतिरोधी संरचना, प्राथमिक उपचार) लागू गरिनेछ।
- सांस्कृतिक सम्पदा र स्थानीय परम्परा संरक्षणमा योगदान दिइनेछ र पर्यटकलाई स्थानीय कला, संस्कृति र खानपान प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

- वातावरणीय अनुगमन कार्य नियमित रूपमा गरिनेछ र सरोकारवाला निकायहरूलाई प्रतिवेदन पेश गरिनेछ।

१२ सन्दर्भ सामग्री (References)

- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७८, " राष्ट्रिय जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८", नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, थापाथली, काठमाडौं, नेपाल
- नेपाल सरकार, २०७६, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय, काठमाडौं, बैशाख १५, २०७७
- "वेदा हस्पिटालिटी होटल" को २७० शय्यामा निर्माण तथा सञ्चालनको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, मायादेवी गाउँपालिका, वडा नं. ४, रम्वापुर, रुपन्देही जिल्ला, लुम्बिनी प्रदेश, २०८२
- "होटल मेची क्राउन" को पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, मेचीनगर नगरपालिका, झापा, २०७९
- "होटल बाराही" काठमाडौंको १६६ शय्या क्षमतामा स्तरोन्नति" गरी होटल सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, काठमाडौं, २०८१
- Central Bureau of Statistics, 2022, Solid Waste account for urban Municipalities of Nepal 2022 (System of Environmental Economic Accounting) ISBN: 978-9937-1-2337-2, July 2022
- Son, L. , Matsui, Y. , Trang, D. and Thanh, N., 2018, Estimation of the Solid Waste Generation and Recycling Potential of the Hotel Sector: A Case Study in Hue City, Vietnam. Journal of Environmental Protection, 9, 751-769. doi: 10.4236/jep.2018.97047.
- Khagendra, R. P., 2025, Origin and Growth of Urban Centers: A Study of Pokhara Metropolitan City, Nepal. The Himalayan Geographers, A Peer-Reviewed Journal, Print ISSN 2362-1532, doi: <https://doi.org/10.3126/thg.v15i1.81412>.
- Khagendra, R. P., 2025 & Shrestha, S, 2025, Urban Spatial Growth and Geo-Environmental Risk in Pokhara Metropolitan City: A Geospatial Analysis. Nep J Environ Sci (2025), 13(1), 15-28, doi: <https://doi.org/10.3126/njes.v13i1.71842>.
- <https://lawcommission.gov.np/>
- <https://www.worldweatheronline.com/>
- <https://pokharamun.gov.np/>
- <https://mofe.gov.np/>
- <https://tourism.gandaki.gov.np/>

अनुसूचीहरु

